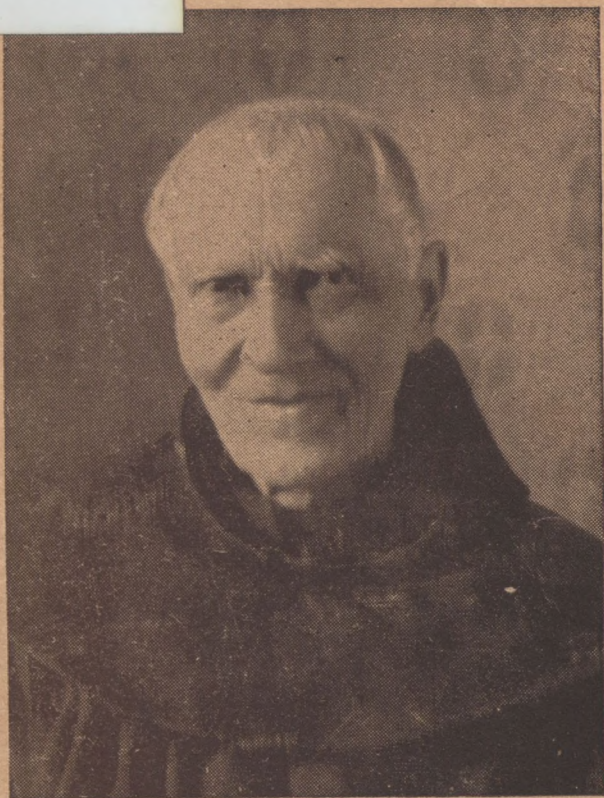

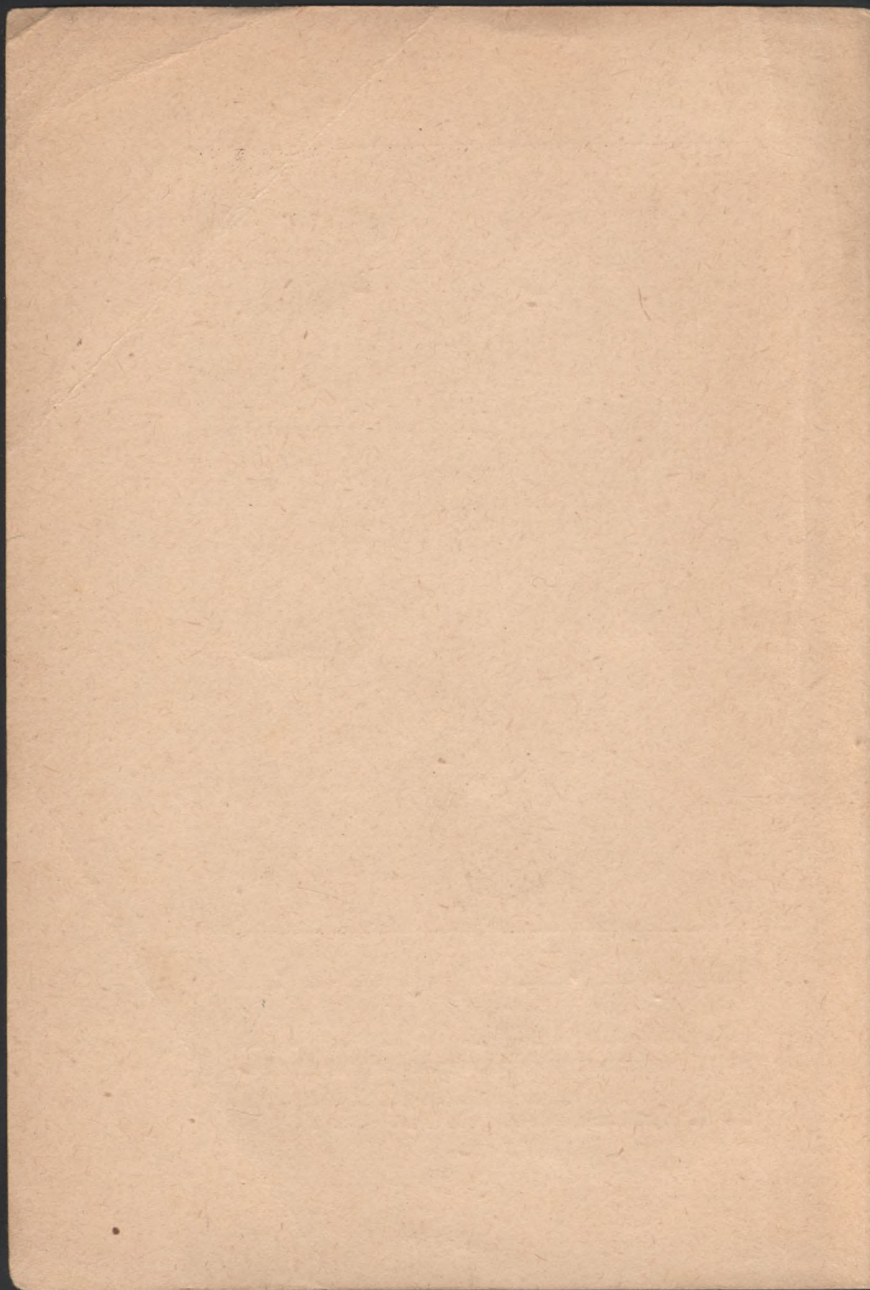
OB
63.191

ELEK ATYA

P. BOROS FORTUNÁT O. F. M.

Spencer King

ELEK ATYA

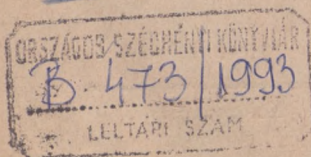
Irta

P. Boros Fortunát O. F. M.

Szent Bonaventura könyvnyomda, Kolozsvár 1946

OT 63. 131

Nihil obstat. Dr. P. Ladislaus
Fodor O. F. M. censor ordinis.
Nr. 146—1946. Imprimatur P.
Fortunatus Boros O. F. M.
Minister Provincialis. — Nihil
obstat. Dr. Antonius Péter
censor dioecesanus. Nr. 325—
1946. Imprimatur. *Emericus*
Sándor vicarius generalis.

Előszó.

Az erdélyi nagy menekülés után időnkint nagy bizonytalanság szállott meg. Rendes, megszokott munkámat nem folytathattam. Volt időm, hogy a múlton elmerengjek, a jelen fölött töprengjek és a jövőt kutassam.

Ezen lelki hangulatban kezdett foglalkoztatni ezelőtt egy évvel P. Csizsér Elek, az erdélyi ferencesek tartományfőnökének élete, bizonytalannak látszó küzdelme, győzhetetlen kitartása és győzelme az élet fölött. Észrevétlenül életküzdelmeinek tanulságaival vértéztem fel magam s a jövő kezdett kiszínesedni előttem.

Halála után az 1942. évi rendi káptalanon felvettem a kívánságot, hogy haladéktalanul megirandó Elek atya életrajza, hogy népünk megismerje nagy fiának szent életét, de akkor nem gondolhattam arra, hogy ezt a feladatot nekem kell vállalni, s azért közben másokat biztatgattam erre a szép munkára. Biztatásomra történt is némi kísérlet, de ezt is az előbb említett nagy katasztrófa félbeszakította.

Azt nem is sejtettem, hogy Elek atya életrajzával foglalkozva annyi vigasztalásban, bá-

torításban, munkakedvben lesz részem. Mondhatom, hogy életemnek ebben a sivár időszakában üdülés volt a munka és lelkigyakorlat minden fejezetnek feldolgozása. Sajnos, hogy most a körülmények miatt csak apró részleteket közölhetek ezekből. A hála vitt arra, hogy minél mélyebben és részletesebben kutassam ennek a szentéletű ferencesnek életét és cselekedeteit s próbáljam az erdélyi katolikusok elé állítani heroikus küzdelmét az élettel — Istenért.

Nekem vigasztalást, bátorítást jelentett minden perc, amit erre fordítottam s bár örömet, üdülést és a példa követésében lelkesedést eredményezne mindazoknál, akik ezt a rövidre szabott életleirást kezükbe veszik és olvassák.

Kolozsvár, 1946. Gyümölcsoltó Boldogasszony ünnepén.

A szerző.

A gyermekévek.

ELEK atya gyermekkoráról keveset tudunk. Általában így van ez minden gyermek éveivel. Azok a külső körülmények, amelyek ezt az átmeneti állapotot befolyásolják, nem nevezhetők egyéni sajátságoknak; ritkán tudhatók be erénynek, mert legtöbbször az öröklés, a családi helyzet és más életkörülmények, vagy pedig különös isteni adottságon épülnek fel.

A szentek életében igen gyakran találkozunk olyan apró mozzanatokkal már gyermekkorban, amelyek valamelyes jelét árulják el annak, hogy egy Istentől kiválasztott lélek indult el fejlődésében azon az egyéni uton, amely rendkívüliségeket rejteget, de ezek a külső jelek az emberiség nagy tömegében átlag keveseknél tűnnek fel, vagy még kevesebbeknél figyelik meg. S minél egyszerűbb a keret, a környezet, annál kevésbbé veszik észre.

Egy hosszú élet szigorú következetességeinek tanulságaiból feltehetjük azt, hogy a kis Csiszér Imre elindulása különös isteni és emberi megnyilvánulásokon épült fel és fejlődött tovább, mert amint látni fogjuk, az isteni Gondviselésnek határozott céljai voltak vele s ez a célszerűség összpontosult minden külső és belső megnyilvánulásaiban, ahogy az Isten alakítja választott edényeit.

Az örökdő, alakító isteni Gondviselés mellett a gyermek lélekre a születési hajlamon kívül,

a kiválasztottság mellett a legnagyobb hatást a családi élet helyes elrendezettsége, szépsége, kiegyensúlyozottsága, vallásossága gyakorolja. Azért a gyermek lélek fejlődésére már a szülők vallásos életéből következtethetünk. Viszont az ifjúvá serdült Imre romlatlan lelke, ideális célmegjelölése elárulja azt, hogy az a talaj, amelyből kinőtt, Isten legáldottabb termőföldje, amelyet gondos kezek ápolnak, vigyázván arra, hogy ott a gaz, a dudva, tövis és bojtortján gyökeret ne verhessenek.

Amikor meg akarjuk rajzolni Elek atya szülői otthonát, akkor gondolnunk kell saját otthonunk életére, berendezésére, fölépítésére, lelkivilágára, apró cseprő bajaira, kicsiny tervezgetéseire, örökös életküzdelmére, folytonosan felvillanó életderűjére, hamisítatlan tiszta vallásosságára, Istennel való közösségére, föltétlen bizalmára és ráhagyatkozására. Végeredményben arra, hogy az élet és halál két ellentétes véglete között a vallásos székely család életében nem is jelentkeznek nagyobb hullámok, szembeötlő ellentétek, felduzzadó vizesések és villámcsikázások, szélsőségek vagy ellentétek, mert az az Istenbe vetett bizalmon épül fel. Jelekednek az apró gondok, de az Isten akaratában való megnyugvás következeképen a vallásos székely család élete a sima tó tükrére emlékeztet, amelyet átmelegít és átvilágít a szikrázó nap sugara, vagy pedig ráereszkedik a hold ezüstös tányéra.

Az öreg emberek bemondása szerint a Csiszér család nagyon jámbor és vallásos életet élt. Ezt megerősíti P. Csiszér Elek aranymiséje alkalomával Csiksomlyón Pál testvéréhez intézett szavaival: „Hálásan emlékeztem meg a mai szentmi-

sémiben élő és elhalt rokonaimról, de különösen Pál testvéremről, kérvén a jóságos isteni Gondviselést, hogy őt még sokáig éltesse és közismert vallásos életével világítson összes rokonaim előtt, amire ma különösen szükség van, mert a családok boldogságának alapját az Úr félelme képezi.”

A Csikszer családnak kiterjedt oldalági leszármazottjai és rokonságai vannak. A család elágazásai belenyulnak a Domokos, Bartalis és András családokba, amelyekben ma is buzgó és tevékeny férfiakkal, nőkkel találkozunk, akik apostoli lelkületükkel, életükkel adnak példát a jámborságra és állítanak tilalomfát a közömbösek és meggondolatlanok elé.

Csiksomlyó vallásos szelleme, hagyományos Mária tisztelete nagyban hozzájárult ahhoz, hogy Elek atya ifjú lelkületének kialakításában az irányt megtarthassa.

A kis Imre születése alkalmával és gyermekkorában Csiksomlyó életében már megkezdődött az a lendület, amelyet a szabadságharc után beállott osztrák uralom a nemzeti érzés lenyomásával és kulturális intézményeinek háttérbeszorításával egy időre megakasztott.

Szomorú jelenséggel találkozunk az ötvenes években Csiksomlyón. A gimnázium körül elhalált a zaj. A tanári kar sora megritkult. A nyomda működését beszüntették. Az emberek aggódtak életükért és küzdelmet folytattak a megélhetésért. Félelemmel várták hogy mit hoz a holnap?

Zsándárok állották el a Csiksomlyó felé igyekező zarándokok útját. A régi, nagyméretű felvonulásoknak vége. Moldova felől is lezárták a

határt s a körmenetekben nyilvánuló színpompa, az áhítatból szőtt diadalmas virágfüzerek elfakultak, asszásnak indultak, nem lelkesítettek, nem tüzeltek s az élet színeit csak keveseknek törhetetlen hite, hősie önfeláldozása, bátorsága tarkította.

A természetben a tavaszt késleltetheti a zord időjárás, de a rügyfakadást, a kibontakozást meg nem akadályozhatja, mert az életet mozdulatlaná tenni nem lehet.

A tanuló ifjúság mind nagyobb számban kezdte felkeresni a somlyói iskolát. Fiatal tanárok vették át az iskola vezetését. Az út szabaddá lett a somlyói Mária lábaihoz. Erről az időről, erről a kibontakozásról írja P. Trefán Leonard: „Csiksomlyó az erdélyi művelődés kiinduló pontja. Apáink hitének mentsvára. Gyermeek álmaink célja. Apáink szeretetének táplálója. Az ércbeöntött klasszikus Székelyország leggyönyörűbb szépsége. Olyanféle szépség mint a szeplőtelen felhőtlenység hófehér ragyogása. Az igazi ifjú erdélyiség és csalhatatlan erdélyi szellem kutforrása. Zsongó imádság és eredeti ősiség virágos ágya. Egy nép szíve es gondolkodása tapad hozzá”.

A székelységnek ezen virágos kertjében látta meg a napvilágot Csiszér Imre 1856. november 6-án abban az ódon épületű házban, ahol királybíró sarjadékok bölcsője ringott. A Csiszér családja székely nemesi eredetű. A szülők Csiszér Alajos és Bartalis Terézia egyszerű emberek, de mélyen vallásosak voltak. A családban a nap egyes szakában el nem maradt a közös imádság. Benn a nagyházban Jézus szíve és Mária tiszteletére mécses égettek.

Mivel a szülők az újszülött testi gyengesé-

ge miatt nagyon aggódtak és nem remélték, hogy életben marad, már születése napján megkereszteltették. Mivel a katolikus egyház a születés előtti napon Szent Imre magyar királyi herceg ünnepét ünnepelte, az újszülött a keresztségben az Imre nevet kapta.

A szülői ház a kis Imre születési évében készült el, amint erről a mestergerendára felvésett évszám és írás tanuskodik: „Ezen házat építette Csiszér Alajos hűtvőse Bartalis Trézsiával 1856.” Azóta a ház kívülről más alakot kapott és egy más évszám is felkerült a homlokzatára: 1942, amelyben Csiszér Elek az örök hazába költözött.

A szülői ház kicsiny udvarára Csiszér József és Köllő Borbála által emeltetett székely kapun lépünk be. Itt játszadozott a kis Imre testvéreivel Sándorral, Károllyal, Pállal, Boriskával és Máriával.

A szülői ház nem volt messze a csobotfalvi templomtól, amelynek tornyából minden nap hallhatta a templomba hívó szót, az Urangyalára való figyelmeztetést. Ezeket felerősítette a somlyói templom tornyából felcsendülő hívogató hang és mindkettőt kiegészítette a KISSOMLYÓ hegyén épült Szálvátor kápolnának harangja: Ave Maria!

Magam előtt látom a családot, amint estéli harangszókor letérdelnek és elmondják közösen az édesanya vezetése mellett a Szűzanya dicséretét. Látom a szülőket, amint figyelik gyermekeiket fejlődésükben és örömeik telik, ha az Ur házába együtt mehetnek el.

Veress Péter nyug. csikjenőfalvi kántortanító a kis Imrének osztálytársa és legjobb barátja a szülőkről a következő feljegyzést tette: Imre

szülei tekintélyes emberek voltak, amint unokaöccse, Pál bátyjának a fia, Csiszér József a csobotfalvi közbirtokosságnak jelenleg az elnöke. Mind a két szülő vallásos, jámbor ember hírében állott, de különösen az édesanya volt szelid és igen kedves.

A gyermek évek keveset árulnak el Imre életéből. Porban játszik, édes anyja után szalad, megfigyeli és templomba kíséri jó anyját. Testvéreivel a Somlyó oldalán kergetik a pillangókat, terelgeti a majorságot, amig belenő az iskolába s ezzel együtt a mind inkább ránehezedő kemény munkába, amely őt az iskola padjai után a mezőre hívja, hogy résztvegyen a szántásban, vetésben, aratásban és szénagyűjtésben.

Az édesanya nagyon szerette Imruska fiát és a családban őt használta fel küldöncnek, különösen, ha a szegényeknek nyújtott segítséget. Édesanyjától tanulta meg nagyon korán az imádság mellett a szegények szeretetét is.

A jó havasi levegő, a Hargita ózondus özönlése erősíti a gyenge testet, edzi a lelket s fénybeborítja az életet. A gondtalan gyermekévekben alig érzi a munka terhét s ebben különösképen segítségére van az édesanyja; de átéli a jólvégzett munka örömet is. Szeme felcsillan, ha útja a templomba visz; lelke, szíve repes, ha az Úr közelébe férkőzhet és semmiféle fáradság sem lesz terhes, mert élete céljára gondol: szolgálni az Istennek és lovagja lenni a Szűzanyának.

Későbbi elbeszéléseiből ismerjük, hogy mikor imádságos halk reggeleken, vagy alkonyba hajló délutánokon bement egy Ave Mariára a klastrom nagy templomába, úgy látta mintha a

Mária szobra élne, beszélne. Mindig megmaradt buzgó Mária tisztelőnek és tisztelete terjesztőjének. Könnyek között mondogatta: Sokat köszönhetek a Szűzanyának.

Imre szülei mind a ketten székely katona családból származtak. A fejlődő gyermekén azonban sohasem ütközött ki a katonás vonás jellegzetessége, hacsak nem az egész életén keresztül tanúsított bámulatos pontosságban és lelkiismeretességben. Veress Péter játszópajtásának jellemzése szerint Imre zárkozott természetű, csendes, magábavonuló gyermek volt. Társainak pajzán játékába sohasem avatkozott bele, hanem vele mindig félrehúzódott. A védtelen embernek azonban, még a cigánynak is, mindenkor védelmére kelt. Tanítói és tanárai nagyon szerették buzgósága, lelkiismeretessége miatt.

A gyermekévek gondtalanságát az iskolai kötelezettség töri meg.

Elérkezett az iskolalátogatás ideje és a kis Imrét a csobotfalvi elemiiskolába iratták be. Imrét azonban izgatta nagyon a Szűzanya közelében lévő elemiiskola és megtörtént, hogy Veress Péter barátjával, akivel szomszédok voltak és akinek apja a csobotfalvi iskola kántortanítója volt, második elemiiskolás korukban megszöktek, hogy a ferencesek iskolájába iratkozzanak be. A somlyói iskola vezetője ekkor P. Salamon Albert volt. Indítóoknak alig tudnám elfogadni azt, hogy a kis gyermek lelkében valami nagyzási elképzelés lopakodott volna be, mikor a gimnázium és tanítóképzőintézet körébe tartozó elemiiskolába akart átmenni, hanem vonzotta őt a Szűzanya közelsége, nógatta a jelentkező ferences eszményiség, a-

melyet akkor P. Salamon Albert osztálytanító tesztített meg előtte. Ennek olyan szépen állít emléket 1925-ben, mikor P. Salamon gyémánt miséje alkalmával Szamosujváron erre visszaemlékezett s amelyet mint fültanu hallgattam végig.

„Elmentek, — kezdi beszédét — mind elmentek s itt állok előtted a rendtartomány életkorban hozzád legközelebb, de 17 év különbséggel. De ki vagyok én, mid vagyok neked kedves jubiláns atyám? Az az egykori kis fiú, aki papságod és tanítói pályád első évében a csiksomlyói elemi iskola második osztályában tanítványod volt. S gondolhattam-e akkor arra, hogy hatvan év múlva mi legyünk a tanuló és tanítvány a rendtartomány kebelébe felvett páterek között a legidősebbek?

Hiven visszatükrözi lelkemben a hatvan év multjain visszaszárnyaló emlékezetem akkori élettől duzzadó szép arcodat, sok időre alkotott erős fizikumodat. Ha visszaszállok abba a gyermekkor életében aranynak nevezhető időszakába, édes öröm szállja meg lelkemet azon gondolatnál, hogy amint emlékezetem át tud törni a lezajlott 60 év ködén, celládban kelt volt először szívemben az a gondolat, mily boldog lennék, ha én is egykor a zárda szent falai közé vonulhatnék. Megadta a gondviselő Isten, de még azt is megadta, hogy én akkori tanítványod fogja gyémánt miséd alkalmával az ünnepi beszédet tartani. Ezt a viláért sem mertem volna gondolni. De megadta a gondviselő Isten, akinek utai kifürkészhetetlenek (cuius viae sunt inscrutabiles.)

Megvallom, mikor felkértem ezen beszéd megtartására fölötted édes jó atyám, első pilla-

natban arra gondoltam, vannak mások, akik sokkal alkalmasabbak volnának ezen szép megtisztelő szerep betöltésére, mert jobban megfelelnek ezen szép feladatnak, de elgondoltam, kétszeres kapocs fűz hozzád: szerzetesi állásunk és a gyermekkor aranyzászlai."

P. Eleknek ez a nyilatkozata, hogy másokat sokkal inkább alkalmasabbnak tartott volna ezen szerep betöltésére érdekes lélektani összefüggésben van egész egyéniségével és saját tehetségének leértékelésével, ami a gyermekkortól kezdve késő öregkoráig állandóan kísértett nála. Látni fogjuk, hogy tehetségében nem bízott és szeretett mindig másokra támaszkodni, mert mindig azt hitte, hogy amit ő tud, az korának és a helyzet követelményeinek nem megfelelő, nem kielégítő. Tudományára nem sokat adott.

A második elemiiskolában osztálytanítója rokona volt. Amikor a második elemiosztályt jó eredménnyel elvégezte az osztályvezető tanító felszólítja a növendékeket, hogy jelentkezzék az, aki nem érzi magát elég erősnek ahhoz, hogy a harmadik osztályba átmenjen. A kis Imre elsőnek jelentkezik, hogy ő visszamarad a második osztály megismétlésére, mert ő gyenge. Testileg tényleg gyenge volt, de azért tanítója biztatja, hogy csak nyugodtan iratkozzék be a harmadik osztályba, mert ennek elvégzésére ő elég erős.

Testileg tényleg gyenge volt. Azt láttuk, hogy születése alkalmával szülői nem bíztak életben maradásában. Született testi gyengeségét fokozta gyermekkorában szerzett fejfájása, amely szintén egész életén át sokat gyötörte.

A kis Imre szüleivel vagy barátaival nem a-

zért sietett a templomba, hogy ott időt töltsön, vagy barátaival eljátszadozzon, hanem, hogy ott vallásos lelkének búzgóságát kielégítse és az Ur oltáránál szolgálatot teljesítsen. Milyen nagy lehetett tehát az öröme, mikor minisztrálhatott, lelke titkos vágya teljesülhetett s ezt az örömét fokozta, amikor Karácsony és Vízkereszt nyolcadán a betlehemeseknél szerepet vállalhatott. A kis Csiszér Imre fején diszes papiros koronával járta be Csobotfalvát és a környék községeit a dermesztő csiki télben és szélben. Ekkor szerezhette az egész életére kiható súlyos hűlést és állandó fejfájást.

Az Isten így készítette elő az ő kiválasztott szolgáját, hogy amit általa végeztetett, azt ne magának tulajdonítsa, hanem az Ő külön ajándékának tekintse. Ő megértette az Ur akaratát már gyermekkorában és lelkében helyet készített az alázatosság erényének, amely olyan feltűnő egy hosszú életen keresztül.

Tanulmányait küzdelmesen végezte, mert mint hitte és mondotta, gyenge volt a tehetsége. Azért ernyedetlen szorgalommal éjszakánkint is tanult, mert az állandó fejbántalom miatt, ami néhezze tette a tanulást, több megerőltető munkára volt szüksége, de az egyáltalán nem igazolódott be, hogy gyenge tehetség lett volna, mert bizonyítványai másról beszélnek.

Dr. Jenáki Ferenc a csiksomlyói róm. kat. főgimnázium igazgatója 1926 december 22-én kiadott hivatalos bizonyítványa a következő képet adja: Csiszér Imre, aki született 1856 november 4.-én Csikvárdotfalván a gimnázium I—V. osztályát a csiksomlyói róm. kat. főgimnáziumban végezte még pedig az I. (első) osztályt jeles általá-

nos eredménnyel és dicséretes magaviselettel, az 1870/71 tanévben a II. osztályt kitünő általános osztályzattal és dicséretes magaviselettel az 1871/72 tanévben a III. osztályt elsőrendű általános osztályzattal és jó (1) magaviselettel, az 1872/73 tanévben, a IV. osztályt jeles általános osztályzattal és dicséretes magaviselettel, az 1873/74 tanévben az V. osztályt jeles általános osztályzattal és törvényszerű magaviselettel. Megjegyezni kívánom, hogy az V. osztályban minden tanuló magaviselete törvényszerű". Ennek a magyarázatát a kis Csiszér fiú adja meg ceruzával a bizonyítványába irt megjegyzésben. Miért törvényszerű? mert valaki az osztálykönyvbe Tellmann tanár neve mellé odairta, hogy ló. Ez nem tudódott ki és amiatt lett törvényszerű. Tehát a közepesnél jobb tehetségnek bizonyult tanárai szemében a családi alapítványt élvező Csiszér Imre.

Csiszér Imre lelkében már második elemiiskolás korában megcsillant a hivatás gondolata, hogy ferences pap legyen s ezt a vágyódást ébren tartotta lelkében a csiksomlyói ferences atyák működése és szerepe úgy a lelkipásztorkodásban mint az oktatás terén.

Főképen hatással volt rá a fiatal László Polikárp atya, aki ebben az időben került tanárnak a csiksomlyói gimnáziumhoz, akinek életét figyelemmel kísérte s akinek lelkigyakorlatait az 1872-73. évből le is jegyezte és őrizte. A tanár és tanítvány lelkében ekkor szövődött egész életükre szóló barátság és az atyai jóbarát, ahogy sokszor nevezte László Polikárpot, lelki fölényét mindig megtartotta Elek fiával szemben.

„Itt szentek laknak.“

A kis Csíszér Imrét nemcsak a klostrom külső, hanem belső élete is korán izgatni kezdte. Játszó pajtásaival gyakran bekukucskált a klostrom klauzuráján (a világiak előtt bezárt ajtaján) és egyik alkalommal, mint ő beszélte el gyermekkori emlékeiből Viváld atyának, meglepetten mondotta pajtásainak: „menjünk innen, mert itt szentek laknak.“

Kicsiny barátait elvezette ugyan a titkos kíváncsiszkodás utjáról, de lelkében nem tudott elszakadni a klostromi élet gondolatától.

A szerzetesi elhívás Isten különös kegyelmének műve. Nem ti választottatok engem, mondja az isteni Üdvözítő tanítványainak, hanem én választottalak titeket s ez vonatkozik minden különösképen Istennek szentelt életre.

Minden emberi állapotban Isten különös segítségére van szükségünk, de ez a kegyelem feltűnően közreműködik azok életében, akiknek kezét Isten akár gyermek, akár felnőtt korában megragadja és viszi a maga csodálatos útján, hogy azután egészen magáévá tegye. Keskeny az út, érzik azok, akik az Úr ösvényére lépnek, de a tövises hiába sebzik fel a lábakat; a meredek szirtek hiába akarják szédíteni a mélység felé, a kiválasztott lelkek tekintete csak az ég felé irányul s ők mennek, mindig csak előre mennek.

Csodálatos, mikor az ifjú lélek tüzet fog. Nyugtalan lesz abban a korban, amikor mások még gondtalan perceiket élik. Kialakul benne az erős elhatározás és a férfi jellem domborodik ki cselekedeteiben, amikor mások még ide oda csaponganak; eszményekhez ragaszkodik, amikor másoknak erről fogalma sincs, mert lelkében megkezdette munkáját az isteni tűz, a belső tűz, annak heve égeti, de hogy mi ez a nyugtalanság, hol rejtőzik annak forrása, nem tud erről számot adni sem önmagának, sem másnak. Ezek az órák, ezek a percei, vagy hosszú hónapok, bölcselkedésre időt nem engednek.

Az elhivatás egyre erősebb lesz, amint a fellobbanó tűz egyre több meleget lövel ki magából, amelynek fényénél és melegénél nem lát egyebet mint a maga elé tűzött célt: menni, szaladni a mesebeli madár után. Az üldözésben elfelejti a meleg otthont, a síró édesanyát, a szerető édesapát, a testvérek ölelő karjait, a nagyszülők kényeztetését, jóbarátokat, emlékeket, kérdő tekinteteket: melyeknek lényege az: hát te mit csinálsz, hová, elment az eszed?

Az Úr hívó szavának lehetetlen ellenállani és nem is szabad, mert a zsoltáros is figyelmeztet: ha az Úr szavát halljátok, ne keményítsétek meg szíveteket! Látjuk ezt az evangéliumokból, az apostolok cselekedeteiből, a vértanúk történetéből, a szűzek szerelméből és a hitvallók életéből.

Jöjjetek utánam, mondja az Üdvözítő a galileai tenger partján, Simonnak és Andrásnak, amint hálóikat a tengerbe vetik, és emberek halászaivá tesznek benneteket. (Máté 4. 19.) Saul, Saul, miért üldözesz engem, kérdi a damaszkuszi

uton Szent Pált a titkos hang. Asszisi Szent Ferenc is hangokat hall, midőn lovagi ábrándok foglalkoztatják: Ferenc, ki a nagyobb, az úr-e, vagy a szolga? Mindezek nyugtalanokká teszik a felszólítottakat és addig bogozzák az érthetetlen szálakat, míg a felismerésben megnyugszanak és erős, hajthatatlan lesz az elhatározásuk.

Az már egészen más lapra tartozik, hogy néha a hivatalosak, a választottak listájából kiesnek. Judás elárulja Krisztust s nem az kapja a vértanuk koronáját, aki társaival a halálba indult. Az Úr adja a hivatást. Az Úr elküldötte Gábor angyalt Máriához és ő elfogadta a kiválasztatást. Az Úr sokakat figyelmeztet őrzőangyala által: jöjj és kövess engem. Ezek legtöbbször nem megrendítő események, hanem apró mozzanatok alakjában jelentkeznek. A kívülállók részére jelentéktelenek, semmitmondóak, de akiknek szól, azok sokszor nem tudnak szabadulni s legfőnnebb a kivitel útját nem találják meg egyszerre.

Imre részére a vallásos szülői otthon, a kegytemplom közelsége, a Szűzanya különös tisztelete melengette az elhívás kegyelmét; megcsillogtatták az örök eszményiség fontoságát, de hogy ennek szolgálatába is álljon, ennek örökre lekötöztetett lovagja legyen, erre ösztönzést is kellett hogy kapjon.

Ha visszagondolok arra a pillanatra, amikor először ötlött fel bennem a gondolat, hogy ferences leszek, akkor a porban játszó gyermekkorig kell visszamennem. Ma sem az időt, hogy mikor, sem a helyet, hogy hol, pontosan megjelölni nem tudom, de a képre élesen emlékszem. Még iskolába sem jártam, az út porában játszadoztam

gyermektársaimmal. Egy öreg ferences testvér tűnt fel. Pajtásaim szétszaladtak, gunyolódtak, én pedig jól megfigyeltem a testvér ruháját, botját, nagy kalapját, a kíséretében lévő embert, aki egy nagy füles kosarat vitt utána, amint egyik kapuból jöttek ki és a másikon mentek be. Ez a kép ragadott meg.

1934-ben, mikor a brassói harmadikrendi testvérek huszadik esztendejét ünnepelték, hogy Elek atya vezeti őket, megfestették a jubileum emlékére igazgatójuk arcképét. Ezt az ünnepelt aláírásával levelezőlap alakjában sokszorosították. Mikor Elek atya ezt megtudta, nagyon bántotta és nyílt gyűlésen az eljárást helytelenítette. Együttal okát is adta annak, hogy ő miért irtózott és félt mindig a fényképeztetéstől mindaddig, míg felettes előljárósága ezt részére is el nem rendelte. Jó mesteremtől, P. Dávid Antaltól azt tanultam, hogy soha ne festessem, vagy fényképeztessem le magamat.

Ebben a visszaemlékezésben iratja Elek Atya: „Bámulatos, mily különös módon füzte az isteni Gondviselés az én gyermek szívemet az ő szívéhez, a nagy bűnbánó lelkéhez. Második elemista (1865) voltam, ő pedig a harmadik elemít tanította. Amint egy napon kijöttünk az osztályból, néhány lépéssel előttünk lépdelt hatalmas alakjával, hajkoronával, nagy kapuciummal, vastag korda és általa varrott habitus fedte hatalmas testét. Ez a kép kitörülhetetlenül beiródott gyermeki szívembe és azóta, tehát hetven esztendőn keresztül nagyon gyakran megújult képzeletemben, szívemben. Mikor aztán 1875-ben Kolozsvárt oly sok idő után megláttam, szívem az örömtől csak úgy

áradozott. Vele beszélni, vele társalogni, mintha csak az égnek egy küldöttje lett volna, úgy éreztem. Ekkor 1875-ben magiszterünk lett és a kapcsolatot közöttünk 1900-ban csak egy időre szüntette meg a halál, iratja 78 éves korában, mert bizom abban, hogy őt, a nagy bűnbánó szerzetest az Úr országában, ha őt egészen híven fogom követni, viszont fogom látni."

Ezen vallomás alapján, amely az események után hetven esztendővel történt, bátran mondhatjuk és állíthatjuk, hogy a jó Isten a kis Imrével szerzetesi hivatását két ferencesnek, P. Salamon Albert és P. Dávid Antal bemutatásával, megismertetésével közölte, erősítette.

A széparcu és erőteljes P. Salamon alakja épen úgy beívódott lelkébe mint a hatalmas, alázatos szerzetes magatartása. Ezeket a képeket lelkében gyakran felidézte, ujjaszinezte és addig szépítette, míg szerelmese lett a ferences szellemnek s egy életen keresztül, annak sok küzdelmei alatt, soha egyebet nem látott, mint ezeket az első benyomásokat fenntartó szellemnek a természet fellett vett győzelmét.

A fejlődéssel a kép folyton erősödött lelkében. Segítségére volt osztálytanítója s azok a szerzetesek, akik akkor Csíksomlyón a gimnázium és tanítóképzőintézetben tanítottak.

A ferences szellem bár ezen időben hanyatlóban volt Erdélyben, de Csíksomlyón a hamvadó tűz még lobogott és világított. Ezt élesztgették P. Simon Jukundián tartományfőnök, aki egyuttal a tanítóképző igazgatója volt. Ebben az időben került ide P. László Polikárp, aki a gimnáziumhoz volt beosztva.

Az ifjú nem láthatta azt, hogy mi volt a ferences szellem és mivé zsugorodott össze a forradalom után. Ismerte Csíksomlyót, tudta, hogy a csodatévő Szűzanya mellett a ferencesek tették azzá, aminek megismerte. Szemtanuja volt a pünkösdi búcsú lefolyásának s látta a ferences atyák felvonulását és nagy lélekmentő munkáját. Látta a nép nagy buzgóságát, amely itt feltör a lelkekből és érezte, hogy itt különös természetfeletti erők beavatkozásáról lehet szó.

A működő isteni segítség mellett ezek is hatással voltak rá s utalt is ezekre egyik beszédében, amikor kijelentette, maradhatott volna a szemináriumban, a gimnázium bennlakásában mint alapítványos növendék, mert a Csomortáni Antal egri kanonok által létesített alapítványhoz joga volt, de nem élt ezzel, hanem gimnázium ötödik osztályának elvégzése után jelentkezett a tartományfőnöknél és kérte föl vételét a ferencrendbe.

Erről a pillanatról mondotta Kolozsváron 1934. nov. 3-án este az őt üdvözlő tartományfőnöknek az egész szerzetes család előtt. „Mély hálával tartozom a jó Istennek, kezdette válaszát, hogy e dicső rendbe hívott. És én a meghívást elfogadtam, mert a Szent Atyák szerint e meghívás által el akarta hárítani azokat a lelki veszedelmeket, amelyek a világban értek volna, ha valaki a világban marad, nem fogadván el a hivatást, nem nyervén meg azokat a kegyelmeket, melyeket számára kijelölt a szerzetben, nagyon könnyen elveszti lelkének üdvét.”

Nemcsak a meghívásért hálás az isteni Gondviselésnek, hanem azokért a kegyelmekért is, amelyekben a meghívás elfogadása révén ré-

sze volt, de a rendnek is, amely őt befogadta. Mély hálával adózom, folytatja tovább beszédét, az isteni Gondviselésnek, hogy 18 éves koromban kiragadott a világi élet forgatagából, megnyitotta előttem a szerzet kapuját és ennek bőséges kegyelmeiben részesített. Ha még életem határát messzire kiterjeszti, kész vagyok utolsó leheletemig rendünknek javára mindent elkövetni, hogy nyugodtan elmondhassam: pályámat megfutottam, hitemet megtartottam és kérem az édes Jézus szívét, adja meg végtére a boldog halál kegyelmét.“

Csiszér Imre az Isten hívó szavát meghallotta, a meghívást elfogadta, de saját bevallása szerint, mikor a szülői háztól elindult, hogy a második lépést is megtegye és kérje a rendbe való felvételét, félelem fogta el. Megállott a klastrom kapuja előtt. remegett, gondolkodott, hogy lenyomja-e az ajtó kilincset, mely előtte az utat megnyitja a rendtartományfőnök elé, de azután gyors elhatározással gondolkozását a tett követte.

Csiszér Imrét a klastromban már előzőleg is jól ismerték, mint hűséges minisztránst számon tartották, főképen a nyári hónapokban, amikor a nagy fiuk nem szorították el az oltártól. Tehát nem volt idegen. Sőt öröm volt a somlyói házban, mikor kérése nyilvánosságra került.

Csiszér Imre 1874 szeptember havában kérte fölvetelét a ferencrendbe. P. Simon Jukundián tartományfőnök szeptember 18-án fel is veszi és a következő levelet intézi hozzá: „Csobotfalvi Csiszér Imre V.-ik gimnáziumi osztályt végzett ifjúnak. Miután, kedves Fiam, nekem szilárdul elhatározott szándékodat nyilvánítottad szent Ferenc

szerzetének Szent István királyról cimezett tartományába lépni, s miután hozzám benyújtott iskolai bizonyítványod, jó erkölcsi viseleted s tanulásodról tanuskodik, én téged beveszlek, odaautasítván, hogy magadat köntös és ágyneműekkel ellátva folyó hó 27-re menj Kolozsvárra s az ottani tisztelendő zárdafőnök atyának jelentsd magadat, ki további teendőidre nézve utasítást fog neked adni és teljes ellátásodról is atyailag gondoskodik. Intlek kedves Fiam az anyai szeretet szavával, hogy azon szent hívatásnak, melybe magad a Szentlélek sugallatából elhatároztad megfelelőleg alázatosság, engedelmesség, feddhetetlen erkölcsi viselkedés, folytonos imádság és szorgalmas tanulás által készülj a magasztos áldozári hivatal elnyerésére.

Az ifjú részéről a nagy elhatározás megtörtént s a rend kebelébe fogadta.

Az ifjú pedig az utasításhoz hiven elhagyta Csiksomlyót, el a szülői házat, édes jó anyját, mert édes apját már korábban elveszítette, el testvéreit, barátait, rokonait, hogy azután oda, ővéi közé csak nagy ritkán és rövid időre, mint vendég térjen vissza.

A rokoni kapcsolatok ápolásában azután nagyon óvatos volt és ez soha sem történt hívatásának hátrányára.

Az ujoncév.

AZ ifjú Csiszér Imrét Kolozsváron egészen új világ fogadta.

Csiksomlyó után Kolozsvár, Erdély fővárosa, hagyományaival, történelmi épületeivel, nemesvetű szellemével az újság ingerével hathatott volna rá, de az a feltevésünk, hogy bár a tudomány-szomj égette, azonban a városnak ez a beállítása kevésbé érdekelte.

Az új otthonban a meglepetések azonban nem maradtak el. A kolostori étellel tulajdonképpen most kezdett közelebbről megismerkedni. A rendházban új arcok tűntek fel, új szokásokkal ismerkedett meg. Új volt az iskola és annak szelme. A piarista gimnáziumnak, ahol egy évet töltött, hálás növendéke volt, mert a bizonyítványán nem látszik meg az iskolaváltoztatásnak nehézsége. Jó bizonyítvánnyal és példás erkölcsi magaviselettel készült arra a pillanatra, melyben Szent Ferenc Atyánk bűnbánó ruháját magára öltötte.

A várva várt pillanat 1875 július 16-án érkezett el. A tartományfőnök utasítására ezen a napon öltöztette be a kolozsvári házfőnök, Váncsa Gáspár, ugyancsak a csiksomlyói Bartalis János Szeráfinnal együtt a rend ruhájába és ekkor cserélte fel Imre nevét az Elek névvel, hogy an-

nak védelme és pártfogása alatt folytassa és tökéletesítse életét.

Nemcsak a beöltöztetés, hanem az új védőjének ismert élete is programot jelentett számára, melyet, mint látni fogjuk, maradéktalanul meg is valósított hosszúra nyúlt életében.

A kolozsvári ház krónikása megörökítette ezt a beöltöztetést, de nem valami nagy reményeket fűzött az új rendtagokhoz. Egyszerűen a várakozás álláspontjára helyezkedett. Ebben befolyásolta valószínűleg az ifjúnak gyenge szervezete, tulságos zárkozottsága és az, hogy nem volt alkalma megfigyelni az ifjú zárkozottsága mögé rejtett mély lelkiséget, amely sokáig rejtély maradt környezete részére is és éles szemre volt szükség ennek felismerésére és értékelésére. Az isteni Gondviselésből ez sem maradt ki, mert olyan nevelőt állított az ifjú újonc mellé, aki nemcsak az igazi szerzetes lelkivilágát, életét, külső arculatát mutatta meg a fogékony lélek előtt, hanem, aki egyéniségét is rá tudta nyomni egész életére s aki nemcsak nevelője, hanem atyai jóbarátja is volt. Az újoncév alatt a barátságnak olyan szálai szövődtek a két lélek között, amelyeket még a halál sem tudott szétszaggatni.

Az újoncnevelés abban az időben különben nagyon kezdetleges volt. Nem elméleti kiképzést és irányítást kaptak a növendékek, hanem egészen gyakorlati utasításokat nyertek. Megismertetvén őket általánosságban a rend szellemével, a hármass fogadalom lényegével s a nevelőnek egyéniségére volt bízva a nagy feladatoknak megoldása a növendékek lelkében.

Sem az újoncévnek elvégzendő feladatait,

sem a további tanulmányoknak felépítését nem szabad a mai szemmel és mostani állapotokkal összehasonlítva mérlegelni, mert akkor egészen családiás volt mind a kettő. Megfelelt-e a követelményeknek az más kérdés, de az is bizonyos, hogy abban az időben már a világi emberek élete sem volt olyan igényes, szétágazó, annál kevésbbé a szerzetesekké, tehát valamiképen a kezdetlegesség is belevágott, megfelelt a kor követelményeinek.

Az isteni Gondviselés csodálatos irányítását láthatjuk abban, hogy Elek testvér a keresztségtől kezdve élete végéig két szűzi életű szent védelme alatt állott. A keresztségben Szent Imre magyar herceget kapja védőszentjéül. A rendi ruhába Kármelhegyi Boldogasszony ünnepén öltöztetik be és Szent Elek lesz pártfogója, akinek ünnepe július 17-én van.

E két szűzi ifjú pártfogása alatt mint ifjú a világban és mint szerzetes a rendben méltónak bizonyult a pártfogókhoz, mert a szűzi tisztaságot egész életén keresztül védte, őrizte.

A hármass fogadalom feladataival mindig tisztában volt. Szigorúan tartotta és alkalmazkodott azoknak lényegéhez, meg külsőségeihez is, de a tisztaság fogadalmának megtartásában hősi és küzdelmei voltak és ezek sokszor nagy feladatok elé állították, de ebben a küzdelemben messzeható következményekkel nagyokat is alkotott.

K. testvér feljegyzései között találtam egy nagyon érdekes megjegyzést, mely egész lényére és életének csúcspontjára elég világot vet. A testvér írja, hogy egy alkalommal az ebédlőben valami testi gyengeségről panaszkodott. Az egyik atya

valami megjegyzést tett. Valószínű nem tudatosan tette azt a kijelentést. Erre kapta ezt az előttünk annyira értékes kijelentést: „Ne gondoljátok, hogy ez valami bűnnek az oka, mert nekem olyan tiszta testem van, mint az arany.”

Ez a tiszta test gondos ápolásra szorult, amely egyetlen és főgondja volt a kezdő újoncnövendéknek. Az erős elhatározás, a kifejlesztett akaratedzés és irányítás mellett ebben neki nagy segítségére volt a szülői háztól magával hozott Mária tisztelete és a nagy bűnbánónak, P. Dávid Antal magiszternek irányítása.

P. Dávid Antal, mikor Csiszér Elek a keze alá került már 57 éves volt és sok tapasztalattal rendelkezett. A 48-as forradalmak hatása alatt a székelyudvarhelyi rendházat elhagyta és beállott katonának. Visszatérése után ezen tettéért nagyon sokat vezekelt és kemény penitenciát szabott magára. Mikor úgy gondolta, hogy elhamarkodott fiatalos tettét a jó Isten megbocsátotta, akkor elment Székelyudvarhelyre és a hivektől a szószéken nyilvánosan bocsánatot kért. Mint székelyudvarhelyi házfőnök halt meg 1900-ban Mikházán 82 éves korában.

P. Dávid Antal, résztvevett a szerencsétlen geszvári ütközetben, akitől a leghitelesebb utolsó adatokat kaptuk Petőfi Sándorról. Azután sokat bujkált a katonai üldözések elől, amíg amnesztiát nem kapott. Azután pedig a rendben a legnehezebb feladatokat vállalta. Igen jó szervező erő s a szegénységnek nagy kedvelője volt, épen a legalkalmasabb arra, hogy az Istentől kiválasztott ifjút a maga tapasztalatai alapján beállítsa és elindítsa a szerzetesi élet meredek útján.

Elképzelhetjük milyen nagy volt az ifjú öröme, mikor Kolozsváron összetalálkozott a hatalmas természetű atyával s megtudta, hogy akitől az első ösztönzéseket kapta a szerzetesi életre, az lesz az ő újoncmestere. A két lélek találkozását nem akarom most döntőnek nevezni, mert a döntés és elhatározás megtörtént már az első találkozás alkalmával, hanem nagyjelentőségű volt s ezt Elek atya is elismerte.

Magam előtt látom a fiatal újoncot, amint mesterének arcán és ajkán csüng tekintetével s hallgatja azokat az életbölcseégeket, amelyekről eddig fogalma sem volt és betekintést nyert a szerzetesi élet rejtelseibe, amelyek zárva vannak a világ előtt s a szerzetben is csak kevesen értik meg és fogják fel. Új világ nyílik meg előtte, nagy és szent elhatározások születnek meg lelkében. Felteszi magában, hogy a nagy mesterének cselekedeteit mindenben utánozni fogja, mert rendíthetetlenül hiszi, hogyha olyan lesz az élete is mint a nagy mesteréé, föltétlenül célhoz fog jutni.

Amilyen lelkiismeretes volt Elek atya, szó szerint vette tartományfőnökének írásbeli figyelemztetését: intelek téged kedves fiam az anyai szeretet szavaival, hogy azon szent hivatásnak, melyre magad a Szentlélek sugallatából elhatároztad megfelelőleg alázatosság, engedelmesség, feddhetetlen erkölcsi élet, folytonos imádság és szorgalmas tanulás által készülj a magasabb áldozári hivatal elnyerésére.

Annak az imádságos szellemnek, a szent szegénység szeretetének és gyakorlásának, az engedelmes lelkületnek és tiszta életnek, amelyeket

egyenként is, külön külön is megcsodálhatunk. Elek atya életében, itt az újoncévben rakta le alapjait. Itt ismerkedett meg ezek jelentőségével, előnyeivel, szerette meg, értékelte és gyakorolta.

Ezekben előtte csak egy példa volt a rendalapítón kívül: újoncmestere, akinek férfias alakja, kemény daróc ruhája, melyért sokszor megszólották a rendtársai, de ő ezekre a megjegyzésekre azt mondotta: szent Ferenc sem a párizsi divatszabónál készítette hábitusát s mégis volt olyan legény mint mi, hajkoronája tűnt fel a második elemi osztályos gyermek előtt. Más példát nem ismert. Az ellenkező rossz példákat sem most, sem máskor nem fogadta el. Kevéssel halála előtt említette hűséges gondozójának Kamill testvérnek kérdezősködéseire: „Annyit elárulhatok, hogy az emberekre nem sokat adtam. Én mentem azon az uton, amelyen elindultam.” Ez pedig a szentek útja volt.

Egyik papnövendék társa P. Ferenczy Vendel beszélt el P. Kassay Kelemennek, aki Elek atyának meghitt embere volt, hogy midőn mint teológusok sétára mentek, utközben betértek egy-egy fogadóba egy pohár sörre, de a jámbor Elek testvér soha sem tartott velünk, hanem ezalatt ő künn sétált, imádkozta a rózsafüzért és türelmesen bevárta a hazatérés idejét.

Az erdélyi ferencesek ebben az időben keményített nyaku és ujju inget viseltek. Elek testvér ezekben sem alkalmazkodott társaihoz. Ő keményített gallért nem használt soha, hanem a ruházkodásban is tartotta a szeráfi egyszerűséget. Am ne gondolja senki, hogy Elek atya a külső csinyt megvetette s a rendszeretnek hadat üzent

volna, azért mert szerzetes. Ellenkezőleg tiszta és választékos volt mindig.

A környezetétől való függetlenségét mindenben, ami a szerzetesi fegyelemmel nem függött össze, meg tudta tartani és őrizni s ezt az újonc-idő alatt gyakorolta be. Nála visszaesés nem, hanem csak folytonos előrehaladás volt tapasztalható.

Újoncmester és növendéke között ritkán fejlődik ki olyan bizalmas viszony mint amilyenell Elek atya életében találkozunk. Ime, egy kis, de sokat eláruló esemény.

„B. e. P. Dávid Antal magiszterem példáját követve, elhatároztam, hogy soha sem fényképeztettem le magamat, mondja tollba 1934-ben és védekezik a harmadikrendi testvérek előtt, amikor lelke felháborodását akarja palástolni, mert megtudta, hogy lefényképeztették, lefestették és névaláírásával a képet egymás között terjesztik. „Jól tudom, hangsúlyozza, hogy a fényképeztetés, ha nem hiúságból történik, nem vétek. De b. e. magiszterem példájára, aki magát soha sem engedte lefényképeztetni (igaz utólag az ő képét is megfestették a székelyudvarhelyi rendház részére), oly szilárd volt e tekintetben elhatározásom, hogy csakis a halál kérlelhetetlen keze hiúsíthatta volna meg azt. Annyira összeforrott drága jó magiszteremmel, annyira azonosak voltak gondolataink, hogy soha se dohányoztam, mivel novicius koromban azt mondotta nekem: „Édes fiam olyan pipadohányos voltam, hogy szinte szakadatlanul ennek a szenvedélynek éltem. De egy komoly pillanatban, örökre lemondtam róla. Kövess te is engem.“ Jól szembenéztem magiszteremmel és egyebekben is igyekeztem az életét példaképen magam

elé állítani. Elveim kísérnek a sirba. Elveink azonosságának tulajdonítani, hogy drága jó magiszteremmel gyermekkoromtól kezdve oly szoros összeköttetésben voltam s felhívásomra úgy 1884-ben, mint 1889-ben a reform ügyében talpraállott és mindent megtett rendtartományunk javára.”

Ezek a vallomások mindennél jobban elárulják Elek testvér novicius lelkének felvevő képességét, de azt is, hogy a jó Isten jó mestert állított melléje, aki példájával taposta ki előtte a szerzetesi élet nehezen járható ösvényét.

A bűnbánó életű magiszterének méltó tanítványa volt Elek testvér, akire a mester akkor lehetett igazán büszke, amikor 1884-ben, tehát kilenc évvel később, a tanítvány nyomdokaiba lépett s ő vette át a mester szerepét s töltötte be huszonegy esztendőn keresztül.

Kolozsvári tartózkodása máskülömben is nagy hatással volt életére, fejlődésére és sokszor szolgáltak vigasztalására a kolozsvári kedves esztendők. Ezt is saját szavaiból tudjuk.

1934-ben, amikor két és fél hónapot töltött Kolozsváron szemei gyógyítása miatt, november 3-án üdvözölte az akkori tartományfőnököt P. Imets Károlyt, egykori noviciusát. Ez a beszéd is nagyszerű tükrét adja lelkének. „Engem az isteni Gondviselés, — kezdi beszédét, — 60 évvel ezelőtt ebbe a kedves zárdába hozott. Minden talpallati rész ebben a kedves kolostorban azon édes emlékekre figyelmeztet, amelyeket szívemben megrögzítettem. Itt töltöttem egy évet mint a gimn. VI. oszt. tanulója. Itt végeztem a próbaidőt. Itt végeztem a teológiai tanulmányaimat, itt szívtam szívembe a szerzetesi élet fönséges és magasztos

elveit, amelyek egész életemre átalakítólag hatottak. Oly kedvesek, oly édesek azok az évek, hogy valahányszor homály borul a lelkemre, visszagon-dolok azon időre és hamarosan kiderül lelkem borus ege.

Ezen édes emlékek felidézésében nem tudok elég hálát adni az én jó Istenemnek, hogy ilyen hosszú időre kiterjesztette szerzetesi életem hatá-rát. Hisz oly gyöngye voltam teológiai tanulmányaim alatt, hogy viccelődve mondotta a kolozsvári koporsógváros: „tisztelendő úr, a koporsó készen van.” Erre azt feleltem: „tartsa meg magának!” És ime ő halt meg, engem pedig életben tartott a kegyes isteni Gondviselés. De gondoltam-e arra, hogy 60 év múlva még itt fogok tartózkodni és egyuttal főelőjárómat, egykori noviciusom ft. Imets Károly atyát éppen névünnepe alkalmával üdvözölhetem...”

Sokszor tapasztaljuk, hogy Elek atya az emlékek visszaidézésében kifogyhatatlan. Mintha állandóan a multból élne, pedig nála a mult a má-ba gyökerezik s a ma embere a jövő küzdelmeire a multból merit erőt és bátorságot, mert erre mindig nagy szüksége volt.

Nála a mult visszaidézése betekintést enged a novicius lelkének kikristályosodására s azokra a nagy elhatározásokra, amelyek a szerzetesi fogadalmat megelőzik.

A jó magiszter szemei előtt sokat fejlődött Elek testvér egy év alatt s azt hiszem, hogy kölcsönös volt az öröm és lelkesedés úgy a mester mint növendéke lelkében, mikor 1876 július 16-án az oltár elé állottak, hogy a jó magiszter tanuja legyen növendéke fogadalomtételének.

A rend virágos kertjében.

AZ ujoncév a szerzetesi életnek csak kezdete, bevezetés a szerzetesi életbe. Tulajdonképpen a szerzetesi fogadalmak megtartására csak a fogadalommal kötelezi magát mindenki és a fogadalom után kezdődik az ifjúnak elkötelezése az Istennel, a renddel, annak szellemével.

Abban az időben az egyszerű fogadalom annak letevőjét örök időre kötelezte és csak a Szent-
szék adhatott felmentést alóla, hogyha az illető a világba vissza akart térni, de a rendnek bármikor jogában állott, ha alkalmatlannak vélte, elküldeni. Ez a jogi helyzet az új egyházi törvénykönyv megjelenése óta megváltozott, mert most az újoncok az egyszerű fogadalmat időlegesen teszik le, azaz három évre és annak letelte után, ha valaki nem ujítja meg, vagy nem erősíti meg ünnepélyes fogadalommal, minden további nélkül visszatérhet a világba.

Elek testvér az egyszerű fogadalom után sem távozott el Kolozsvárról. Ott maradt az ódon falak között, amelynek történelmi levegője megillette. A kolostornak történelmi múltja is hatással volt rá. Lelke mindig szeretett visszaszállani a múltba és a történelmi hagyományoknak nagy kedvelője maradt mindig.

Igaz, hogy a kolostor az ő idejében nem tün-

tette fel és emelte ki a történelmi emlékeket s művészi szépségeket úgy mint ma, mert voltak elrejtett részei, használaton kívül helyezett lakosztályai, de azért Kolozsvárt nagyon megszerette, a háznak fejlődése, jövője mindig nagyon aggasztotta és életét figyelemmel kísérte.

Az újoncév ideje kizárja a tudományos képzés tovább folytatását, mert annak más a feladata: a rend szellemének, multjának, kötelességeinek megismerése, tiszta látás a fogadalmak értelmében, kötelezettségeiben és felmérni az erőt, a tehetséget, hogy azoknak gyakorlására egy életre lekötheti-e magát?

Elek testvér jó magiszterének lelkén keresztül és útmutatása mellett betekintést nyert a ferences szellembe, közelebből ismerte meg a ferences eszményt, a ferences szellem terjedését, erjesztő munkáját és feladatait szűkebb hazájában. Maga elé képzelte azt a nagy feladatot, amelyet meg kell, hogy oldjon a jövőben. Azonban láthatta azt is, hogy mennyire más a mai ferencesek élete, mennyire elhajlott a rend hagyományaitól, az ősi forrástól s magiszterének szemén keresztül mennyire másnak látja a lehetőséget, mint amit a tettek bizonyítanak. Lelkének megalapozottságára vall az, hogy látta a különbséget a gyakorlat és elmélet között, azért még sem vonult vissza, hanem vállalkozott e kettőnek áthidalására.

Kezét az ekére tette, mint a szent rendalapító mondja, nem fordult vissza, hanem mendégelt az újonnan vágott barázdában. Hangoztatta is öreg korában, hogy soha vissza nem tekintett, hanem mindig előre nézett. Ezt tette ifjú korában, tanuló éveiben is.

A ferencrend erdélyi tartományának ebben az időben még nem volt kiépítve rendszeres teológiai oktatása. A szent papságra készülő növendékeket hol az egyes házakban készítették elő, hol más teológiai iskolába küldötték s épen ezért hiányzott a szervezettség.

Kormányrendeletre 1819-ben a rendtartomány növendékeit a gyulafehérvári teológiai főiskolára vitték kiképzésre. Hamarosan tapasztalták, hogy ez nem megfelelő. Azután visszavonták őket és házi tanulásra fogták. A forradalom után szintén történtek kísérletek, de csak újjólag tapasztalták, hogy a szerzetesi életnek ez nem válik előnyére, mert elősegíti az elvilágiasodást és következtében az esést, a zuhanást. Már az 1829 évi káptalanon felhangzott a panasz, hogy a papnövendékek nem végzik szentgyónásukat, nem hordják a tonzurát (1825) fekete kollárén fehér galérlt viselnek, engedély nélkül mennek haza a Székelyföldre.

A rendtartomány teológiai főiskolájának megszervezése P. László Polikárp nevéhez fűződik.

P. László Polikárp 1849-ben született Nagygálambfalván. 1865-ben lépett a rendbe. 1872-ben szentelték pappá s azután három évig Csiksomlyón tanárkodott és épen 1875-ben küldötték Kolozsvárra a rendi növendékek mellé tanárnak s mint ilyen huszonnyolc évig tanította a rendi ifjúságot. Ő a rendtartomány teológiai oktatásának megszervezője.

P. László Polikárp tanulmányait a budapesti Pázmány Péter tudományegyetemen kezdte és a gyulafehérvári püspöki papnevelőben fejezte be. Csiksomlyóról 1875-ben került Kolozsvárra s

megkezdí a szervezés munkáját. Az első tíz esztendőben még mozgásban van a házi studium, ahogy akkor nevezték a teológiai főiskolát, hol Kolozsváron, hol Fogarasban, Csíksomlyón, ismét Fogarasban találkozunk vele ezen időben és csak 1889/1890. tanévre vitték át Vajdahunyadra, ahonnan azóta a mai napig sem mozdult ki állandó jelleggel és nem is szűnt meg.

A továbbfejlődésnek azóta öröndetes jeleivel találkozunk. A belső vezetésben a vezetőség mindig érzi a hiányokat, amelyek természetsszerűleg a külső fejlődéssel, haladással vetődnek fel s azért a tehetségesebb növendékek egy részét a németországi kolostorokba irányítják. Sőt továbbmennek és gondoskodnak arról is, hogy a teológiai tárgyakat előadó tanárok szakszerű kiképzésben részesüljenek. A felszentelt papokat a római Szent Antal Kollégium s más külföldi egyetemekre küldik, Budapest, Bécs, Löven az irányjelző utak.

Az oktatásban a három éves kiképzést is felemelik, négyre. E sorok írója volt az utolsó, akit a három évi teológiai tanulmányok után felszenteltek és azután a külső pásztorációba küldöttek azzal a feladattal, hogy a negyedik évről magánuton kell levizsgáznia. A teológiai oktatás 1919-től 1935-ig négy évből állott, az 1935/36. tanévben már öt évre emelték fel.

Amikor P. László Polikárp tartományfőnök 1884-ben elrendelte a Főiskolai Anyakönyv feltektetését, ennek előszavában megemlíti: régi vágy a növendékek szellemi és lelki fejlődésének nyilvántartása, megőrzése. De milyen okból ez eddig nem történt meg s így följegyzések csak azon

házban maradtak, ahol eddig az intézetet elhelyezték, de semmi központilag biztosítva nem volt, azért elhatározta és gyakorlatba vitte, hogy az Anyakönyvet felfektesse, amely a következő előjáróknak is igen nagy szolgálatot fog tenni s annak őrzését a kolozsvári házfőnökre mint a a rendtartomány levéltárosára bízta.

Ezen Anyakönyv alapján áttekintést nyerhettünk arról is, hogy milyen tárgyakat tanítottak? A kolozsvári teológiai intézetnek első félévében három tantárgy szerepel: az Ágazatos hittan, Erkölcstan és az Egyházi zene. Az erkölcstant P. László Polikárp, az Ágazatos hittant Boga Konstantin tanította és az intézet igazgatója Váncsa Gáspár házfőnök volt.

Ezekon kívül három éven keresztül az egyháztörténelem, az egyházjog, lelkipásztorkodás és a hitelemzés szerepelnek mint kötelező tantárgyak. Később első helyen a Szentírás tudományok, patológia, szociológia, zsidó, görög és más nyelvek egészítik ki az anyagot. S egy-egy tárgyat nem egy esztendeig, hanem a Szentírást négy, ágazatos hittant, erkölcstant három, egyházjogot, történelmet, pásztorálist két évig tanítják.

Ebben az Anyakönyvben az első oldalon az első sorszámot Csiszér Elek nyitja meg.

Elek atya életrajzával kapcsolatosan miért van szükség ezek előrebecsátására? Több szempontból. Elek atya életének nagy részét a rendi nevelőintézetek mellett töltötte el. Másodszor mint tartományfőnök, a növendékek vizsgáján mindig megjelent. Harmadszor, ötvenéves papsága alkalmával, mikor úgy gondolta, hogy életéből már nem sok van hátra, akkor ünnepi beszédében a

növendékekhez is volt szava. Kifejezte örömét, hogy olyan szépen megsokasodtak és biztos reménnyel nézett a jövő elé, mintha azt mondotta volna: a magvetés nagyszerűen sikerült, a kalászhok szépen érnek. Továbbá ez a kulcsa annak is, hogy hosszú életén keresztül megfigyelte a haladást, észrevette tanulmányainak fogyatékoságát, s azért nemcsak folyton tanul, hanem egyes kérdések után állandóan érdeklődik. Sohasem akart tudomást venni arról, hogy minden ember legnagyobb igyekezete mellett is egy bizonyos ponton megkövesedik s nem tud lépést tartani a haladókkal, nem bírja az iramot.

Az ifjú Elek testvér a nagytekintélyű P. László Polikárp mellett alakult a szerzetesi életben és készült a szent papságra. Polikárp atya nemcsak mestere volt a lelkiéletben, hanem tanítója a tudományok mezején és atyja magán életében. Tőle tanulta az egyháztörténelmet, szónoklattan és lelkipásztorkodást.

Amíg az első évben hét első éves növendéket két tanár tanított, a harmadik évben már egyedül Polikárp atya volt a tanára. Különben a harmadik év első felében Marosvásárhelyen találkoztunk Elek testvérral, ahová valószínűleg egészségi okok miatt küldötték s így ezt a félét magán úton végezte el.

Elek testvérnél a magaviselet mindig dicséretes. Az egyes tantárgyakból a közepesnél jobb és társai között az első. Előljáróinak véleménye 1877 január havában igen elismerő és jövőre beszélő: „jámbor, szerény és példás szerzetes.” Így jellemezték előljárói a hittudományokat tanuló Elek testvért, de nem érdektelen tudni azt sem,

hogy miképen néztek Elek testvérré növendék társai?

P. Trefán Leonárd írja: (A Hirnök 1944, 114 old.) alkalmam volt növendék kollégáival beszélgetni a klerikus évekről, P. Elekről a fiatal teológusról. Mindkettő, P. Pátrik és P. Fidél, az elragadtatás hangján emlékeztek meg róla. Féltek tőle, mert Szent Alajost látták benne. Szellemi és lelki nagyság. Isten teremtmény és megszentelő kegyelmi remeklése rajzolódott alakján s ez mint ércbeöntött tekintély parancsolta a tiszteletet és köteles félelmet.

A teológiai oktatásnak nemcsak az a célja, hogy a tudományok elsajátítására megadja a lehetőséget, hanem feladata a lelkinvelés, a szent papságra való előkészítés is.

Ebben mestere, második példaképe Polikárp atya volt. Polikárp atya alig hét évvel volt idősebb Elek testvérnél, de olyan határozottsággal tudott fellépni, hogy amíg élt, ő volt előtte a legnagyobb tekintély s a viszony annyira bizalmas volt kettőjük között, hogy Elek atyát élete végéig szellemi fölénye alatt tudta tartani, bár sokszor a tanítvány és mester szerepet cseréltek egymással.

A lelki kiképzést Polikárp atyától kapta. Mindig nagy tisztelettel szólott róla. Tiszteletéből kiérté Polikárp atya lelki nagysága és a példás szerzetes s tudós pap iránti tisztelete.

Ha igaz a közmondás, hogy a jó pap holtig tanul, akkor igazán jó papnak kell tartásuk úgy Polikárp mint Elek atyát, mert ők mindig tanultak. Feltűnő volt, hogy Elek atya mindig olvasott, olvastatott, jegyzeteket készített, a szakemberekkel mindig összeköttetésben állott. Sokszor alap-

talán aggodalmában egyszerű kérdésekkel fordul ismerőseihez, akiknél több tudományt tételezett fel mint magánál.

Ha a tudományt ennyire fontosnak tartotta a szent papságra való előkészületben, akkor mennyire készülhetett lelkileg, hogy az Istennek méltó szolgája legyen az oltárnál, a szószéken és a gyóntatószékben.

Elek atya mindig befelé néző, elmélyedő ember volt. A világ dolgai kevésbé érdekelték. A szent papságra nem a felszentelés előtt kezdte meg az előkészületeket, hanem gyermekkorában, amikor édesanyja imádkozni tanította, vagy Szent Péter templomába vitte, hogy együtt a szentmisét meghallgassák és az ő Imruska fia az oltárnál szolgálatokat végezzen.

Ebben a legszentebb készülletben segítségére volt az édesanya öröme és várakozása. Az anya és fia sohasem találtak annyira egymásra az imádságban és várakozásban mint felszentelésre való előkészületben.

Elek testvér tudta, hogy a Melkizedek rendje szerinti papot az Úr Jézus az utolsó vacsoránál mondott főpapi imájába foglalta, mert neki is elhangzottak a felszólítás szavai: ezt cselekedjétek az én emlékezetemre; menjetek és hirdessétek az evangélium igéit; akinek megbocsátjátok bűneit, azoknak én is megbocsátom; a szegényeknek hirdetik az evangéliumot; engedjétek hozzájuk jönni a kisdedeket, mert ilyeneké a menyenyek országa.

Apostol akart lenni s ezért nem félt a püspök elé járulni, hogy pappá szentelje. Mondhatnám azt is: a szegények apostola, az élettől meg-

kínzott lelkek vigasztalója és bátorítója. A Szűzanya lovagja és erényeinek hirdetője.

Elérkezett ez a pillanat is, amelyet nagyon várt és amelyre lelkileg nagyon készült. Belső készülésének külső bizonyossága az a jelenet és az a visszaemlékezés, amelyet P. Kassay Kelemen örökített meg Elek atyáról szóló följegyzéseiben. Tőle tudjuk, hogy 1913-ban, mikor mint tartományfőnök Elek atya végiglátogatta az erdélyi rendházakat, Csiksomlyón felkereste Csiszér Sándort az ő testvérbátyját. Rövid érdeklődés egymás egészségi állapotáról, életkörülményeiről... S közben ángya (Elek atya sógorasszonya) meleg közvetlenséggel megkérdezi Elek atyát: „Imre, emlékszel-e mikor felszentelésed előtt levelet írtál haza és kérted édes szüleidet, hogy az Isten megfizeti, térítsék vissza azt az egy-két cső kukoricát, amit megevett, amidőn kirándult az erdőbe diáktársaival, akik más termőföldjén áthaladva zsenge kukoricát törtek, azt megsütötték, amelyből ő is evett, mert nem gondolta, hogy a kíváncsú csemeget társai más földjéről szereztek. Ennek a visszaemlékezésnek Kelemen atya szem- és fültanuja volt. Ez is elegendő arra, hogy el tudjuk képzelni és következtessünk arra, hogy Elek atya pappászentelése előtt alapos önvizsgálatot tartott és a multat felszámolta, hogy a jövőt annál szebbé tegye.

Fogarassy Mihály Erdély püspöke 1879 július 25-én szentelte pappá.

Pappászentelésének körülményeiről, első szentmiséjéről, amelyet a csiksomlyói kegytemplomban végzett, keveset tudunk. Egyik levelében elárult annyit, hogy a pappászentelése alkalmával nagyon meg volt hatódva.

Milyen angyali lélekkel s mekkora áhitattal vonulhatott a templomba az ifjú atya, hogy első szentmiséjét bemutassa. Az oltárt nemcsak édes-anya, testvérei és rokonai vették körül, hanem a rendtartomány nagyjai is élén Simon Jukundián tartományfőnökkel, aki őt a rendbe fölvette és két atyai jóbarátja, Dávid Antal és László Polikárp, akiknek segítségével ezt a szent célt elérhette. Ünnepest Csiksomlyó, ünnepest a rokonság, ünnepest a rendtartomány, de ünnepe volt ez az ifjú papnak, aki még azután két nevezetes alkalommal tért vissza a csiksomlyói kegyoltárhoz, hogy ennek a magasztos pillanatnak bensőséges érzelmeit lelkében felújítsa huszonöt és ötven esztendő múlva.

Bemegyek a Te szent templomodba.

MIKOR Simon Jukundián tartományfőnök az előtte remegve megjelenő ifjút a rendbe felvette és az első utasításokat neki megadta a szent papságra való előkészületre, ő ezeket majdnem parancsképen vette s valóban folytonos imádság és szorgalmas tanulás által készült a „magasztos áldozári hivatal, inkább nevezhetnők, hivatás elnyerésére.”

Jelentette ez Elek atyánál az összeszedettséget és hálát a jó Isten kegyelméért, hogy őt kiválasztotta. Ennek kifejezett jelét adta Brassóban 1939 július 29-én a gyémánt miséje után, a rendtartomány tanácsa és ünnepekre összegyűlt tisztelői előtt tartott beszédében. „Nem engem illet a tisztelet, amikor hatvan éves papságom jubiláris szentmiseáldozatát bemutathattam az Égek Urának, hanem dicső rendünket s benne erdélyi Alma Materünket, amely csekélységemet hatvanöt évvel ezelőtt kebelébe felvette, nevelte anyai áldásával oly bőven szakadatlanul táplálta, fenntartotta, annyi bűnveszély közepette megőrizte.

Ki tudja mi lett volna velem, ha az égi hívó szót, mely lelkem mélyébe hatott, meg nem értettem, el nem fogadtam volna? Bizonyára rám alkalmazta volna az édes Jézus a Szentírás ama

szavát: Hívtalak s te vonakodtál s nevetni fogok veszteden, amikor rád jön a fergeteg.

Első teendőm volt tehát a mai gyémántmise bemutatásakor mélységes hálámat leróni az isteni Gondviselésnek azon meg nem érdemlett kegyelméért, hogy 18 éves koromban kiragadott a világi élet szövevényes, ezerszeres veszedelméből s megnyitotta előttem a dicső ferences rend kapuját s egyuttal megkezdte velem a szerzetesi élet és magasztos papi pályámra való elkészítésemet. (Az eredeti szövegbe felvette, de amint P. Szálvátor állítja nem mondotta el a következő igen fontos két mondatot, amelyet a beszéd tisztázott szövegébe szintén nem vett fel). Ha emlékezetem szárnyain visszaszállok ama örökké emlékezetes 1874. évre, ma is édes érzéssel gondolok arra Mintha most is ott állanék a rend csik-somlyói kolostorának kapuja előtt, ahol erős küzdelem folyt lelkemben annak eldöntése fölött, átlépjem-e annak a nagy, dicső kolostornak kapuját s bejelentsem-e azon szándékomat, hogy tagja akarok lenni ennek a dicső rendnek, hisz alapítványos, ötödik gimnáziumot jelesen végzett gimnázista voltam. Végtére szilárd elhatározásom győzött, hogy igenis bemegyek és soha többé ki nem lépek a rendből, el nem hagyom azt. Igaz, hogy lelki nyugtalanságomban szigorubb rendbe akartam átmenni, a trappistákhoz, de csakhamar Szent Ferenc szívembe sugta, sőt fülembé dörögte: „te az enyém vagy, én hoztalak be a rendbe, te az én gyermekem maradsz, itt fejezed be életed mulandó pályáját.“

A hála az Istennel szemben, a renddel szemben, az emberekkel szemben minden szavából ki-

cseng. Mindenért figyelmes, hálás volt mindenkinek. Felemelő volt látni az öreg embernél a felpeszkülést, az arc, a szem átalakulását és testének megmozdulását, hogy háláját kifejezésre juttassa. Aki az embereknek kicsinyes mulandó dolgokért ennyire figyelmes tudott lenni, vajjon az egy pillanatra is megfélelkezhetett volna-e arról, hogy őt az Isten elhívta, kiválasztotta, nagy feladatokra szánta?

A papi életre való előkészületének második jele a jámborság volt. Az első pillanattól kezdve semmit meg nem engedett magának, ami a papi méltósággal össze nem egyeztethető lett volna.

Mint kis gimnázista életét a Szűzanya szolgálatára ajánlotta fel. Olvastunk már ezen felajánlásról gyermekkori barátjának, Veress Péternek leveléből, de aranymiséje alkalmával mondott beszédében 1929. július 28-án ő maga is megemlékezik. „Óhajtottam volna, — kezdi beszédét az üdvözlő szavakra, — hogy aranymisémet egészen csendben, minden ünnepélyesség nélkül ajánljam fel ez Egek Urának, de a közóhaj előtt meghajolva magán óhajtásomat készséggel áldoztam fel szeretett rendtársaim és más jó lelkek kíváncsán. De eltekintve ettől, visszasírt a lelkem e kegyeletes helyre, már csak azért is, mivel itt mondtam el ezelőtt ötven évvel első szentmisémet, itt éltem le úgyszólván gyermekkorom legszebb éveit, a Szent Szűz kegyeszobránál, itt ajánlottuk fel magunkat mint szodalisták (így nevezték a csiksomlyói Mária Társulat tagjait) a Szent Szűznek, itt e drága kegytemplomban szállt fel szívemből oly sok bizalomteljes fohász a kegyes Szűz Anyához részint tanulói, részint szerzetesi

életem itt töltött éveiben. Már csak az a gondolat is sarkalt, hogy mindenáron itt kell aranymisémet elmondjam, hogy megköszönjem ezen alkalommal is, velem szegény méltatlan gyermekével éreztetett istenanyai szeretetét, mélységes hálaamat lerójjam, talán utoljára róvom le e drága templomban.

Vajjon a hazatérő szerzetesjelölt és a tanulóéveiben lévő papjelölt mit kérhetett a Szűzanyától és miért akarta öreg korában arany és gyémántmiséje alkalmával hálaát különösképen leróni a Szűz Anyával szemben, ha nem azért, hogy segítségével szűztisztán megőrizhette, a szent papságra való készülődésében segítségére volt, a lelkesedés, a buzgóság tüzét benne fokozta és nap-nap után nagyobb vágyat gerjesztett lelkében a szent papság és a legszentebb áldozat bemutatására.

A külső és belső előkészületek lelkét egészen átalakították, szent vággyal töltötték meg nemcsak a szent papság után, hanem hogy mint munkás az Úr szőlőjében a munkát felvegye.

A felszentelés és küldetés nehéz terheket raknak a gyenge vállakra, de ő a lelkeket látta maga előtt, akiket az Úr asztalához kell hogy vezessen, akiknek lelkébe világosságot és vigaszt kell csepegtetnie és ezért, a lelkekért minden felöltséget, minden nehézséget szívesen vállalt.

Gyémántmiséje alkalmával mondotta: „Boldog vagyok valahányszor szentmiseáldozatot bemutatathatok, de ma különösen éreztem a szentmise magasztosságát és esdve kértem az édes Jézust, hogy bocsássa meg nekem mindazon hibákat, melyeket hatvan év alatt elkövettem.

Aranyaszájú Szent János azt mondja, az anyagi vállak is reszketnének a misézőpap felelősségének terhe alatt. Hát a mi vállunk? Nem csodálkozom, ha egy nazianzéni Szent Gergely így szól: Csoda, hogy a pap keze nem ég el az isteni szeretet tűzétől az oltáron. Timotheusz jeruzsálemi szent püspök azt mondja: hogy a világ még nem ment tönkre a bűn súlya alatt, az a szentmisének köszönhető.

Simon Jukundián tartományfőnöknek volt alkalma úgy a nyári vakációk alkalmával, mint hivatalos körútjain is érintkezése közben megismerni Elek testvér lelki tulajdonságait és kiváló értékeit. Hisszük, hogy örömmel és meglepődéssel számoltak be róla s mielőtt maga mellé vette volna a felszentelés után, már megszerette és sok reményt fűzött hozzá s ennek tulajdoníthatjuk, hogy első állomáshelyéül az Úr szállójében Csiksomlyót jelölte ki. Mint titkárt alkalmazta maga mellett, de szabad teret engedett a lelkipásztori teendők végzésére és tovább folytatta az ifjú pap nevelését.

A pap elindulásában nem közömbös, hogy a papnevelőből kikerülő pap, vagy szerzetes milyen környezetbe, ki mellé kerül s milyen irányítás alatt alakul ki első otthona és elindulása.

Az isteni Gondviselés itt is különösképen őrködött Elek atya fölött.

P. Simon Jukundián már nagynevű ember és kiváló zenepedagógus volt Erdélyszerte. P. Simon Jukundián mellett szerette meg a zenét, amely talán egyetlen szórakozása volt késői korában is. Ha egy kevés ideje volt ebéd s vacsora előtt, szívesen ült le a harmonium mellé, hogy

egy-egy szép Mária éneket elorgonáljon és elénekeljen.

Beszélik P. Simon Jukundiánról, hogy a tanításban keménykezű volt és a kántorképzésre berendelt öreg emberek ujjaira is hamar rákoppintott, ha rosszul helyezték el a billentyükön. A kemény munka alatt tanítványai elfáradtak, vagy egy pillanatra elrettentek a zeneművészettől s mikor látta a nagy elkedvetlenedést, akkor ő maga ült az orgona vagy harmonium mellé. Játékába növendékei belecsudálkoztak, elfelejtették egyéni nehézségeiket s kiszaladt ajkukról az öröm: lehetetlen ezt meg nem tanulni. Azután minden keze alól kikerült kántor büszke volt arra, hogy ő Simon Jukundián tanítványa.

Elek atyával és titkárával nem bánt épen ilyen szigorúan, de neki is sokszor mondogatta és biztatta: „Elek fiam, ebből a tudományból egy krajcárért keveset adnak.“ Hogy hány krajcárért tanulta meg, azt nem tudjuk, de hogy jól megtanulta és gyakorolta, azt tapasztaltuk a brassói életében. A templomban igen sokszor ellátta a kántori teendőket.

Elek atya fiatal korában is vészna, bátorosan és tulságosan lelkiismeretes volt, amiért a fiatal atyák gunyolódtak is vele s P. Kassay Kelemen szerint a gunyolódókat a provinciális atya nem egyszer hallgattatta el: „mit beszéltek, a mai korban nincs is aggályos lelkiismeret.“

Hogy ez az érzékeny lelkületű fiatal szerzetes mennyi ideig tartózkodott Csiksomlyón, biztosan nem tudom, de 1883-ban már Szebenben találkoztunk vele mint hitszónokkal, házfőnök helyettes-sel és magiszterrel.

Szebeni tartózkodása elhatározó volt jövődő feladataira. A konyhát női szakács és cselédek látták el s látta a szerzetesi élet nehézségeit ezen környezetben. 1884-ben a rend elhagyására gondolt, hogy szigorubb életformát válasszon magának, de közbelépnek nevelői és az isteni Gondviselés. Saját bevallása szerint közbelépett a rendalapító Atya, szándékáról lemond s belevág élete nagy művének megoldásába: a rendi szellem megreformálásába.

Szebenből ezért távoznia kellett és Mikházára mentek át. Innen újból visszakerült Szebenbe, majd Erzsébetvárosra küldötték, hogy 1886-ban jeles eredménnyel szerzett tanító oklevéllel a kezében, az elemi iskolában tanítson és a templomban szónokoljon. Innen is ugyanolyan okok miatt mint Szebenből menekült, mert a tisztasági fogadalmát látta veszélyben.

Élete mint látjuk vándorlással folytatódott. Vajdahunyard (1889), Nagyszeben (1892), Mikháza (1893), Székelyudvarhely (1894), Vajdahunyard (1895) itt már háztőnök és lelkész, Mikháza (1897), Medgyes (1898), Vajdahunyard (1899), Mikháza (1901), Vajdahunyard (1903), Mikháza (1906), Vajdahunyard (1911), Brassó (1914).

Már 1884-ben a klerikusok magisztere. Vajdahunyardon is a klerikusok mellett van. 1903-ban újoncmester s ezzel a tisztséggel többször bízzák meg. 1895-től kezdve 1911-ig majdnem mindig lekipásztori munkával is meg volt bízva, de ezeken kívül mindig volt alkalma a gyónztatásra és egyházi beszédek megtartására, vagy a néppel való foglalkozásra.

Az Elek atya hagyatékában fennmaradt be-

szédek bizonyítják, hogy mint lelkipásztor és szó-
nok milyen gonddal és lelkiismeretességgel ké-
szült szentbeszédeire, de azt is, hogy beszédein
keresztül mennyire fontosnak tartotta a lelkipász-
tor egyik feladatát: híveinek tanítását.

Elek atya minden eseményben, minden meg-
mozdulásban mint egy második Don Bosco a
lelkeket kereste, a lelkekért aggódott. Minden tár-
sadalmi megmozdulás szemében csak annyit ért,
amennyiben Krisztus országát terjesztette a föl-
dön. Ezt minden szavában, tettében, megmozdu-
lásában elárulta. A külső tevékenységet nem sze-
rette, ha az nem jelentett lelki többletet s ha az-
zal határozottan nem szolgált a lelkek ügyét. Ez
esetben sem a lelkesedése nem szűnt meg, sem
a sikertelenség nem kedvetlenítette el, sem a
munka nem fárasztotta el. Benne a szentéletű
lelkipásztorok típusa itt lép előtérbe s ad min-
denkinek tanulságos példát.

Mint buzgó lelkipásztornak a képét nem a-
zokból a javítgatásokból, kisebb építkezésekből
akarom megrajzolni vagy iskola beállításból, ame-
lyek minden plebánián előfordulnak, hanem a szí-
gorúan lelkekért végzett munkából, azokból az
elejtett megnyilatkozásokból, amelyek egy-egy ka-
tolikus megmozdulásba kapcsolódnak, avagy az
életnek egy szomorú tragédiái érlelnek meg lel-
kében, mint az arsi plebános, aki sem kulturházakat
nem emelt, sem templomokat nem épített; félor-
szágot sem predikált keresztül, hanem megmaradt
a maga kis plebániáján, gondozta híveit, hirdette
nekik az Isten ígését és gyóntatta a félvilág hoz-
zásereglett nagy bűnbánóit.

Vajdahunyadi tartozkodása alkalmával kör-

lelkész szerepét töltötte be és közben tanított is az elemiiskolában. Govasdía, Gyalár, Királybánya, Lingina tartoztak feladatkörébe. Nem volt az a rossz idő, nem kínozhatta az a betegség, amely visszatarthatta volna attól, hogyha másképp nem mehetett, gyalog is meg ne látogassa vásárnaponként egyik vagy másik községet, de úgy, hogy azért tanítói munkáját se hanyagolja el.

Mikházán lelkész s mikor látja, hogy a tanítókelesek nagy száma miatt kicsiny hitközségét az a veszedelem fenyegeti, ha be nem állítja a második tanítót is, az állam fog új iskolát nyitani, mindent megtesz, hogy ezt megakadályozza, mert ismerte az állami iskola megosztó szerepét s tudta, hogy a kor liberális szelleme az iskolán keresztül akarja gyengíteni az egyházat. Azért 1908-ban sürgős feladatának tekinti a második tanítói állás megszervezését. Azonnal írt az egyházmegye főpásztorának, jelezte a veszedelmet s mikor meghallgatásra talál, örömmel örökíti meg a ház krónikájában: „Szívére vette Isten szíve szerinti Főpásztor Úr, nagyméltóságu Gr. Majláth G. Károly legkegyesebb Atyánk ügyünket s a mélt. erd. kat. Státus igazgató-tanácsával megszavaztatta örök időkre az iskola katolikus jellegét megmentő évi 100 korona, azaz egyszáz korona tanítói alapfizetést, amiért örömkönnyek törtek elő hálás szívüinkből.”

A keresztény Magyarországra nagy csapást jelentett az 1894/95. egyházpolitikai törvények megszavaztatása, amely a világ szabadkőműveségének menthetetlen előretörését jelentette. Mint-ha a keresztény Magyarország keze békóba lett volna verve, nem tudta megakadályozni sem ne-

hány egyházellenes törvény megszavazását, sem a polgári házasság kötelező voltának kimondását.

Elek atya éber szeme hamar észrevette ezeknek a törvényeknek lelki és társadalmi visszahatását, látta azt a tehetetlenséget, amellyel tízmillió katolikus némán tűri, hogy egy maréknyi ember uralkodjon a tömeg fölött s ő, aki a lelkek megmentését, az Isten országának terjesztését ismerte egyetlen feladatának, csalódottan vett tudomást minden felülről jövő intézkedésről, aminek nem volt átütő ereje.

A kilencvenéves évek egyházpolitikai küzdelmei hívták létre a Katolikus Népszövetséget. Az ünnepélyes zászlóbontás 1908 január 26-án volt Budapesten, amelyre kb. 10.000 katolikus jött össze. Prohászka püspök, gr. Zichy János, Rakovszky István voltak ennek levezetői és kimondták az országra kiterjedő szervezkedést. Nagy az Elek atya öröme: „végre valahára felébredt régi álmából a magyar katolicizmus.“ Ezen, mondhatni a Szentlélek által kiválóan támogatott nagygyűlésen kimondták, írja P. Elek feljegyzéseiben, hogy országsszerte szerveztessék a Katolikus Népszövetség neve alatt a katolikus tábor, hogy az esküdt ellenségeink ne bánhassanak velünk 10 millió katolikkal Szent István apostoli király országában mint valami gyámoltalan páriákkal.“

Mikháza az erdélyi egyházmegyében a marostordai főesperességben a legkisebb egyházközség, alig számlál 700 lelket.

A nagy katolikus szervezkedésben P. Elek is részt kért. „Átérezve mi is Mikháza hitközségében a katolikus mozgalom nagy horderejét, összehívtuk Mikháza katolikus közönségét, előadtuk

a minden katolikus hívőt érdeklő fontos ügyet, felhívtuk a Népszövetséghez való csatlakozásra és hála Istennek reményünkön felül már ezen alkalommal kb. 50-en iratkoztak be a vallás és hazamentő szövetségbe, dacára annak, hogy már a beiratkozáskor be kellett fizetni 1 korona évi tagsági díjat s nemsokára 70-re szaporodott a nagy katolikus táborhoz csatlakozók száma ezen kis községben, amit a központban nagy örömmel vettett tudomásul."

Mint a háznak hűséges krónikása nem mulasztja el feljegyezni az 1908 február 1-én történt lisszaboni királygyilkosságot s midőn leírja annak lefolyását, a temetés szertartását, felteszi a kérdést, hogy lelkükkel mi történt Isten ítélőszéke előtt, az bizonytalan. A rettenetes merénylet pillanatában a mély vallásos érzésű királyné kétségbeesve kiáltott papért, aki el is jött, de már későn érkezett. Mind kettő t. i. a király és a trónörökös halott volt a megérkezéskor. „Rettenetes intés a föld hatalmasaira is... Estote parati... legyetek készen. Vajha jobbérzésű tanácsadók vezetnék az ifjú 18 éves Manuel királyt s nem a Franco diktátor által inaugurált önkény."

Estote parati... erre hívja fel a figyelmet, amidőn a messzinai földrengés áldozatairól emlékezik meg s amidőn nemcsak a nagy pusztulásra mutat rá, hanem a nagy lelki elferdülésekre is, amelyek a liberális vezetés következményei. Atyai szíve hallja a földrengés alkalmával menekülő, vagy a romok között kétségbeesők segélykiáltásait: „Isten, Isten, nagy Isten!"

Megörökíti az okot is, amellyel a messzinaiak magukra vonták az Isten haragját. A mesz-

színiaiak karácsony napján a leggaládabb módon kigunyolták az ünnep jellegét. Második oka szerinte, hogy a messzíniaiak éiclapja, az II Telefon, karácsonyi számában Novena a Gesu Bambino című versében azt kívánja: „Ha a kis Jézus tényleg Isten és mindenható, születése napján a jóknak ajándékot szokott küldeni, úgy küldjön nekünk karácsonyi ajándéku egy földrengést.”

Örömét fejezi ki, hogy a szabadkőműves lapok jelentése szerint az egyház első volt a mentésben. Az általános zürzavar közepette az egyház fiai és leányai (papok, szerzetesek, apácák) voltak azok, akik nem a saját életük megmentésére gondolkak, hanem a veszélyben forgó, nagyrészbek halálos ellenségeik megmentésére gondoltak és azon fáradoztak.

Lelke aggódik, amikor Bosznia és Hercegovina miatt politikai bonyodalmak keletkeznek. Nem hisz a tartós békében s megjövendőli a közeli háborút.

A portugáliai forradalmak, gyilkosságok, szerzetesek üldözése alkalmával rámutat arra, hogy a katolikus országok kiűzik a papokat s a protésztáns Amerika meghívja, földeket ad a jezsuitáknak, letelepíti és védelmébe veszi őket. Ezt teszi Brazília is. „Keményen fog a vén bűnös Európa talán nemsokára bűnhődni, hogy az Istentől nyert oly sok kegyelemmel oly rútul visszaél, ily gaz módon hálálja meg az Égnek, hogy az Isten szent evangélium áldásaival oly bőven elhalmozta.” Jövendőlése nemsokára teljesedésbe is ment.

Ilyen szemmel nézi és hosszasan elmélkedik a francia egyházüldözésről.

Elek atya a lelkek hűséges pásztora, Majláth

püspök kinevezésekor megérezte, hogy az erdélyi egyházmegye élére a jó Isten akaratából nemcsak egészen fiatal főpásztor került, hanem a lelkekért égő buzgósága a hitélet lendítésnek olyan előretörését fogja eredményezni, amelyre az avatatlanok nem számíthatnak, de amely az egyházmegye lelkiképét meg fogja változtatni. Azért siet is Elek atya ezen megérzését a vajdahunyadi ház krónikájában megörökíteni, amelyet ha akkor olvas valaki és nem ismeri Elek atya lelkületét, tulságos hizelgésnek vehette volna, annál is inkább, mert a püspöki széket elfoglaló főpásztort Erdélyben még alig ismerték s benne elsősorban a főuri családoknak egy tagját látták. Elek atya pedig másképen látta a jövőt s ezt a meglátását a következő szavakkal örököltette meg: „leereszkedő atyai nyájassága, bőkezűsége, életszentsége és valódi apostoli buzgalma új korszak megalapítására hivatott Erdélyben. Áldott legyen még az a perc is, amelyben az apostoli Szék kegye és Özszentsége Erdélynek szánta, nekünk pedig buzgó imánk, hogy Őt a jó Isten sokáig tartsa meg.“ Amit Elek atya ígért, azt bizonyára meg is tartotta. S Majláth püspök negyvenéves kormányzása alatt Erdélyben egyházi szempontból a remélt új korszak be is következett.

Viszont Majláth püspök is mindjárt kormányzása kezdetén megérezte, hogy Polikárp és Elek atyákban olyan buzgó munkatársakat nyer, akikre mindig számíthat s elég volt a hír és elég volt az első találkozás, hogy a nagy lelkek egymást megismerjék és kölcsönös bizalmukat egymásnak előlegezzék.

Ezt a püspök szóval és írásban is kifejezésre

juttatta. Vajdahunyadon 1897 október havában végezte a bérnialást. Ekkor sajátkezűleg írta be a ház krónikájába a következő vallomását: „A Szentlélek örömeivel és nagy lelki megnyugvással értesült, hogy ennek a háznak lakói mennyire igyekeznek égi alapítójuk a szegény és alázatos Ferencet mindenben követni. Krisztus szeretetében és lelkének ujjongásában adja áldását mindenki-re úgy a tiszteletre és elismerésre méltó előljárókra, mint a fegyelmezett növendékekre.”

Majláth püspök ezen elismerését nemcsak a jövő számára tette, hanem lelkének belső sugallatát követte, amikor fogadtatása alkalmával még tovább ment az elismerő szavakban.

A püspök látogatásakor a házfőnök és lelkész P. László Polikárp volt. Minden igyekezete arra irányult, hogy Vajdahunyad méltóképpen fogadja püspökét. Ez annál is inkább sikerült, mert a belügyminiszter Déván a püspök néppárti magatartása miatt megtiltott a hatóságok részéről minden hivatalos fogadtatást. Vajdahunyadon a kolostor kapujában P. László Polikárp üdvözölte latin és magyar nyelven az érkező püspököt s az erre adott válasz a krónikás bejegyzése szerint mindenkit bámulatba ejtett. „Tanulni jöttem ide, kezdte a püspök beszédét, hogy ezen atyáktól megtanuljam a legfőbb papi és szerzetesi erényeket: a lemondást, az Isten dicsőségéért való buzgalmat és az alázatosságot...” Ezen beszéd alatt a hívők részint a meghatottságtól, részint az örömtől sírtak, fejezi be a krónikás.

A két nagy lelkipásztor lelki barátsága a sírig tartott, mert egymást gyorsan követték a halálban, hogy az örök Sanctust együtt zenghessék,

amint azt Majláth püspök 1921. november 11.-én kelt levelében is óhajtotta. Ekkor írta neki: „Kedves P. Elek! Érezte szívem, hogy velem van kedves munkatársam. Kisér hűségesen negyed századon át s nem fog elhagyni soha. A földi munka befejezte után is együtt óhajtjuk zengeni az örök Sanctust. Ezt a kérésünket hallgassa meg a jó Jézus, erre segélyje mindazokat, akiknek érdekében szeretettel fáradozni meg nem szűnünk soha.”

Elek atya nagy műve.

A MIKOR Elek atya felvételét kérte az erdélyi ferencrendi tartományba, akkor a tartomány tagjaiban és szellemében már hanyatlóban volt. Az egyik igen neves főpásztor a rendtartományt olyan korhadt fához hasonlította, melybe már oltani sem lehet. Elek atya ezt a megjegyzést igen szívére vette és nekem nagyon sokat emlegette.

Ennek a hanyatlásnak külső és belső okai voltak, amelyeket súlyosbított a kor szelleme, amely az egész egyházi életre rányomta bélyegét és sokat foglalkoztatta a felelős tényezőket éppen úgy mint a fiatal és lelkes ifjúságot. Látjuk, hogy az esztergomi papnevelő lelki igazgatója mint tépelődik önmagában: mit csináljon, kizárólag csak a papnevelésnek éljen-e, vagy menjen és járja a városokat, beszéljen, írjon s így ébressze a katolikus öntudatot? Prohászka Ottokárral ugyanigy töpreng a fiatal Elek atya is, amikor látja, hogy a szerzetes élet mennyire eltért eredeti hivatásától, céljától, a kijelölt eszközök igénybevételétől s itt az utolsó óra, melynek kezdeményezése még megmentheti rendtartományát a végzetes katasztrófától.

A baj nemcsak erdélyi volt, hanem európai jellegűnek mutatkozott s nem egyszerre jelentkezett, hanem lassan érlelődött ennyire. Éppen egy százada, hogy a józefinizmus, az egyháznak elvi-

lágiasítása megkezdődött. A szerzetesekkel szemben kimondott célja volt azoknak vagy eltörlése, vagy pedig a fegyelemnek olyan mérvű meglazítása, hogy önmaguktól bomoljanak fel.

Ezt a célt el is érte.

Láttuk Elek atya fiatal éveiből, hogy a példás szerzetes azzal a gondolattal foglalkozik, hogy rendjét elhagyja és szigorubb szerzetes rendbe vonul vissza, de az Úr Szent Ferenc által megvilágosítja s eszközéül Polikárp atyát használja fel, akinek Csiksomlyón feltárja szándékait, amelyeket hűséges magiszterével már előzőleg közölt s aki őt a tartományfőnökhöz utasította, remélve azt, hogy a kért engedélyt nem fogja megkapni s így a rendtartományban marad.

A számítás helyes volt. Az Isten arra jelölte ki Elek atyát, hogy életének ezt a nagy művét szem elől soha ne tévessze, az akadályokat leküzdje és az erdélyi rendtartományt a széthullástól megmentse. Majdnem olyan válságos volt a ferencesek helyzete Erdélyben most, mint 1624-ben, amikor Róma azzal a tervvel foglalkozott, hogy a kipusztuló ferencesek helyét kapucinus atyákkal pótolja. Amint akkor akadtak nemes vállalkozók, akik nagy önfeláldozások árán az ősi ferences talajt megmentették a ferencesek részére, úgy most Elek atya volt az, aki az egyéni reformon keresztül a szervezett kolostori életet megteremtette s annak lelke és mozgatója volt egész életén keresztül.

Mozgalmának megindulását s azokat az okokat, amelyek őt erre sarkalták, megvilágítja az a leírás, amelyet P. Dávid Antal készített s amelyet Elek atya iratai között hűségesen őrzött, rejtege-

tett, olvasgatott s talán velem közölt legelőször 1925-ben.

Ebben a memorándumban benne van minden, amit tudni akarunk a reform megindításáról és annak megelőző okairól. Azért úgy közlöm ezt teljességében, ahogy P. Dávid Antal annak idején megírta.

1884 nyarán midőn turi csendes magányomban mint lelkészi helyettes a legnagyobb megelégedésben töltöttem napjaimat, váratlanul egy igen meglepő és egész csendes nyugalmamot felzavaró levelet kaptam Tisztelendő Csizsér Elek nagyszebeni concionator és vikáriustól, melyben lelkének fájó sebeit sirta ki előttem, panaszolván, hogy mily veszélynek van kitéve a nőcseléd által, ki a világ botrányára a zárda szent falai között lakik, ki a csábítás minden eszközét felhasználja, hogy őt törbe ejtsel s így kiált fel: „Istenem, mit tegyek? hova fussak? hiszen már nincs provinciánkban egyetlen ház, hova nőcselédek be nem volnának telepedve, mit miveljek a gonosz léleknek az ármánykodások ellen, hogy el ne kárhozzam? Oh, jó Istenem! Tekintsd porba ömlő könnyeit a te bűnös szolgádnak és szabadítsd meg lelkét az örök kárhozattól.“ stb.

„Lelki atyám! Kérem, ne botránykozzék meg szavaimba, mert én elhatároztam az egész provinciát idehagyni és oly szerzetbe hajtani le fejemet örök nyugalomra, hogy a világ lármái és megromlott nők incselkedései nem zavarják lelkemnek nyugalalmát. Azért megmásolhatatlan elhatározott akaratom, hogy a trappisták szerzetébe megyek által, hol életemet vezeklésben az Urnak

felszentelhetem s magamat egy holdog halálra előkészíthetem.

Kérem kedves lelki atyám, segítsen az átalmegetésben, mert meglehet, sok akadályok fognak utamba gördülni.

Irtam az ügyben a trappista főtisztelendő Főnök atyának, kitől választ is kaptam, melyben kijelenti, hogy kitárt karokkal vár és kedves leszek előtte, csak a jelen provinciától dimissiot eszközöljek. Hol kezdjem tehát a dimissio (elbocsátás) megnyerésért a kérelmezést? erre lelki atyám válaszát várom, mert a további itt maradásról többé szó sem lehet!"

Az ártatlan P. Eleknek ezen őszinte, lelkéből származott szavai nagyon meghatottak és felzavarták egész valómat. Szegény fiu! gondolám magamban... még az életnek csaknem tavaszán állasz, s hogy lelked ártatlanságát megőrizhesd, idegen földön, ismeretlen emberek között eleven akarsz eltemetkezni! Imádkoztam érte s kértem Istent, hogy őrizze meg a kétségbeeséstől és három napig ezen ügygel foglalkozva, miután jól átgondoltam, a következő sorokban válaszoltam neki:

Kedves Fiam Elek!

Meghatották őszinte szavaid atyai szívemet, mert nagy fájdalmat okoz eltávozásod. Hanem mégis bíztat egy remény, hogy a provinciától dimissiot nyerni nem fogsz s így akárminő veszélyek között, közöttünk kell maradnod. Elbocsátást pedig azért nem nyersz, mert akkor mit mondana majd a világ: hát Szent Ferenc szerzetében, a zárdák szent falai között annyira megromlott az

erényes levegő, hogy aki üdvözülni akar, annak mint Józsefnek szaladni kell a kéjenc nők karjai közül, odahagyva még a köntösét is? és ez lenne a provinciánkra a halálos döfés.

Egyébiránt próbáld meg, először tudasd a Főatyával szándékozat, s minthogy a definitorium beleegyezése nélkül ő sem tehet semmit, a jövő gyűlésen terjeszd a T. szerzettanács elé ügyedet és ha dimissiot (elbocsátást) nyersz, akkor siess és menj! Öreg Atyád csak azért nem mehet veled, mert mint elvénült munkaképtelent nem fogadnák be a jámbor trappista atyák, pedig a vezeklésre még elég erősnek érzem magamat, — azért kérlek lelkem Fiam! ha célodat elérted, eszközölj ki nekem is egy kis hajlékot ama lelki vigasztalás helyén, hol naponkint csak a halál szomorú birodalmába szállhatunk le. Isten szent kegyelme legyen veled s kérlek imádkozzáll érettem stb.

P. Elek megértette szavaimat s először közölte a Főatyával, kitől tagadó választ kapott. Azután folyamodott a T. Definitoriumhoz, (rendi tanács) de még csak válaszra sem méltatták könyörgését, hanem Csiksomlyóra tanító minőségben rendeltetett.

No, de ő itt sem hagyott fel tervével, hanem szüntelen a Főatyánál alkalmatlankodott kérelmével, míg végre Főatyánk isteni sugallatból ezen választ adá: Elek! ne aggódjék, mert a mi szerzetünk törvényei oly szigorúak, hogy aki azt megtartja, tul tesz a trappistákon is; azért iparkodjék azt megtartani, s ha még önnek társai akadnának, által adna a szerzet Önöknek egy zár-

dát, hogy ott az eredeti szabályok szerint élhes-
senek stb.

No, szegény P. Csiszérnek megjött az örö-
me és nekem 1885-be azonnal irt. Lelki Atyám!
Gyermeki bizalommal irhatom, hogy most, vagy
soha! Ime a Főatya ezeket mondotta nekem és
pártfogását ígérte, bizalmasan tehát kér, hogy
nyujtanám neki jobbomat és fogadjunk el egy ki-
jelölt zárdát, élvén ott a szerzett statuált törvé-
nyeinek szigorú szabályai szerint.

Erre komoly gondolatok lepték meg aggódó
lelkemet s mielőtt választ adhattam volna, a má-
sodik levél is P. Elektől megérkezett, melybe tu-
datja, hogy 4 klerikus és egy fráter nála kérel-
meztek, hogy ők is követhessenek.

Ezt Isten kezének véltem és annyira meg-
örvendtem, — látván a fiatalság akarátát, — hogy
leborulva kiáltottam fel: Gratias ago tibi Omni-
potens Deus, qui abscondisti haec a sapientibus
et prudentibus et revelasti parvulis! (Hálát adok
neked mindenható Isten, aki elrejtetted ezeket a
bölcsek és okosak előtt és kijelentetted a kicsi-
nyeknek) s nagy öröm miatt nem vettem észre a
gonosz lélek csalárd fortélyát, aki éppen ezek ál-
tal akarta megbuktatni azon szent ügyet, melynek
kivitelére az Úr Főtisztelendő László Polikárp a-
tyánkat választotta vala.

Isten akarátának kivitelére elnökül a Min-
denhatótól választott Főatyánk arra figyelmezte-
tett, hogy kérelmezzünk a tisztelendő definitori-
umnál, a többit ki fogja eszközölni a római ge-
nerális definitoriumnál.

Egy kész kérelmet P. Csiszér Elek négy kle-
rikus és egy fráter által aláírva, aláírás végett

hozzám is elküldettek, melyet én turi csendes magányomban aláírtam.

A definitorium kérésünket meghallgatta és a mikházi zárdát jelölte ki számunkra azon kötelezettséggel, hogy a noviciátumot is egyéb szerzetesi kötelmek mellett vezessük.

Ennek hire Rómáig jutott el, hol a generális Definitorium (a római rendi tanács) által üdvezelve fogadtatott és megerősített azon rendelettel, hogy sem közénkbe, — akinek kedve nincs a szigor megtartására, tenni, sem pedig minket a más zárdák lakói közé vegyíteni nem szabad.

P. Csiszér Elek, fr. Kóry Ottó és fr. Szabó Lajos klerikusok és fr. Baka Adjutusz terciarius még augusztus elején elfoglalták a mikházi zárdát. Én, ki oda előjárónak valék rendelve, míg a turi plebániát successoromnak nem transponáltam, nem mehettem. De ez megtörténvén augusztus 14-én estére én is megérkeztem.

Azonnal első teendők volt a nőcselédek elbocsátása s a szigorú klauzura felállítása, melyen tullepni a Főatyának engedélye nélkül mindenkinek tilos volt.

A Főatyánk által Németországból megrendelt habitus és palást posztók megérkezvén, mindenki a magával hozott ágy és fehérneműt; lábbelit, főveget és minden addigi tulajdonát összeírta és egy szobába zár alá helyeztük. Azonnal megkezdődött a vita communis és mindenkinek be kellett érni egy szalmazsákkal, szalmapárná, két lepedő, egy pokróc, két flanel tunika, két vastag lábravaló, egy durva, kávészínű habitus, palást, kamaura és egy pár szandállal. A hajkoronát borotváltuk.

A candidatus noviciusok közül némelyek el sem jöttek, de frátereknek annyian jelentkeztek, hogy 10—12-en is voltunk. De ezek közül is némelyek kivetkőztek, úgy, hogy az év végén nyolcan valánk.

A templomban bezárt ajtók mellett tevők le a régi ruhát és a szent Ferenc oltára előtt öltök fel megszentelt új öltönyünket. A nép látva ezen szembeszökő változást, előre elbámult, de csakhamar mellőket verve mint bünbánók kezdettek lábainknál térdepelni. Hamar elterjedt az egész vidéken a mikházi szigorú szerzetesi élet és a legtávolabbi vidékekről és a legmegrögzöttebb bünösök seregei siettek a zárda falai közé, hogy büneik láncából kiszabadulván lelki békességüket visszaszerezhessék.

Meglepő volt, mikor reggel öt órakor indultam a sellyei parochiába szolgálatot tenni, P. Eleket a gyóntató székben hagytam s midőn délután egy órakor haza érkeztem, akkor is ott találtam s látván a népek sokaságát, én is gyóntatószékbe ültem és csak három óra után költöhetők el sílány ebédünket. Ez pedig megtörtént többször is. A nép örömmel csüggött szavainkon s alig hirdettük ki a III. rend szabályait, 40-nél többen sorakoztak az első rendhez, kik ünnepélyesen felöltvén a rend jelvényeit, s hogy Szent Ferenc atyánk törvényei szerint fognak élni, erősen fogadták.

Végre jött egy Rómából kinevezett, kényes vizitátor. Ennek elpanaszoltuk ügyünket, felfedezvén lelkünk nyugtalanságát. Ő pártolni látszott, mert azt hivatala is parancsolta. De mégis, ki azért vala kiküldve, hogy a szerzetesi fegyelmet,

ha megromlott volna, visszaállítsa. Ezen teljhatalmú biztosnak elnöklete alatt a vajdahunyadi capitulumba a mikházi ügy megbukott, s mi Nagyszébenbe azon meghagyással rendeltettünk, hogy alkalmazzuk magunkat a többi szerzetes testvérekhez.

S így igaza volt János remetének, ki azt írta: Hát ily rövid ideig tündöklött szent Ferenc sirjából fellobbant fény? még egy esztendeig sem ragyogott, és már eltűnt? pedig én is oda akartam menni, már hova menjek? csak az erdőn maradok ... stb.

Igaz, a papságnak egy része, valamint a szerzetes testvérek is a 19-ik század szellemével össze nem férhetőnek mondták, — pedig egy méltóságos világi úr bizonyos ebédnél P. Csiszért, ki mint szónok volt jelen, üdvözölvén ezen szavakat mondá: Uraim! Azt mondják, hogy a mikházi barátok tulzásba mentek által, — de annak eljött a kora, mert a világ olyan tulzásban áll az anyagiak hajhászásában, hogy annak csak tulzással lehet ellenállani. Figyadjék el Uraim! ma midőn láttam egy barátot gyalog, mezitláb jönni a bucsúra, jobban hatott az lelkemre, mint azon ékes szavak, melyek a szószékről azon alázatos szerzetes ajkáról hangzottak! sat. No, de ez csak pohárköszöntés volt. Hanem egy esperes úr ezen szavakkal ír: Önök szerzetesi életök ezen vidék népe előtt örökre elfeledhetetlen lesz, kísérik az Ur angyalai tovább utjukban. Egy másik pedig örömeben, hogy meghalt szerzetesi élet kikelt sirjából, ékes szavakban üdvezel és áldást kíván működésünkre. Egy harmadik lelkes plebános pedig feddőleg így nyilatkozik: miért mentetek el in-

nen? mit csináltok ti Szebenbe? Hiszen az Ur Isten Titeket ezen missziói állomásra küldött volt, miért hagytátok el? Jertek hozzám, tartunk itt missziókat, itt elég nagy tér van, ne féljete, míg nekem és hiveimnek van egy falás kenyérünk; addig nem haltok meg éhen, jertek és gyűjtsünk lelkeket a Szentháromságnak.

A mikházi hivek pedig sirva kértek fel, hogy írjuk meg, ha valamire szükségünk van, mert ők koldulnak számunkra! Szegény jó szívű népek! Ti akartok rajtunk segíteni, hogy valamit fizessetek szolgálatunkért!

Én nem is akartam Mikházáról eljönni, hanem sok habozások után, a P. Elek biztatására, — ki hamarabb jött volt Szebenbe, — határozám el magamat és augusztus 18-án éjjélkor, senkinek tudtára nem adva, csendesesen, de fájó szívvel léptem ki a zárdából, s megcsókolva a nagy kapu ajtaját, könnyeim megeredtek és egész utamban a múlt és jövődőről gondolkoztam és szívem oly hangosan dobogott, hogy gyakran hozzákaptam, ne hogy, — bár mig új állomásomra érek, — megrepedjen. De élt mégis egy kis reményszikra szívemben, mert a Főatyánk valami kandidatusnak irt felvételi okmánya kezemben volt, melyben ezeket írta: Szívesen engedek kéreasednek és elrendellek, nem Mikházára, hanem Szebenbe, ahová a Mikházán volt teljes intézmény át van jelenleg helyezve s. a. t.

Ezen reménnyel tehát 27-én reggeli vonattal megérkeztem Nagyszebenbe. Oh, de mennyit csatlakozik az ember reményeiben! Csakhamar beláttam, hogy sem a klauzurát megtartani, sem a Mikházán megkezdett szigort követni nem lehet

és igen elkéséríté azon kívül is elég keserű, nyugtalan lelkemet. De hát mikor először látám írásban a N. T. Definitorium határozatát, hogy más ruhát készíttessünk, mert a mikházi öltözetben többé az utcára menni tilos, pedig sem a vonaton, sem a vasuton senki meg nem botránkozott abba, ha a törvények értelmében öltözött szerzeteseket látott.

Csak most, mint mámoros álomból felébredett, kitörölém homályos szemeimet s elpirulva a legnagyobb szégyennel kezdém magamnak tenni a keserű szemrehányásokat: szerencsétlen vén ember, hát ezért áldozád fel turi nyugalmadat, ezért tevéd ki öreg napjaidban magadat a világ gunyjának és az egész szerzet hahotájának? Látdod! az a buzgó, istenfélő nép, mely hitt szavainak, most azt mondja: képmutató vén farizeus, csak bolondot akartál üzni könnyenhivőségünk-ből! de félj, mert utól ér az Ur büntető keze, hogy gunyt üztél szent Ferenc törvényeiből! így leckézve magamat, felkiálték: *Oh te gondolatlan, vén boldogtalan Anti! eddig sem voltál igen nagy kedvességben szerzetestársaid előtt,* (P. Elek aláhuzása!) és mi lesz veled ha elnyomorodol? hiába alkalmazkodol a többi testvérekhez, mert azok egy ily könnyen változható gyávának többé nem hisznek.

Bús komolyság lepett meg és terhemre lettem magam magamnak. Szegény P. Elek, látva elégedetlenségemet, mikor Erzsébetvárosban tanítói minőségben küldetett, aggódva ment el.

Ez vála tehát története az 1885—6. évben született és ostobának keresztelt Mikházi ügynek, mely, mint mondogatják, idétlen lévén, hamar szü-

letése után meghalt. Állott ugyan a haldokló ágynál egy Rómából küldött tapasztalt híres orvos, de ő helyett, hogy gyógykezelje, morfiumot rendelt, amelytől az ügy elaludt. Hanem bizzunk az isteni Gondviselésben, ki fog küldeni egy hatalmas, aki azt parancsolja: *Tibi dico, surge et ambula!* (mondom neked: Kelj fel és járj!) s a megrázó szavak felébresztik az alvót és újból felvirágozik a Szent Ferenc szerzetének első rendje, mely maga után vonzza a harmadrend buzgó ezreit. De itt nem tudatlan, bűnös Dávidok és együgyű Csiszerek fognak szerepelni! S újból lesz szerzetesi élet. És Szent Ferenc Atyánknak átkos szavait, melyeket a (paupertas, obedientia és castitas) (szegénység, engedelmesség és tisztaság) hamis esküvőire szórt, áldása fogja felváltani s azt fogja mondani az Ur előtt: Ezek az Én kedves gyermekeim, kiben nekem jó kedvem telik!

Aki pedig a Mikházi szent ügyet, igen szent ügyet! mert szentnek kellett annak lenni, melynek megsemmisítésére a pokol oly megfeszített erővel működött s a gonosz lelkek légiónival annyira körülvett volt, aki ezen szent ügynek megbukását eszközölte, legyen Isten és világ előtt felelős! Mert mi soha sem kértük, hogy megszüntessék, hanem csak azért könyörögtünk, hogy olyan zárdába helyeztessék, ahol a szegénység fogadalmát megtarthassuk, mert miféle értelme van a paupertasnak ott, ahol bővelkedés uralkodik? (P. Elek aláhuzása kék ceruzával).

De végre csak az, hogy a mikházi ügygel a római definitorium rendelete is megsemmisült!

És nekem nem maradt fenn egyéb, mint egy örök álmodó alvó öltözet, és egy lelkemet ér-

zékenyen maró féreg. Az egyiket csak azért tartám meg, hogy legyen halotti ruhám; a másik pedig a sirba is elkísér és az ítélő Bíró előtt mint vádló lesz jelen ezen szavakkal: Uram előtted áll e kislelkű pimasz! ki a mikházi kápolna melletti remete házat, — félvén az emberek suspensiojától, nem merete elfoglalni: és nem irtózott a Te mindenható excommunicatiótól, hogy őt kizárod a mennyországból.

Eddig P. Dávid Antal memoárja, mely valószínűleg közvetlen az események után íródott. Csiszér Főatya szerető gonddal, nagy tisztelettel őrizgette. A lapoknak rongyossága mutatja, hogy sokszor olvasságta.

Elek atya P. Dávid Antal feljegyzéseit a következő toldalékkal látta el.

P. Antal, amikor megkezdettük Mikházán a recollectiot, azt mondotta nekem: „Kedves fiam, most a pokolban egy ördög sem marad, az egész alvilág ellenünk jó, hogy megsemmisítse, amit mi Mikházán a reform keresztülvitelében megkezdettünk.“ Így is volt. Környezetünk egy része nem értette meg, mi hozott bennünket ott össze, t. i. Szent Ferenc Atyánk regulájának szigorú megtartása. Átfurták a teremnek felettünk levő falát és ott kihallgatták kettőnknek tanácskozásait. Kihallgatták még gyónásainkat is stb. Ezt nekem P. Dávid Antal többször elmondotta, miután arról értesült. Még az is megtörtént, hogy nagybőjtben, jöllehet husnemü egyáltalán nem került az asztalra, később P. Antal értesült, hogy az egyik cellában husfélékkel traktálták drágalátos gyomrukat, amig mi az éj csendes leple alatt pihentünk és több más efélékkel aknázták alá a zárdai éle-

tet, ahelyett, hogy ezt a kegyelem idejétt bűnbánatra szentelték volna.

Még az is megtörtént, hogy hivatás nélkül odatolakodó testvérek a házirend kigunyolására rendkívüli időben meghúzták a csengettyűt elmélkedésre, ami annyira elkésérítette P. Antal házfőnököt, hogy lement a kertbe, lefeküdt egy fa alá és oly hevesen vert a szíve, hogy attól tartottam, hogy az megszakad és kioltja életét. Lementem a kertbe, hogy vigasztaljam, s rámnézett s azt mondta: Oh édes fiam, Elek, kimondhatatlanul sajnállak, hogy ha meghalok, mi lesz veled ezek között a rakoncátlan egyének között. Magához tért és feljött velem s az Isten hathatós kegyelme megerősítette feldult kedélyét, szívét, lelkét. Mindennap ez év lefolyása alatt magában szinte egy egész évet tett ki. De nem csüggedtünk el.

De mi okozta azt a rettenetes küzdelmet, amivel meg kellett vívnunk? Volt a növendékek között egy ifju, aki szellemi tehetségénél fogva szép reményre jogosította a főelőjáróságot. Betolakodott intézetünkbe, de kitünt, hogy sem hite, sem igazi szerzetesi életre szükséges jóakarata nem volt és mégis arra vágyódott, hogy őt Rómába küldje a rendtartomány. De mint magiszter ezt teljességgel és jó, tiszta lelkiismerettel nem ajánlhattam, miért is nagyon haragudott rám és boszszankodott ellenem. Egy állvány volt a folyosón, akasztófa forma látszott rajta festve, mintha számomra készítette volna, olyan hangok ütötték meg a fületem. Valóságos kovásza volt az ifjúság romlásának. Végére onnan kimaradt, 86-ban, de 89-ben ismét létre jött recollectioba visszavétette

magát. Ott is folytatta alattomos munkáját, míg végre kitelt passzusa, a szavazásnál kiesett.

P. Dávid Antal keserű csalódása milyen visszhanggal találkozott az Elek atya lelkében, azt nem tudhatom, de fiatal volt és bízó. Valószínű, hogy az ő fájdalma sem volt kisebb. Ezt abból is következtethetem, hogy negyven évvel később hozzám intézett levelében is azt sejteti, úgy gondolta, hogy 1886-ban a reform ügye véglegesen megbukott, célját nem érte el. Legalább is levelének szövegéből ezt veszem ki.

„Keserű, fájó érzés szaggatja szívemet, valahányszor arra gondolok, mily tiszta szándékkal és komoly elhatározással és a legmesszebbmenő erőfeszítéssel vettük fel a harcot a drága elhalt P. Antallal, s mégis ügyünknek el kellett buknia. De enyhítő balzsamul szolgál szívemnek a jó atya sorainak olvasása. Hisz oly forrón szerettem, mint senkit a világon.

Adja Isten, hogy a jó P. Antal reménysége az iránt, hogy majd fog küldeni az Isten egy hajtalmast, aki által majd újból felvirágozik szent Ferenc Atyánk szelleme, valóra változik...

Láthatod, Kedves Testvérem, hogy nem ujtási viszketegség vezetett arra, hogy szent Szabályink megtartásához minél közelebb vágytam jutni, hanem a nőcselédek meghonosodása zárdáink falai között és egyszersmind az a szívet tépdesző aggodalom, hogy nem tudok fogadalmaimnak megfelelő életet élni zárdáinkban.

Amint elbeszéltem neked, 1889-ben is ez a gondolat készítetett arra, hogy még egyszer megkezdjük a szigorúbb fegyelmi életet. Ekkor is jónak látta nyugtalan lelkem vágya érvényesülése

végett érintkezésbe jönni P. Antallal, aki azt javasolta, hogy P. Polikárpot nyerjük meg, akkor az ellenfelek nehezebben tudnák kezdeményezésünket megsemmisíteni."

Ebben a megítélésében Elek atya tévedett, mert szívós kitartása és az idő a reformot megérlelte s kezdeményezésének gyümölcseit láthatta is. Ötvenéves papi jubileuma alkalmával Csiksomlyón ennek kifejezést adott. Az lehet, hogy többet várt, többet remélt.

Elek atya nem lett volna következetes életében, ha az első sikertelenség elkedvetleníti és teljes visszavonulásra kényszeríti. Csak a kedvező alkalomra várt, mert az erzsébetvárosi száműzetése még jobban megerősítette abban, hogy tétlen nem maradhat ő sem, ha az ördög nem alszik. Az pedig ébren volt, sőt kitartóan, válogatott eszközökkel dolgozott.

Szebenből Erzsébetvárosra helyezték tanító-
nak és hitszónoknak Elek atyát. Itt még nehezebb volt élete, mint Szebenben. Egyedül lakott. Minden kísértésnek ki volt téve. Se éjjele, se nappala nem volt. Éjszaka megkopogtatták ablakát s bekiáltottak: „adj egy csókot!” „Menj a pokolba!” volt az elkeseredett válasz. Kétes személyeket küldöttek rá. Hiába kergette el őket, mert állandósították zaklatásaikat. „Hogy fájt a szívem, hogy hánykolódtam, hogy vágyakoztam...” mondotta késő öregségében, ha ezekre visszagondolt.

Szóval még nagyobb megpróbáltatásra volt szükség, hogy még erősebben törjön fel a szent láng.

Amit elrontott 1886-ban a római kiküldött, azt ugyancsak a római kiküldöttnek kellett rend-

behözni. Ez meg is történt 1889-ben, amikor a malackai kolostorból Elek Teodorik atyát küldötte ki Róma az erdélyi állapotok felülvizsgálására és a káptalan megtartására.

Elek Teodorik reformált kolostorból jött Erdélybe. Elek atya lelkét tűz járta át. „Álljunk talpra, itt az alkalom és remény” hangoztatta Antal atyának írt levelében. Antal atya válasza: Ugy volna eredményes, ha P. Polikárp is melléje állna. Akkor meg tud állani a rekolekt intézmény. A szerzet újjászületése volt neki is szíve vágya. Elek atya erre elment Turba P. Antalhoz. Megbeszélték ezt a megteendő lépést. Megegyeztek, hogy kérni fogják Polikárp főatyát. Polikárp atya pedig megígérte: keresztül viszi, pártolni fogja, melléjük áll.

Polikárp atya Elek atya mellé állott és a Medgyesre hívott káptalan előtt ezen szándékát be is jelentette. Kérte a választókat, hogy őt ne válasszák tartományfőnöknek, mert hallottam, hogy a mikházi rekolektus (reform) ügy elaludt, de résztvevői nem aludtak el. A rekolekció fennáll, a római határozat érvényes, melléjük állok, ne válasszanak! Nagy volt a meglepődés. De nem mertek neki ellenmondani?

P. Simon Jenő az új tartományfőnök nem ellenezte a reformot és László Polikárp kérésére Vajdahunyadot jelölték ki az új reform háznak, ahol akkor Elekes Lőrinc volt a házfőnök, és azzal fogadta Elek atyát: „Elek fiam, lépj vissza, jó lesz így is közöttünk.” „Nem, a világért sem,” volt a válasz s megkezdődött a közös szerzetesi élet. Dávid Antal vezette a házat és plébániát, László Polikárp volt a reform igazgatója és teo.

logusok tanára, Elek atya pedig az ujoncnövendékek magisztere, az osztatlan hat elemiosztály tanítója, az állami elemiiskolában hitoktató és szórvány lelkész Govasdián, Gyaláron, Lindzsinán. Reggel négy órakor keltek és szakadatlanul fáradtak. Elek atyát mindig féltették és kérve kérte rendtársait, ha betegen jött haza fárasztó lelkipásztori utjáról: „ne mondjátok meg a főpapnak, aki alatt Polikárp atyát értette.

Az új életformát most is nagyon sokan elenezték, de Polikárp atya tekintélye visszatartotta a nyílt fellépéstől az akadémikuskodókat, amint azt Antal atya előrelátta és bizodalját beléje, tekintélyébe helyezte.

Más oldalról kezdték ki az újítókat. Polikárp atyát zsarnokoskodással vádolták meg s ez annyira elkésérítette, hogy bejelentette a tartományfőnököknek visszalépését az újítóktól. Amikor ez Elek atya tudomására jutott, akkor összegyűjtötte a szerzetes családot, bevezette Polikárp atyához s tiltakoztak ez ellen, kérték, hogy sürgönyileg vonja vissza a bejelentését, hogy ne semmisüljön meg, amit megkezdettünk. Polikárp atya engedett a kérésnek és ez a helyzetet megmentette.

László Polikárp atya személyében tapasztalt vezetőjük volt, aki a hittudományi iskola vezetése mellett a gazdasági ügyeket is kezében tartotta. Gyümölcsöst, veteményest és méhészetet állítottak be Vajdahunyadon.

A reformot most nem folytatták abban a szigorúságban, ahogyan Mikházán megkezdették. Ruházatunk durvább, írja P. Dávid Antal a ház krónikájában, de fekete. Sandáliát csak a zárdán belül viselünk, hajkorona helyett pedig csak os-

tya nagyságu középnyírást. Fehérneműről a kinevezett kurátorok gondoskodnak, kik azt egyenlőleg felosztották tekintet nélkül arra, hogy azelőtt kié volt. Nagyság szerint kinek-kinek megszámoztak bizonyos mennyiséget és kiosztják annak idején. A papok egy, a többiek kéthetenként gyónnak.

A hittudományi főiskola is szépen fejlődött. A tanulmányi előmenetel kielégítő, sőt jó volt. Újból a növendékek voltak azok, akik kellemetlenkedtek, nehézségeket támasztottak, de ezeket kirostálták a szerzetes családból.

Polikárp atya 1889-ben résztvett Simon Jenő helyett a római nagy káptalanon. 1890-ben pedig megbízást kapott a Szűz Máriáról nevezett rendtartomány felülvizsgálására. Ezek a megbízások tekintélyében növelték és a reform javára kamatoztathatók voltak, ami meg is látszott a rendtartományi tanács intézkedéseiben, mert Nagyszebenben 1892-ben, Mikházzán 1893-ban, Székelyudvarhelyen 1894-ben vezették be a reformot.

Mindenütt, ahol megtelepedni készültek az új szellemmel, a híruk megelőzte és félelmet gerjesztettek ellenük, de ha megérkeztek, annál nagyobb lett a bizalom velük szemben.

Minden átalakulás vajudással jár. Az önzetlenség árnyékában nagyon jól és könnyen meghuzódhat az önzés és számítás. Voltak az ifjak között, akik önzés és számításból állottak a szigorított életűek mellé. Voltak, akik önzés és számításból támadtak ellenük. Egy tagadhatatlan, hogy négy rendház már az újítók kezén volt és a rendtagok közül is súlyos egyének állottak P. Csiszér mellé mint P. Simon Jukundián, P. Sántha

Ángelus, Kóry Ottó már növendék korától, tehát a kitartó küzdelem már sikereket könyvelhetett el úgy a kolostorok lefoglalásában mint a rendtagok beszervezésében, amelyeknek mozgatója, lelkiismerete Elek atya volt.

A rendtartomány vezetőségének egy része átlátta a reform előnyeit; a másik része, mint heves ellenzék lépett fel. Az ellenzék vezére P. Kozma Döme dési házfőnök volt. Az erdélyi reform kérdésebe beleszóltak a napilapok is. A szabadelvű lapok nagyon támadták a reformistákat és szították ellenük a hangulatot.

Az 1895. évi káptalant Seeböck Filibert elnöklete alatt Désre hívták össze és augusztus 30-án Simon Jenőt harmadszor is újraválasztották. Helyettese P. Kozma Döme lett s a tanácsból a reform emberei egytől-egyik kiestek.

A mérkőzés látszólag az újitók részére veszteséggel járt, valójában mégis nyereséget jelentett, mert a káptalanon kimondották, hogy azok a rendtagok, akik a karimán nem tudnak megjelenni, a zsolozsmát végezzék magukban. A nők a testvérek cellájába ne járjanak. A klauzurán kívül aludni nem szabad. A konyháról a nőcselédek kiltandók. Az egyházi szertartásokat tiszta ruhába végezzék. Az oltár előtt az örök lámpát kialudni ne engedjék. A mise előtt az előkészületi mise után a hálaadó imádság elvégzését ne feledjék el. A szentgyónás elvégzendő. Kötelező naponként egy félórai elmélkedés, a szentolvasó és kereszttűt elvégzése. Tárgyaltak az alamizsna elfogadásáról, a növendékek neveléséről és fogadalomra bocsátásáról és a rendtartományi határozatok kidolgozásáról.

A reformot elfogadók győzelmét és újabb sikerét jelentette az 1896. évi fogarasi gyűlés lefolyása július 29.-én.

Polikárp atya nem volt tagja a rendi tanácsnak, de azért P. Simon Jenő őt is meghívta a tanácskozásokra tekintettel a rekolléktusok újabb kérésére, amelyben a marosvásárhelyi házra jelentették be igényüket.

A kérést a tanácsosok nagy ellenszenvvel fogadták és felháborodva tárgyalták, mert rövid idő alatt ez már a negyedik kolostor volt, amelyet átvenni készültek. A rendtartományfőnökön keresztül kérdezik Polikárp atyától, hogy a rekolléktusok azon helyzetben vannak-e, hogy az átvett kolostorokat be is tudják népesíteni? Az első tárgyaláson a javaslatot elvetették, de közben P. Simon Jenő tartományfőnök jobb belátásra bírja a tanácsosokat és a következő ülésen mégis megszavazzák a kérés teljesítését s egy jegyzőkönyvi nyilatkozat mellett aláírják az átadást.

Az átadási jegyzőkönyvben kifejezésre juttatják: ez rájuk nagyon nyugtalanítólag hat, mert ebből azt gyanítják, mintha úgy tartanák őket, mint akik nem állnak hivatásuk magaslatán. Nem azért szolgáltak a szerzetben hosszú időn keresztül kitartó szorgalommal és méltó elismeréssel, hogy most a vita communis (közös élet, tehát egyéni vagyonkezelésről való lemondás) el nem fogadása miatt méltatlanok legyenek az elismerésre és állandóan a hontalánság gondolatától kelljen rettegenek. Amire fogadalmat tettek, ahhoz ragaszkodnak és többet ne kívánjanak tőlük. Ha a vita communist nem fogadják el, az még nem bűn.

A jegyzőkönyv és nyilatkozat megfogalmazóinak igaza volt, hogy más nevelésben részesültek, de figyelmen kívül hagytak két nézőpontot. Az egyik, hogy tizenkét esztendeje már a reform megindításának, amely próbálkozás és küzdelem már jelentős sikereket könyvelhetett el. Másodszor a rendi fegyelmet sürgetők kezén volt a rendi ifjúság nevelése. Vajdahunyadnak, amelynek házfőnöke Elek atya, 22 tagja van s ezek közül 13 papnövendék. Székelyudvarhely szintén tekintélyes ház P. Dávid Antal vezetése alatt és Mikházán Polikárp atya képviseli a reform eszméjét. A második pedig, hogy a világ nagyon felfigyelt Elek atya mozgalmára s ha voltak, akik támadták, voltak olyanok is, akik biztatták mint olvassuk azt a Religio c. lapban Polikárp atyához intézve: „ne féljen, csak folytassa tovább küzdelmét, mert műve isteni.”

Ami elszigetelt mozgalomnak látszott az erdélyi ferencesek életében és folytonos kísérletezések alatt állott, az világviszonylatban is megérett a római döntésre. Épen ez mutatja azt, hogy az erdélyi belső ferences mozgalom nem volt helyi jellegű, nem korlátozódott csak a magyar rendtartományok területére, hanem felölelte a világon élő ferencesek összességét. Ezért fogadta Róma is örömmel a mikházi kezdeményezést és biztatta az atyákat a kitartásra.

A rend kebelében reformjavaslatokkal már 1852 óta foglalkoztak s ennek hatása alatt Franciaországban, Németországban és az amerikai rendtartományokban a rendi élet felpeszdlése jelentkezett.

Fauriensi Fulgenc rendi ügyvivő 1882 május

27-én javaslatot tesz, hogy a rend kebelében törüljék el az obszerváns, rekolekt és discalceatus (szigorú, reformált és sarutlan) árnyalatokat és egyesüljenek a ferencrend név alatt. A tervezet fölött megindult a vita, de 1889-ben a nagy káptalanon azzal vették le napirendről, hogy ezzel a kérdéssel nem akarják zavarni a káptalan nyugodt menetét.

Elek atya mozgalma ezektől független és más természetű volt. Ő a szigorú klauzurális életnek volt képviselője, szószólója és védelmezője az elnevezések árnyalati különbsége nélkül. Erre Erdélyben nem is volt szükség, mert a rendtartomány a reformáltak árnyalatához tartozott.

A bölcsh. XIII. Leó pápa 1897-ben kiadott *Felicitate quadam* kezdetű bullájával megszünteti a különféle elnevezéseket s anélkül, hogy érintené a konventuálisok és kapucinusok önálló ágait, kimondja, hogy az összes ferences árnyalatok a *Kisebb Testvérek Rendje* elnevezés alatt egyesüljenek egy fő, egy szabálymagyarázat szellemében.

A pápai dekrétumot a Szent Antal kollégiumban 1897 október 6-án olvasták fel és Vanutelli bíboros ekkor hirdette ki az új rendi kormányt is. A pápai bulla intézkedéseinek végrehajtására egy évet engedélyezett a Szentatya.

Ez a határozott intézkedés maga után vont a szellem megreformálását, ami kezdettől fogva Elek atyának célja volt.

El tudom képzelni Elek atya örömét és boldogságát, mikor a római döntésről értesült. Reményeit felcsigázta anélkül, hogy elbizakodottá tette volna, mert erre soha semmi hajlandóságot nem mutatott, de viszont tapasztalni kellett azt

is, hogy a további szívós kitartással fel hagyni nem szabad.

Elek atya kifelé nem volt harcos egyéniség, de mellette volt Polikárp atya, aki előtt a legharcosabb ellenfél is megtorpant

A római hír után az öröm nem volt általános. A vélemények nagyon megoszlottak Erdélyben és az egész Magyarországon. Felvetődött a kérdés: mi fog most történni? A lapok valótlanságokat irtak. Az emberek egymást rémitgették. A forrongás teljes volt. Mennyit imádkozhatott, aggódhatott ezekben az időkben a jó Elek atya!

Esedékessé vált Erdélyben is a tartományi káptalan, ami nagyon fütötte a kedélyeket. Készülődtek, izgultak a rendtagok nagyon, de hogy miért és mire, azt senki sem tudta. Az eddigi reformistáknak, akiknek a pápai bulla kedvezett az volt a legfőbb törekvésük, hogy minél kevesebb veszteséggel és megrázkodtatással hajtsák végre a római határozatokat, mert a jóhiszemű rendtársak közül is sokan megtántorodtak és azt hitték, hogy a reform keresztülvitele a rendtartomány megszüntetését fogja maga után vonni.

Róma kívánsága határozott volt: amely rendtartomány nem fogadja el a rendi reformokat, az több ujoncnövendéket nem vehet fel. Későbbi tárgyalások során az egyének azt a kedvezményt kapták, hogy akik nem akarnak a reform szellemében a szerzetben élni, azok egyházmegyékbe vétethetik fel magukat, ha jóakaró püspököt találnak.

Befelé a borúlátás jelei mutatkoztak.

Az ifjú páterek közül Tilp Kázmért, Hartmann Tivadart és Petri Bernardint magaviseletük

miatt a marosvásárhelyi rekollekt kolostorból nem rekollekt kolostorba kellett áthelyezni, ami az ifjúságra nagyon rossz hatással volt. Akik lelkesedtek az igazi szerzetesi életért, azokat ez az intézkedés, a fegyelmezetlenségnek ezen kibuvója nagyon lehangolta, mások meg ujjontak ezen lehetetlen megoldáson és remélték, hogy ezen az uton majd ők is egérutat nyernek a szerzetesi fegyelem alól.

Majláth püspök szívvel lélekkel a reform mellett volt, annak nagyon örült és Polikárp atyáék érdekében mindent megtett. Ha közbelépéseit, intézkedéseit nézzük ebből az időből, nyugodtan leszögezhetjük, hogy a rendtartomány megmentésében elvitathatatlan érdemei vannak, mert megmentette a rendtartományt az elnéptelenedéstől azzal, hogy Polikárp atyának ígéretet tett, hogy a tartományfőnök hozzájárulása, tudta nélkül senkit sem fog felvenni az egyházmegyébe. Ezen ígéretet utódai is tiszteletben tartják, ami nagy fékje a fegyelemlazulásnak.

Az előbb említett áthelyezéseknél is a püspök odahatott, hogy az illető páterek visszakerüljenek a reform kolostorokba.

A magyarországi általános zűrzavar miatt az általános rendfőnök 1898 február 22.-én Fleming Dávid generális definitort Magyarországra küldötte az öt magyar rendtartomány felülvizsgálására. Bejárta az erdélyi rendtartományt is, hogy a helyzetet tanulmányozza, de a kedélyeket nem csillapította le, hanem egyesek arra használták fel, hogy elbocsátásukat kérjék a rendből. Fogarásból kiléptek Bartalis Szerafin házfőnök és helyettese Bartha Szolán, Lázár Móric szászvárosi házfőnök,

Kiss Alfonz esztelneki házfőnök, Bálint Ágoston, Ferenczy Károly, Kassay Hugolin, Drosz Ambrus, Gyergyai Dezső. Ezek nemcsak elmentek, hanem minden elvihetőt magukkal vittek és így a veszteség kettős volt.

A bujtogatás nagy volt a rendtartományban. A kilépéseket a rendtartományfőnök erélyes kézzel nem törekedett megakadályozni, sőt az egyik kilépőnek azt írta: „Jól teszik, ha mennek, én leszek az utolsó, aki az ajtót beteszem.”

Az elnéptelenedés a gyulafehérvári káptalant is komolyan foglalkoztatta. Mikor az új provinciálist a püspök a káptalan tagjainak bemutatta, fölvetették előtte a kérdést: mi lesz azon zárdákkal, amelyek plebániális helyek? Az új provinciális, P. László Polikárp, erre azt felelte, hogy Vajdahunyadot, Fogarast és Dést föltétlenül fenntartjuk s a többieket, ha betölteni nem tudják megfelelő ellenérték ellenében át fogjuk adni az egyházmegyének. „A k a d t a k kanonok urak, írja a vajdahunyadi ház krónikása, akik azt tanácsolták a tartományfőnöknek, hogy a szerzetesek vonuljanak vissza a székelýföldi zárdákba és ott folytassanak szemléldő életet. Bizonyly ezek sem voltak tisztában a reform lényegével és azon zárdák templomait, amelyeket az egyházmegye nem vesz át, engedjék át az idő vasfogának, a zárdákat pedig használják profán célokra. Erre nem került sor, mert egyelőre csak a borszéki és gyulafehérvári házak maradtak üresen.

A további kilépéseket a püspök közbelépése akadályozta meg. A tartományfőnök tanácsával 1898 nyarán először Gyulafehérváron, azután Csiksomlyón a lelkigyakorlatok alatt felkereste a püs-

pököt és kérték, hogy közbenjárásával a Szentatyánál akadályozza meg a reformot. A püspök látva az atyák pártütését, az elégedetlenséget, azonnal értesítette a Szentatyát, akitől azt az értesítést nyerte, hogy a Szentatya személyesen kíván foglalkozni az erdélyi rendtartomány belső ügyeivel. A püspök ezt az értesítést közölte minden házzal, kérve a rendtagokat, hogy várják be a római intézkedést.

Ez nem is késett soká, mert P. Flemingnek jelentése Rómában már kéznél volt s 1898 július 6-án az általános rendfőnök, Lauer Alajos, P. Simon Jenő tartományfőnököt, és tanácsát felmentette tisztük alól s László Polikárpot bízta meg a rendtartomány vezetésével melléje adva tanácsosokul P. Dávid Antalt, P. Imre Márkot, P. Csiszér Eleket és P. Kóry Ottót, akik mindnyájan a reform mellett voltak.

A megbízott tartományfőnök július 20-án kibocsátott meghívójával tanácskozássra gyűjtötte össze augusztus 3-án Vajdahunyadon tanácsosait és erre meghívta Simon Jenőt, Lakatos Kornélt és Paál K. Jánost. Ennek az összejövetelnek célja volt, hogy a rendtartomány életét a bomlásból rendes mederbe tereljék és közös megegyezéssel mindenkit megtartsanak a rendtartomány kereteiben.

A tanácskozások eredményét 8 pontba foglalták össze, amelyek közül az általános rendfőnök csak az első pontot hagyta jóvá, amelynek értelmében a nem unionisták, ahogy nevezték azokat, akik a reformokat nem fogadták el és mégis a rendházakban laktak, részére a jelenlegi állapot, életmód, szokások, öltönyök, pénzkezelés ezután

is minden tekintetben fenttartható még pedig a személyes bevételek és kiadások kikötésével. Azt is megengedte, hogy az évenként tartandó gyűlésre a nem unionisták közül egyet-kettőt meghívjanak, de ott semmiféle szavazati joggal nem rendelkeznek.

A megegyezés pontjait Vajdahunyadon 1898 augusztus 4.-én irták alá. A hangos viták és elégedetlenségek ezzel lassankint lecsendesedtek. Megszűnt a tömeges aposztázia a rendből, de biztosították azt is, hogy Róma ellenállása miatt az erdélyi rendtartományt nem ítéli halálra, amit megtett mindazon tartományokkal, amelyek az egyesülést nem fogadták el.

Vajdahunyadon az új konstitúciók által előirt ruhát 1898. október 4. én öltötték magukra, amelynek szinte ellen mint a krónikás megjegyzi, a világ nem emelt kifogást, de igen a hajkorona ellen, amelyet még a gyűlés alatt vágattak, de lassankint ehhez is hozzászoktak.

A reform ismertetése alatt Elek atya szerepével különösképen nem foglalkoztunk, személyét előtérbe nem toltuk. Annak látszólagos vezetője Polikárp atya, akiről azt találtam följegyezve 1898-ból, ő volt a reform igazgatója, aki a szent ügyért igen sokat szenvedett. Hát akkor mit szólhatnak Elek atyáról, aki azt elindította és mindig felszínen tartotta?

Most bizonyos következtetéseket levonni köteleességünk. Ez kettős. Elek atya személyiségének ereje az egyik, föllépésének, szívós kitartásának eredménye a másik.

A reformot Elek atya indítja be. Évről-évre töri a talajt. Szigorú következetességgel vezeti a

vonalat. Mellette mindenki meg inog, ő azonban áll. A kicsinyhitűekben tartja a lelket, fölraz, újrakezd, embereket toboroz, nem lankad. Ez az ő élete, szerepe.

Az a tizennégy esztendő, amit ennek a gondolatnak, mozgalomnak szentelt, folytonos lelkiőrlődést jelentett nála, de jelentette az erősödést is, amelyet hite, imájának és buzgóságának elmélyülése fokozott.

Nemcsak lelki problémákkal állunk nála szemben, hanem a fizikai nehézségeket is fel kell mérnünk.

Általános testi gyengeségét ismerjük és mégis mit látunk egész életében s különösen ebben a tizennégyéves küzdelemben? Majdnem minden esztendőben más és más helyen találkozunk vele, tehát szó sem lehetett arról, ha kívánta volna is, hogy valahol, valamelyik rendházban pihenessen, egy kis kényelemről gondoskodhasson, mert mindenhol, ahova megérkezett mindent újra kellett kezdenie és mások helyett is neki állott a munka.

Mozgalmának keresztülvitelében legnagyobb segítsége a szentségi Ur Jézus volt. Sokat, sokat imádkozott, azt mondhatjuk, hogy mindig imádkozott. Ez volt az erőforrás, továbbá elmélkedései, szentséglátogatásai, amelyekben ép olyan következetes volt mint minden más dolgában, eszméinek megvalósításában.

Ha Elek atya rendi életében egyebet nem tett volna mint lefo'lytatja ezt a küzdelmet, amelyet most megismertünk, azzal is eleget tett volna emberi és szerzetesi kötelezettségeinek és beírta volna nevét a rendtartomány nagyjai közé, mert

a lassú fejlesztéssel elérte azt, hogy a római döntés a rendtartományt nem érte váratlanul, vagy felkészületlenül. Láttuk, hogy így is milyen nehéz volt.

Ismerve a székely nép lobbanékony természetét, heves vérmérsékletét, könnyen megtörténhetett volna, hogy Róma nagy követelését nem fogadják el Erdélyben a barátok. Kimondják, hogy mi fogadalmat gyakorlatban a pénzkezelésre, az önálló élete, a kényelmes kiszolgálásra és függetlenségre tettünk s nem pedig az elméleti klauzurára, az engedelmisségre és szegénységre. Erre jött volna a végleges határozat, amelynek következtében az erdélyi ferencesség megszűnik, amit ma el sem tudunk képzelni. Ha nem tudjuk elképzelni, ezt Elek atyának köszönhetjük, aki huszonnyolc éves korában vállalkozott arra, hogy a korhadó fát beoltsa. Bizalma és imádsága megmentette az erdélyi rendtartományt.

Hálás volt Elek atya XIII. Leó pápának bölcs intézkedéséért, amelynek kifejezést adott a megyesi rendház történetében: „Áldja meg a kegyes Ég, írja 1898-ban, hogy Róma bölcs intézkedése folytán keletkezett általános reform alapján virágzásnak indulhat a sirja szélére jutott nagy feladattal bíró rendtartomány.

Nem lehet eléggé áldani az isteni Gondviselést, hogy le ne hunyja addig a 89 éves aggasztán „XIII. Leó pápa Őszentsége, szemeit míg éles tekintetét többi közt a laxismusba merült magyar erdélyrészi franciskanusokra nem fordítja s ki nem jelöli az utat, mély bölcseségénél fogva meg nem határozza a módozatokat, amelyek útján a magyar ferencrendi szerzettartományok tagjai komoly, hi-

vatásszerű életmódjuk által Isten dicsőségén, a hivek üdvére, önlelkük megszentelésére a Rend régi dicsőségének fényét visszaszerzik.

Az isteni Gondviselés különös tervszerűséggel munkálkodik azon, hogy itt Erdélyben a Stephanita provinciában a reform keresztülvitelére az eszközök, az alkalmak minél kedvezőbbek legyenek. Ugyanis az erdélyi püspöki székbe, Majláth Gusztáv Károly úr öméltóságának magas személyében, oly lelkes főpásztort helyezett, minővel csak évszázadok multával ajándékoz meg egy egy dioecesiszt. A lángbuzgalmú, Jézus szíve szerinti főpásztor nemcsak szóval hanem kitelhetőleg minden tekintetben hatalmas pártfogója, megingathatatlan támasza a reform ügyének.

Ime, láthatjuk, hogy Elek atya mindenkinek hálás a reformért. Az isteni Gondviselésnek, a Szentatyának, az egyházmegye főpásztorának, Polikárp atyának, aki sokat szenvedett a szent ügyért. Mi pedig legyünk hálásak, elismerők és soha el nem feledkezők Elek atya nagy érdemeiről a szent ügyben.

Elek atya a szószéken.

MIHÁLYFI Ákos, a Pázmány Péter tudományegyetem tanára: lelkipásztorkodástanának Igehirdetés című kötetében (1912, 53. old.) így határozza meg az egyházi szónoklást: „Az egyházi szónoklás azon művészet, amely beszéd segítségével úgy adja elő a keresztény tanokat, hogy ezen előadás alkalmas legyen arra, hogy a hallgatók az előadott igazságokat hittel és szeretettel szívükbe fogadják s arra határozzák el magukat, hogy azok szerint igyekeznek élni.” Amikor Elek atyáról mint szónokról kívánok megemlékezni, akkor nagyon szükségesnek vélem ezen meghatározás szem előtt tartását, mert különben Elek atyának mint szónoknak nem szentelnék külön fejezetet ebben a kis munkában.

Az egyház mindig igen nagy súlyt helyezett a szentbeszédek tartására, mert Krisztustól erre határozott utasítást kaptak a tanítványok: „Menjete az egész világra és hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek.” (Márk, 15, 16.) Szent Pál ezt fontosabbnak tartja, mint a keresztesség kiszolgáltatását „nem keresztelni, hanem ígét hirdetni küldött engem Krisztus,” írja korinthusi hiveinek. (I. 1, 17) Az ősegyházban az igehirdetés a püspököknek volt fenntartva.

Ezt magyarázza a dolog természete. A szentbeszédek által tanítjuk a népet a hit igazságaira,

a szentségek áldásainak felhasználására. A mai korban ez különösen szükséges, mert ha a gyermek kikerül az iskolából, vallási dolgokról azután keveset hall, de annál többet hall és olvas olyan dolgokról, amelyek vallásos meggyőződésében annál könnyebben megingatják.

Azt meg napjainkban tapasztalhatjuk, hogy az új eszmék terjesztésére éppen a beszéd művészetét használják fel, hogy a tömeget szédítsék, vagy csatasorba állítsák.

A szentbeszéd feladata a vallási ismeretek felújítása, a hitigazságok megismertetése és útmutatás a helyes keresztény életre.

A lelkiismeretes egyházi szónoknak éppen ezért nagy a jutalma, mert ő Isten munkatársa (I. Kor. 3, 9) és akvínói szent Tamás szerint mint a vértanúk, szűzek, úgy a hitszónokok is, a mennyei boldogság rendkívüliségében az u. n. aureolában fognak részesülni.

Ha nagy az egyházi szónok jutalma, akkor a felelőssége is nagy. A pogány szónokok, mint Cicero és Quintilianus, figyelmeztetik a szónokokat, hogy a midőn nyilvánosság elé lépnek valamely fontos ügyben, tőlük telhetően a legnagyobb gondot fordítsanak beszédükre. Szent Ágoston pedig azt állítja: „Nem kevesebb értékű az Isten ígéje mint Krisztus teste.”

Az egyházi szónok feladata és célja az emberekben a természeti élet ébresztése és ápolása. Ezt a célt pedig úgy érheti el, ha szavait az Isten természetfölötti kegyelme segíti, támogatja. Az egyházi szónok szavának oly mértékben van ereje és hatása, amennyiben az igehirdető egyesülni tud az Istennel, mert neki szól az Ur figyel-

meztetése: „Én adok nektek szájat és bölcsességet, melynek nem tudnak ellenállani, sem ellenmondani valamennyi ellenfeletek.“ (Luk. 21, 15).

Elek atya beszédeinek hatását figyelve ennek az igazsága azonnal szembeütő.

Azt nem mondhatom, hogy Elek atya klaszikus szónok volt, akinek szószéke körül csak azért csoportosultak, tolongtak az emberek, hogy egy szépen felépített, remekbe szabott beszédet hallgassanak. Nevét a hír nem vitte a hét határon túlra, reklámnak sem mondható, amelyre ezek és ezek felfigyelnek, mert beszédei is olyan egyszerűek de meggyőzőek voltak, mint egész lénye. Nem a fülnek beszélt, hanem a szívhez szólt.

Ahoz, hogy valaki jó szónok legyen a szónoklattan megkívánja a rátermettséget, az eleveniséget, a gondos előkészületet s beszédeinek a szónoklattan törvényei szerint való fölépítését.

Az egyházi szónoknál ezeken kívül szükség van a kenetességre, amelyet nemcsak a Szentírásnak ismerete, a szentatyáknak megállapításai kölcsönöznek, hanem, hogy a beszéd meggyőződésből szövődjék, szeretetből, a nagy istenszeretet sugározza és hallgatóinak akaratát így elhatározásra indítsa.

Elek atya a szószéken nem szavakkal játszott, hanem a megértéssel és rábeszéléssel hatott; nem daliás szép alakjával, s muzsikáló hangjával kötötte le hallgatói figyelmét, hanem aszkétikus szerény alakjával vonta magára az érdeklődést és hangjának érces csengése, szemének lobogó tüze karcolta szavait hallgatóinak lelkébe. Ezzel az isteni adottsággal, önmagának tökéletes

felépítettségével, nagy tapasztalatával és folytonos tanulásával akkora gyakorlatra tett szert, hogy könnyen a verseny szónokok sorába léphetett hatás dolgában. Az életszentségnek azonban más kiáramlásai is vannak, Krisztus követének más az útja s ha mérlegre tesszük, hogy kinek mennyire indít meg a beszéde, akkor elmondhatjuk, hogy az ő beszédeinek hatására nem annyira a szemek villantak meg s az érzelmek forrósodtak fel, mint a lélek világosodott meg.

Elek atya a nyolcvan évéhez közeledett, amikor tartományfőnökétől P. Imets Károlytól fel-szólítást kap, hogy menjen Csiksomlyóra és a rendi növendékeknek tartson három napos lelki-gyakorlatot, mert a növendékek között valami baj van: a lelkekben az egyensúly megbomlott. A tartományfőnök számolt azzal, hogy Elek atya korban már nagyon előrehaladott, testi egészsége is gyenge, neki az út fárasztó, talán a szónoki készsége sem a régi, de tudta róla azt is, hogy aggódik a rendtartomány virágos kertjében feltö-rő dudva elhatalmasodása miatt; engedelmissége mindig készséges, amely a fáradsággal nem számol. Azzal biztatja továbbá, hogyha a Főatya egy szót sem szólana is, de megjelenése a nö-vendékek között felér egy lelkigyakorlattal. A kül-ső szem így látta Elek atyát a szószéken. Tehát már megjelenésében kezében volt a szónok egy biztosítéka, hallgatóság érdeklődésének felkeltése. Ebben szent rendalapítója hűséges fiának bizo-nyult, aki felszólította Bernát testvért Assisi vá-rosában, hogy készüljön, mert mennek predikál-ni. Megjárták a várost, egy szót senkihez nem szólottak és hazatértek. Akkor kérdi Assisi nemes

polgára a Szentet: hát atyám, nem beszéltél? Szent Ferenc így oktatta kísérőjét; „Bernát testvér, azzal hogy az utcán szemlesütve, feltűnés nélkül végigmentünk, ide-oda nem tekintgettünk, máris predikáltunk.”

A brassói katolikus nagygyűlés alkalmával 1937-ben felkérték, hogy a harmadikrend és Szent Kereszt Szövetség szakosztályi gyűlésén a harmadikrend hívatásáról ő beszéljen.

Délután három órakor kísértük Elek atyát a gimnázium tornatermébe. Nagy tömeg hullámzott az utcán, mindenkinek szeme megakadt Elek atyán. Sorfalat állottak az emberek, ahogy elhaladtunk s akkor hallottam a felsóhajtásokat: „milyen öreg és milyen szent.” A tömeg utána nyomult és ez a szakosztályi gyűlés akkor a legnépesebb volt s a lelkesedés tüze sem hiányzott.

Utoljára ekkor hallottam beszélni. Törékeny, előrehajlott test, tiszta arcából tűzben égő szemek villantak meg. Szájából hiányzott néhány fog, de érces hangja érthetően betöltötte a termet. Talán ez volt az utolsó nagy nyilvánosság előtt történő szereplése, de ha felszólította volna hallgatóit: most utánam, senkise maradt volna a teremben.

Hangja szépen csengő volt, mintha a szavakat a lelke mélyéből, a szíve közepéből csoportosította volna egymásután azt a benyomást keltette. Mondhatnám azt is, hogy hatyúdalát a harmadikrendről ekkor mondotta el.

Beszédeit mindig az egyszerűség, világos okfejtés, nyílt kifejezés jellemezte. Nem sejtetni akarta, hogy mit kíván mondani, hanem világosan ki is fejezte, példákkal megmagyarázta. Nem olyan

régen említette valaki, hogy sokkal szívesebben hallgatta Elek atyát, mint sok más kimondott nagy szónokot.

Egész életén át mindig szeretett a tekintélyekre támaszkodni. A tudás előtte tekintély volt, amely előtt szívesen meghajolt. Érvényesítette ezt szentbeszédeiben is. Nagyon szeretett olvasni. Olvasás közben mindig ceruza, vagy toll volt a kezében s jegyzeteket készített. Azért beszédeiben a Szentírás alkalmazásán kívül az adatok tárháza lepi meg akár az olvasót, akár a hallgatót; mint-ha csak valamely középkori skolasztikusnak beszédeit olvasná az ember. Megvilágosító példáit mindig az életből veszi.

Beszédeit nemcsak szívesen hallgatták, hanem azokkal célt is ért. Levelei között elég sok megnyilatkozás van, főleg protestánsokról, amelyben a maguk egyszerűségében ismertetik predikálásának módját és hatását.

„Drága jó Szentatya! írják neki. Kérve kérjük, beszéljen újra valamit a tisztaságról, hogy leányaink újra szívják magukba azt a sok-sok gyönyörű gondolatot, hasonlatot, amik most is még lelkünkben visszhangzanak. Beszéljen jó Szentatya, mondja el újra Kortónai Margitot, mondja el újra a mimozát, a lepkét, a pocsolyát, mondja el százszor még, hogy leányaink újra hallják. Protestáns vagyok, de itt a predikációkon nyer erőt a lelkem s ha férjemmel kivihetem gyermekeinket áttérítjük, mert sokat köszönhetünk a Szentatyának. Áldás minden szavára, minden tetteire. Mély tisztelettel. Három protestáns anya.”

Ez a levél bizonyosága annak is, hogy beszédeiben mennyire szem előtt tartotta a szónoklattannak azt a szabályát, hogy az Isten ígéje hirdetésénél amennyire csak lehetséges, fel kell használni az emberi élet és a látható érzéki világ jelenségeit arra, hogy a hallgatóságnak a szellemieket, a természetfölöttieket minél jobban megismerhetőbbekké tegyük s minél jobban hassunk az érzéki megismerő tehetségre. (Mihályfi)

Egy másik levél igen gyarló kéz írása, amely Brassóban íródott 1919 július 11-én:

„Drága Főtisztelendő Ur! Az Isten álgya meg predikáljon újra ojant, mint a mult vasárnap. A leányunk egész más lett, nem hagyja, hogy ölelgessék a legények, imádkozik és mindig mondja, hogy nem akar úgy járni, mint a pillangó. Többet senki se ölelje meg őt. Az Isten álgya meg Főtisztelendő úr, predikáljon sokat ilyent. Gyűjtünk egy kicsi pénzt, elvisszük a templomnak, hol lányunk így megjavult. Nem tudunk jól irni, öregek vagyunk és szégyeltük, hogy ilyen lányunk van, de most megjavult. Az Isten álgya meg. Dicsértessék az Ur Jézus. Brassó, 1916. július 11. Olvashatatlan aláírás és ura.

Mennyi öröm és hálaérzés cseng ki ezekből a sorokból. Ezek leírták, hogy milyen átalakuláson ment át lányuk Elek atya beszédeire s hány hasonló megtérés történhetett, amelyeket az illetők nem közöltek vele?

Beszédei nem a pusztában hangzottak el, hanem annak szavai alkalmas talajra találtak a lelkekben, amint az alábbi levél megszövegezéséből láthatjuk.

1917 február 19-én adtak póstára. Szövege: „Bár protestáns ember vagyok, feleségemmel gyakran járok kis templomába. Végighallgattam a házasságról és családról szóló ciklusos szent beszédeit. Lelkem nagyon sürget, hogy hálás köszönetet mondjak. Az Úr Isten áldja meg Szentatyám. Zsörtölődő feleségem megszeliidült, életünk nyugodt és boldog lett. Áldja meg az Úr Isten Szent Atyát. Sugalmazzon szent lelkébe sok ilyen üdvös témát, mit soha, csak itt hallottam elhangzani szószékről. Tartsa meg az Úr Isten Brassónak. Hálás tisztelője egy protestáns apa.“

Szent beszédei közül úgy látszik a legkényesebb tartalmú beszédek a tisztaságról, házasságról, a családról, Szűz Máriáról szólók hagytak a legmélyebb nyomot hallgatóinak lelkében. A protestáns hallgatókat legalább is ezek hatották meg a legjobban, mert természetes, hogy az ő papjaik az egyház álláspontját és a Szentírásnak szigorú előírásait a szószékről nehezen hallattatták.

1917. február 19.-én egy protestáns apa mint hálás tisztelője ír neki:

Főtisztelendő Atyám!

Szentbeszédeinek sok vidéki hallgatója van. Ezek nevében írok. Heten vagyunk: 4 ref., 2 unitárius és én, nagyon kérjük, úgy-e nem veszi rossz néven, érintse újra egyszer azt a témát, mely úgy ki tudott minket emelni a sárból. Kérjük főt. Atya rég nem hallott témát: lelki-testi tisztaság és annak eszközei. Rég vágyódunk utána.

Nagyon nélkülözzük azt is, hogy nem látjuk többé azt a bájos, elragadó modorú kis nevelőnőt, aki oly kedves finomsággal adott utasí-

tást a lelki dolgokról az istentiszteletre vonatkozólag. Őt kértük volna meg a kérésünk tolmácsolására, de úgy látszik, sajnos elhagyta Brassót. Tiszteletteljes kézcsókkal hetünk nevében. Zilahy Elemér.

Elek atya gyémántmiséjét 1939. júliusában tartotta Brassóban. Beszéde fennmaradt. Akik hallották azok még élnek és jól emlékeznek s azt mondják, hogy a beszéd alatt szem szárazon nem maradt. Nemcsak a beszéd menete volt szívből jövő és szívhez szóló az ősz pátriárka tiszta, egyszerű ferences életének utolsó fellobbbanása, hanem a meggyőző erő még ekkor is, amellyel érzelmeit tudta közvetíteni, egészen meglepő volt.

Az Isten, Elek atyát különösképen kiválasztotta és meghívta az életszentségre, tehát föltehetjük, hogy őt különös talentumokkal is ellátta, amelyeket ő nem ázott el, hanem folytonosan kamatoztatott.

Szónoki sikereinek legszebb és legjobb bizonyítéka, hogy mindennap sok időt töltött a gyóntatószékben. A szószéken meglágyította hallgatóinak szívét és a gyóntatószékben vigasztalt, könnyeket törült, igen sokszor visszaadta az emberek életkedvét, visszavezette őket az örök Pásztorhoz.

Specie Karoly

A hűséges gyóntató.

MIKOR az Úr Jézus a genezáreti tó partján tanított és meglátta Simont testvéreivel Andrassal, amint hálót vetének a tengerbe, megszólította őket: jöjjetek utánam és emberek halászaivá teszlek benneteket. (Mt. 4, 18—19). A két tanítvány gondolkodás nélkül elhagyta mesterségét és Simon, akit Péternek nevezett, az Egyház feje lett.

Elek atya papi hivatásában az Úr Jézusnak ezen felszólítását magára is alkalmazta és küldetését, hogy akiknek megbocsátjátok bűneit, azoknak Ő is megbocsátja, nagyon komolyan vette, gyakorolta és szüntelenül kereste a kis és nagy halakat. Ő a hálót mindennap kivette tartotta.

Felszentelése után, Fogarassy Mihály erdélyi püspök 1879 július 28-án ad neki engedélyt a gyóntatásra. Gyóntatási joghatósága idővel bővült. 1901 március 25-én arra kéri a püspököt, hogy adjon neki engedélyt arra, hogy a gyóntatószékben feloldozhasson mindazon bűnök alól, amelyekre a püspök ötéves felhatalmazásai alapján feloldozhat. A Szentszéktől 1909 július 16-án különleges felhatalmazásokat kap az eretnekek, a tiltott könyveket olvasók, a párbajozók, szabadkőművesek fölött is, ha azok a titkos társaságból kilépnek stb., sőt a pápának különös módon fenn-

tartott esetek alól is joga volt a feloldozásra bizonyos fenntartásokkal.

Ezek a messzemenő különleges felhatalmazások a gyóntató lelkiismereti felelősségét csak növelték s azért papi életén keresztül mindig azt tapasztaljuk, hogy az egyházi előírásokat, törvényeket, jogszabályokat állandóan tanulmányozza, a teológiai főiskolák tanáraival mindig összekötetésben van, tudományában magát ellenőrizteti. Ilyen okok késztetik arra, hogy előtte a legnagyobb tekintéllyel Prohászka püspökkel is érintkezzék, vele lelkiismereti kérdésekben több levelet váltson, amelyeket gondosan őrzött, igen gyakran tanulmányozott és mint gyóntató aggódó lelkének nyugalmát a püspök utmutatásaiban kereste.

A szentgyónásban való kibékülést, megnyugvást nemcsak a mások életében, hanem a saját életében is nagyon fontosnak tartotta és gyakorolta.

1918 június 26-án Fogarásból, ahol első szentmisémet végeztem, útban voltam szülőfalum felé. Az út Brassón vitt keresztül s ott meg kellett szakítanom. Alkonyatkor érkeztem meg a brassói rendházba s amint találkozom Elek atyával, mint minden vendégét, engem is nagyon kedvesen fogadott, megölelt, bevezetett cellájába, a térdeplője elé vitt s nyakamba akasztotta a stólat, amely nála mindig készenlétben volt és megkért, hogy ájtotosságát elvégezhesse. Azután gyakran hallottam, hogy majdnem minden nap, vagy naponként, ha alkalma volt és szükségét érezte, el szokta végezni szentgyónását. Ő a szentgyónást a maga részére ájtotosságnak nevezte. Rá nézve talán nem is volt más. Ezekre visszagondolva

csak most értem meg, amit szalézi Szent Ferenc mondott a Kálváriáról, hogy az a szerető szívek hegye.

Elek atya annyira szerette az Ur Jézust és saját lelkét, hogy a szentgyónásban mindennap felment a Kálváriára, hogy ott találkozzék az édes Jézussal és betekintést nyerjen szerető szívébe.

Mikor szentgyónásait végezte, akkor nem kell nála a halálos bűnök tömkelegére gondolni, hanem apró emberi gyarlóságok és tökéletlenségek lehettek azok, amelyek vonzották őt fel a Kálváriára s azért nevezte találóan a szentgyónást ájtatosságnak.

Mindig tisztán, egyesülve akart élni a szentségi Jézussal, mert ez a közvetlen kapcsolat biztosította részére azt a lehetőséget, hogy a legbizalmasabb párbeszédek folyhassanak le közte és az Ur Jézus között.

Hiszen minél tisztább egy lélek, annál nagyobb szálla az ördög szemében és annál több s hevesebb kísértésnek van kitéve, hogy valamiképpen eltántorítsa az Ur egyenes útjától.

Ezeztől a gyakran megisméltűdő kísértésektől ő sem volt mentes. Sokszor heves és hangos viaskodásokat folytatott a gonosz szellemmel, amint megfigyelői beszélték. Tehát tudta, ismerte a veszedelmeket, a gonosz szellemnek számtalan cselvetését s ha ő boldog, felszabadult volt egy ilyen vihar után, miért ne sietne segítségére azoknak, akiknek talán az Isten nem adott annyi alkalmat a jóra, imádságra, a szeretet és irgalmasság gyakorlására mint neki.

A krisztusi szeretet kiáradó, szétfolyó és nem önző. A szerzetes és a pap mondhatja el leg-

inkább, hogy az Isten kegyelmét kiöntötte a mi lelkünkbe. Ezt a nagy kegyelmet akarta ő megosztani mindenkivel, tovább hullámoztatni és a gyóntatószéken keresztül megmutatni az Isten nagy irgalmát, amikor a bűnösöket gyóntatószékébe csalogatta, hogy Péterrel bánják meg bűneiket és Magdolna példájára könnyeikkel mossák tisztára lelküket.

Elek atya idejének nagy részét a gyóntatószék kötötte le. Határtalan volt türelme, áldozatos szeretete, kimagyarázhatatlan részvéte, mellyel a megtérő bűnös javulási szándékát kísérte, segítette.

Addig sohasem kezdette meg szentmiséjét, amíg a hálót ki nem vetette. Napközben is mindig kész volt arra, hogy a bűnbánókat a javulás útján vezesse. Éjjel-nappal, amint a mellette lévő K. testvérnek mondotta. S valóban, papi foglalkozásai közül a gyóntatószék volt az, amelytől a legkésőbben vált meg halála előtt pár nappal. Férfi gyónóit halálos ágyához is felkérte.

Megismertük azt, hogy mennyire lelkiismeretes volt a szentbeszédeire való készülletben. Fél-munkát végzett volna, hacsak megindítja hallgatóinak a lelkét s azután magukra hagyja. Nála a szószéket a gyóntatószék egészítette ki. Megindította az embereket beszédeiben, rámutatott Isten nagy jótéteményére a gyóntatószékre, ahol várakozott rájuk s akik szentbeszédei alatt csak befelé könnyeztek, azok gyóntatószékéből könnyező szemekkel jöttek ki és a könnyeket nem sajnálták, nem szégyenlették.

1934. októberében Kolozsvárra jött szemeinek kezeltetésére. Ott volt január végéig, amíg a

hűséges harmadikrendi testvérek utána nem jöttek, hogy hazavigyék, mert attól tartottak, hogy még elveszítik.

Kolozsvári tartózkodása alatt négy-öt órát ült a gyóntatószékben s csak az esedékes szentbeszéd alatt szakította meg a gyóntatást. Azt mondták, hogy az egész Kolozsvárt meggyóntatta, mert egész idegén vándorlás indult meg templomunkba.

Nem látott jól s úgy vezetgették be a gyóntatószékbe sokszor maguk a hívek. Sokszor sajnáltuk a templomi hideg miatt s úgy kellett a gyónóktól megszabadítanunk, mert sajnáltuk. Ő ezt nem szerette, neki rosszul esett. A gyóntatás rendszerezítve volt minden szentmisére és azon kívül is, de nála sohasem fogytak ki. Boldog volt, aki nála elvégezhetette szentgyónását. A másvallásuk közül is sokan fordultak hozzá tanácsért.

Pedig nemcsak a saját szentgyónásának elvégzését vette nagyon komolyan, hanem a mások gyóntatásában is szeretettel nagyon szigorú volt. A bűnt bűnnek tartotta, azt nem mentegette, nem szépítgette. A szigorúságot elméletileg veszem, mert a szíve tele volt jósággal, könyörülettel, sokszor szánalommal. A bűnt olyannak mutatta meg, ahogy azt az Isten nézi, a bűnöst pedig úgy kezelte, mint ahogy azt égi Mesterétől tanulta, aki védelmére kelt a házasságtörő asszonynak, Magdolnának és a templom sarkában mellét verő vámosnak.

Elejtett szavaiból említette P. K. K. hogy hősi fogadalmat tett szenvedő lelkek javára s ez a fogadalom még üzte, hajtotta őt mindig több jócselekedet és buzgó áhitatgyakorlat hősi végzésé-

re. Kifejezett jókivánsága volt: a jó ég segéljen, hogy még sok jót tehezzünk.

Az egyik lakótársa P. V. és gyónója azt írja: a gyóntatószékben mondhatom nem ismert határt. Imádkozott gyónógyermekeiért, meg azért is, hogy jöjjenek a halacskák. Máskor meg környezetének mondotta, a fiatal papokat biztatta: menjünk halászni.

A legnagyobb fájdalma az volt, ha nem gyóntathatott. Kolozsvári tartózkodása alatt a sekrestyés testvér, N. Sz. sajnálta, hogy a hidegben mindig a templomban ül. Ő pedig megkérte, ha megkezdődik a szentmise vagy vecsernye, mindig vezesse le a templomba. A testvér engedelmes, komoly szerzetes volt és egy alkalommal mégis valahogy elfeledte a jó Elek atyát a templomba levezetni. Megindult ő vezetés nélkül is és addig támogatta a falakat, a lépcső korlátját, amíg a sekrestyébe nem ért, ott pedig gyengéd szemrehányást tett a testvérnek, hogy elmulasztotta őt a jelzett időben levezetni, szolgálati helyére segíteni.

Az emberekben meg is volt a bízalom vele szemben.

Aki csak ismerte Elek atyát, a buzgó, lelkes gyóntatót látta benne. Arról is megemlékeznek, hogy ő is mint Portomauriciói szent Lénárd, akivel annyira lelkirokonságban volt, különösen kedvelte a szegényeket, a nagy bűnösöket,

A tartományfőnök.

P. Kóry Ottó a sokoldalú és nagy szervezőképességű tartományfőnök P. László Polikárptól 1903-ban vette át az öt éve reformált s tagjaiban nagyon lecsökkent létszámú rendtartomány vezetését, mert Polikárp atyát a római nagy káptalánon a magyar, osztrák és szláv rendtartományok képviselőjében a nagy tanácsba választották hat esztendőre. Az a nyolc esztendő, amit a vezetésben eltöltött, a reformok megismertetésével és meggyökereztetésével telt el. A ruhacsere nem jelentette még az eszmének megvalósítását. Egy nemzedék küzdelmére volt szükség, hogy az újonnan felvett rendtagok már az új szellem jegyében kapják meg a rendi nevelést. A régieknél s még a nevelőknél is igen sokszor kísértett a mult, ami érte ő és sokszor kifejezésre is juttatták, hogy ők nem erre tettek fogadalmat.

P. László Polikárp tekintélyével, szívósságával teljesen benne volt ebben az átalakuló és átalakító munkában, de az idő kevés volt ahhoz, hogy maradandó eredményekre mutathatott volna rá akkor, midőn helyét másnak adta át. A megrogzítás feladata P. Kóry Ottóra hárult, aki úgy körleveleiben, mint más természetű intézkedéseiben vállalta is ezt a kötelezettséget és a legapróbb részletekig kidolgozta az új rendi konstitu-

ciók szellemében az erdélyi rendtartomány jövő arculatának megrajzolását.

Főgondját képezte a rendi ifjúság nevelése, akik szép számmal jelentkeztek. A tanulmányi házak beállítása, átalakítása, korszerűsítése és tanítószemélyzettel való ellátása.

Közvetlen kapcsolatot tartott fenn a növendékekkel és vezetőkkel. Igen gyakran megfordult ezekben a házakban s gyakorlati ember lévén igen sok kiható intézkedést tett.

Kormányzási idejének letelte alkalmával a rendtartomány tagjai nagy várakozással néztek az 1911. július 15-én összeülő rendtartományi káptalan elé és találgatások indultak meg, hogy ki lesz az ő utódja a rendtartomány vezetésében?

Talán a legkevésbé Elek atya mikházi házfőnökre gondoltak, aki a reform kezdetén a tartományi őr tisztét töltötte be a vajdahunyadi házfőnökség mellett.

Ha olvasom az akkori tartományfőnök levelezéseit a vajdahunyadi házfőnökkel, állandóan ismétlődnek ezekben a figyelmeztetések, a kérések, hogy vigyázzon egészségére. A rendtartományfőnök örömet fejezi ki, hogy egészsége már javulóban van, fölmenti a rendi és negyvennapit ből szigorú megtartása alól, óvja a sok megerőltető munkától, bízva ezt a fiatalokra.

Mindazonáltal gyenge egészsége mellett sem mentették fel a vajdahunyadi házfőnökösködés és lelkészkedés után sem a házvezetés gondjai alól, hanem Mikházára az ujoncnövendékek mellé küldötték 1905-ben házfőnöknek, lelkésznek és ujoncmester helyettesnek, hogy az oktatás és nevelés munkájában résztvegyen s a jó példaadással előljárjon.

A rendtartomány káptalana alkalmával mint gyenge és beteges embert ismerték, aki folytonos felügyelet alatt áll s ezért a számbavételek alkalmával őt figyelmen kívül hagyták.

Az isteni Gondviselés azonban úgy intézkedett, hogy aki a reformoknak egy emberöltőn keresztül beindítója, szorgalmazója, lelke volt, az szorosabb közösséget, feladatot vállaljon a megújítás megerősítésének terjesztésében, megalapozásában, rátegye a koronát egy élet munkájára.

A rendi reform még a kezdetén volt és sok hiánnyal küzdött. A rendházakban nem tudták elkülöníteni azokat, akik nem fogadták el a reformot, azoktól, akik elfogadták.

Az ifjúság a maga természetében nem karolta fel a szigorúbb életmódot mint az a kevés ember, aki szívvel lélekkel mellette volt s azért a gond és aggodalom nem oszlott el azok feje fölött, akik a jövő kialakulásáért aggódtak.

A reform egyik erőssége, P. László Polikárp 1910 május 15-én meghalt Medgyesen, de halála előtt 1909 dec. 30.-án Elek atyának írt levelében a borulátás mellett bizalommal is van s ez a levél mintha végrendelete lenne Elek atya részére.

Köszöni vigasztaló sorait. Betegsége súlyossága már csak azt kívánja, hogy jó halálért imádkozzanak érte. A rendtartomány helyzetét is érinti. Brassóban csak átmenetileg marad. P. Lakatos Kornél, aki nem fogadta el a reformot, az elfoglalás esedékes is, mert ő nem akar előljároskodni olyan ifjúság közepette, amely nem akar engedelmeskedni s ezen felül, amely szigorúbb életre van kötelezve mint a nem recollektusok. Egyébiránt nem tudja mi lehet ebből,

ha a vásárhelyiek mind aposztatálni akarnak, amint fűnek-fának nyíltan hirdetik. Hej, az ördög nagyon befészkelte magát a kevélység által... Csiksomlyón, ha mi mennénk oda, másképen lenne mindenesetre, de ott nincs dolog s enélkül a fiatal ember tönkremegy. Most pedig csak fiatalokból áll a Provincia. Ezek Polikárp atya leveleinek kiragadott részletei.

Mint jelölt, aki abban az évben készültem az ujoncházba, tanúja voltam Székelyudvarhelyen annak a feszült hangulatnak, amely a káptalan megelőzte. Hallottam is, amint a káptalan atyái a káptalanteremből kivonultak és P. Kóry Ottó nyilvánosságra hozta nekünk az eredményt: P. Csizsér Elek az új provinciális. Akkor még ennek fogalmával nem voltam tisztában.

Vajjon a mikházi házfőnök, amikor a reggeli miséjében a Szentlélek Istenhez folyamodott a káptalan sikeréért, gondolt-e arra, hogy a mai napon az ő személye kerül előtérbe s ő van hívatva arra, hogy forrassza, erősítse életeszmejének tégláit és rányomja lelkét eddigi törekvéseire?

Délután félhétkor a karima végzése alatt kapta a rendtartománynak örömhírt jelentő, de nála megdöbbenést keltő táviratot, amely őt Székelyudvarhelyre hívta. A karima befejeztével azonnal kiadta a rendelkezést: készítsék elő a szeke-ret, amely őt Székelyudvarhelyre fogja vinni.

Reggel nyolc óra után érkezett meg Székelyudvarhelyre. Azonnal misézett és még délelőtt megtartották a beiktatást. A beiktató vizitátor köszöntésére latinul válaszolt a maga megtört hangján, én ebből nem sokat, vagy éppen semmit sem értettem. Azonban Elek atya átszellemült arca,

el-elcsukló hangja annál többet mondott nekem. Sokan arra számítottak, hogy a választást nem fogja elfogadni. Ki nem térhetett előle, a határozott hangú felszólításnak engedett, de reménykedett abban, hogy felettes hatósága az általános rendfőnök és tanácsa talán megérti őt és lemondó szándéka helyesléssel fog találkozni.

A magyar származású P. Bendes Valérián volt akkor az általános rendfőnök római helyettese, akinek ezt a kérést el kellett bírálnia, de ő jól ismervén Elek atya szellemét, gondolkodását aug. 11-én adott válaszában azt mondja: „Nem volnék méltó erre a tisztségre, ha a Te kívánságodat teljesíteném... mint jó szerzetes bízzál az Istenben, aki minden segítséget megad hivatalod betöltésére.”

A beiktatás után székhelyét áttette Vajdahunyadra a teológiai intézet mellé s mikor megkapta Róma döntését első körlevelében megnyílt ajka rendtársai előtt.

Az isteni Gondviselés, — írja első körlevelében, — akinek útjai kifürkészhetetlenek és ítéletei felfoghatatlanok, ez évben tartott rendtartományi káptalanon csekélységemet szólított szerezett Provinciánk vezetésére, arra a tisztségre, melynek elnyerésére gondolni sem mertem. Lehet, hogy valamikor hasonló esély hízogató lett volna, de jól tudjátok szerető testvéreim, hogy mennyi félelemmel és aggodalommal ismerem el méltatlanságomat és gyengeségemet.

Drága Testvéreim, reméltem, hogy felsőbb hatóságom felment a rendfőnöki tisztség alól, amelyet július 31-én kelt levelemben kértem, de hiábavalók voltak érveléseim, amint olvashatjátok

rendünk legfőbb kormányzójának Bendes Valérián Delegatus Generálisnak feleletét...

Igy állván a dolgok nincs más hátra Drága Testvéreim, mint a választások alkalmával az Úr Jézus által gyenge vállaimra tett keresztet hordozni. Legyetek üdvözölve különféle tisztségekben lévő harcos testvéreim.

Lássuk három éves tevékenységének összefoglalását dióhéjban.

Előre megállapítható, hogy rendi kormányzásában működése inkább fegyelmi téren domborodik ki. Ez nem azt jelenti, mintha az anyagiak is nem érdekelték volna mint általános vezetőt és irányítót, de az bizonyos és természetes is, hogy az első erősebb oldala volt.

Első körlevelében (1911. okt. 4) leszögezte programját. Talán rosszul fejezem ki magam, ha programról beszélek, mert a szerzetes előljáró részére a teendők mindig adva vannak. S ez hatványozódik a rendtartománynak ebben a fejlődő korában, amikor még állandóan átmeneti nehézségek vetődnek fel. Kisért a régi szellem, amelynek olyan hatalmas képviselőivel találkozunk még mint Simon Jenő Fogarasban, P. Kozma Döme Désen, P. Paál K. János Csiksomlyón és P. Lakatos Kornél Brassóban. Igaz, hogy ezek már félrevonultak, előregedtek, de ezeknek árnyékában húzódtak meg a fiatalok közül azok, akik szerettek volna visszatérni a régi húsos fazakakhoz, amelyek nem is voltak már annyira tele izletes falatokkal.

P. László Polikárp 1899-ben közli a rendtartomány tagjaival, hogy az új konstitúciók megjelentek és nemsokára szét küldi az egyes házak-

hoz, hogy azt tanulmányozzák és annak ujitását törekedjenek megismerni s annak szelleméhez alkalmazkodni.

Azután úgy ő, mint utóda P. Kóry Ottó, majdnem minden esztendőben kitérnek azokra a hiányokra, amelyeket tapasztalnak az egyes házakban.

A tartományfőnök megemlíti, hogy nem áll elegendő új posztó rendelkezésére, meg drága is azért az ujoncnövendékeket még a régi szabású fekete hábitusba öltöztette be. Kéri, hogy ezeket a hábitusokat küldjék az általa megjelölt helyekre.

A régi ruha nem felelt meg az új követelményeknek, mert méreteiben szűk volt, majdnem a testhez feküdt, oldalzsebei voltak. Allandóan kisért tehát az új ruha anyagának megválasztásánál a finomság s az elkészítésénél a régi alakhoz való visszatérés. Amint látjuk ezekkel a nehézségekkel még Elek atya is küzd, hangoztatva az egyöntetűséget úgy az anyagban, mint a kivitelben.

Az alsóruha anyaga is elő volt írva: gyapjuing. Ezzel is voltak nehézségek, mert kezdetben nagyon durva és meleg anyagot kaptak. Elek atya a banjalukai trappistákhoz fordult, akiktől megfelelő anyagot szerzett be.

P. László Polikárpnak a szerzetesi ruha alól kilógó pantalókkal (nadrág) volt sok baja. Ugy az anyagát mint a kivitelét elítélte s a leghatározottabban kívánta, hogy okt. 1-től május 1-ig a csizmába begyömöszölve viseljenek nadrágot, mert a cipőviselés egyszersmindenkorra tiltva van. Cipőviselésre a szabályok engedélyt nem adnak s azt a hidegebb vidékeken az előjáró belátásától

teszik függővé. P. László Polikárp ezt római hozzájárulással úgy szabályozta, hogy a rendtagok okt. 1-től május 1-ig az előirt szandál helyett csizmát viselhetnek.

A hajkorona viselésével is még baj van.

A pénzkezelés, levelezés, dohányzás, családokhoz való kijárás, közös karima végzése, reggeli, esti ima és elmélkedés megtartása, a laikus testvérek oktatása, nevelése mind kívánnivalókkal állanak elő.

Elek atya ezeket a hiányokat mind ismerte, mert a reform kezdete óta a rendi tanácsnak állandóan tagja volt. Vajdahunyd és Mikháza voltak azok a helyek, ahol a legtöbbet időzött, a rendtagokkal tulságosan sokat nem érintkezett, de azért mindenről tudomása volt, mint egyik körlevelében ki is fejezi.

Annyi bizonyos, hogyha a világháború 1914-ben gyökeresen bele nem szól az emberek életébe és a szerzeteseket is ki nem lendítette volna a beindított kerékvágásból, igen sokat jelentett volna az ő jövelete. „Nem titkolhatom el szívem fájalmát írja első körlevelében, midőn látnom kell, hogy a szabályok felületes megtartása mennyire veszélyezteteti szerzetesi életünk egész alapját. Ennek gyöngítése nemcsak édes Provinciánk jövőjét teszi válságossá, de részünkről az örök boldogság elnyerését is meghiúsítja.”

Három éves kormányzása e két feladat megszilárdításán nyugszik. Amit tett, amit írt, amit kért, amire rákényszerítette testvéreit, az mind azért történt, hogy az egyénekben szolgálja az örök élet magasztos feladatait, szilárdítsa rendtartományának alapjait, biztosítsa jövőjét, mert

azt tapasztalatból is állíthatom, akkora ragaszkodással senki sem szerette az erdélyi ferences rendtartományt, mint Elek atya.

Ha nem mint tartományfőnök rendtársairól hireket kívánt hallani, azt kizárólagosan azért tette, hogy lássa az általa annyira szeretett tartományának alakuló sorsát és örvendjen, vigasztalódjék, ha annak hajója biztosan evez; vagy örködjék, imádkozzon, böjtöljön, virrasszon és vezekeljen, ha zökkenésekről hall.

Nagyon sokszor volt alkalmam elmélkedni vele a multról. Mennyi szeretettel és hálával emlékezett meg mindig a rendtartomány nagyjairól. A gyermeki lelkület őszinte szeretete s öröme tört fel a lelkéből és csillogott a szeme, ha egy-egy örömdetes eseményről számoltam be neki. De tanúja voltam sóhajtozásainak is, midőn felhőkről emlékeztem meg: imádkozzunk, édes fiam, ismételtette ilyenkor, hogy az Isten megmentse édes Provinciánkat minden veszedelemtől.

Mit kíván a gondos atya első szózatában? Szeretetet kér, mert „fájó szívvel hallottam, sőt tapasztaltam, hogy kedves Testvéreim között meglazult a szeráfi szent szeretet köteléke.” Sebeznek a rágalom mérgével, nincs bizalom, nincs őszinteség egymással szemben, hanem színeskedés, a testvéri szeretetnek színlelése annál bővebben.”

1913. január 23-án azt írja rendtársainak, midőn az Úr félelmére és szeretetére hívja fel testvéreinek figyelmét: „Hány szerzetes lélek kér és koldul szeretetet és bizalmat attól a világtól, amelyre visszatérni szeráfi Atyánk tiltja s hány lelket tört már le a kegyetlen, fölényes kritika, akik még szolgálatokat akartak tenni a közügy-

nek? Vajjon az ilyen esetekben a megsértett közügynek ki fog restituciót szolgáltatni s a szeretet koldulására elindult s a világban, a családokban szédelgő szerzetesnek gyarlóságait ki fogja reparálni? Még azok sem tudják megtenni, akik a bajt okozták.

Nagyon erős szemrehányás ez egy nagy testiület tagjaira nézve, de ha reformmal kapcsolatban az eddig elmondottakat jól emlékezetünkbe idézzük s arra a belső kettős harcra gondolunk, amelyek között a szerzetesi élet fejlődött, akkor megértjük azokat a kilengéseket, amelyeket szó nélkül nem hagyhatott. Az bizonyos, hogy mindenki harcban állott önmagával is: alávesse-e magát az új kötelezettségeknek, amelyekről újonckorában keveset, vagy éppen semmit sem hallott, vagy válassza a könnyebb részt és hagyja el a rendet, vagy harcoljon az újítók ellen önmagában is másokkal is? Ha pedig valaki elég erős volt s ez utóbbit választotta, akkor felburjánzott a testvérek között a szeretetlenség és elindult a rágalom. Csak így érthető az a jogos szemrehányás, amelyet egy szerető szívű atya, a szentélet ösvényein járó szerzetes tesz testvéreinek és hivatkozik a szent rendalapító figyelmeztetésére: „ha az anya táplálja és szereti testi fiát, mennyivel inkább kell szeretni és táplálni kinek-kinek lelki testvérét?” Már pedig az ellenségeskedés, gyűlölködés, a szeretetlenség nyílt útja az örök kárhozatnak, a szeretet gyakorlása pedig a törvények tökéletes betartása.

Vannak Elek atyának nemcsak lesújtó, hanem örvendetes megállapításai is. Az előljárók szeretetteljes bánásmódja alattvalóik iránt meggyő-

zött arról, hogy ennek megszilárdítása által ismét felvirágozik Provinciánk. Hiszen senki sem tagadhatja, hogy szerzetesi életünk egyik legerősebb vára az isteni szeretetben gyökerező szerzetesi szeretet. (1912. szept. 8.)

Krisztus főpapi imája a szeretet evangéliumának nevezhető. Ami az utolsó vacsora termében ezen tanítás után történt, az bizonyosága volt a legnagyobb és legmesszebbmenő szeretet kisugárzásának. Az utolsó vacsora terme nemcsak a szép szeretet fönséges himnuszával telve, hanem a szeretet lakomájának illata is ott áradozott és ott is maradt a szeretet szent emlékében. Azért tértek oda vissza az apostolok olyan sokszor megvigasztalódni, megerősödni a megpróbáltatások nehéz napjai után. Az utolsó vacsora terme a nagy esemény után a Szentlélek eljöveteleig nagy és hatalmas átalakulásoknak, igen sok kiáradt kegyelemnek volt befogadója és kisugárzója. A tanítványok itt kapják az örömhírt, hogy az Ur feltámadott. Itt erősödnek meg az imában. Itt vannak együtt a Szűzanyával. Itt jelenik meg az Ur. Ide térnek vissza a tanítványok fáradságos munkájuk után s innen szélednek szét az egész világra.

A szent közösségben fokozódott a tanítványok buzgósága, szárnyalt áhítata, oszladozott félelme, itt ismételték meg az Ur emlékezetét.

Csodálkozhatunk-e azon, ha sok kellemetlen tapasztalatot átélt tartományfőnök a szeretet jegyében a legerélyesebben védelmére kel a klauzura törvénynek, a szerzetesi elkülönítésnek s azt kívánja, hogy a szerzetesek magukat jól csak a szent közösségben érezzék és a világnak kevésbé legyen alkalma betekintést nyerni a titkok mélyére.

Sokszor megfigyeltem, hogy nem tudott úgy elmenni a világtól jelképesen elzáró ajtó mellett, hogy kezét annak kilincsére ne tette volna, hogy vajjon a kolostor csendjét, meghittségét védő ajtó jól be van-e zárva? Amikor pedig a multról beszélgettünk borzalommal gondolt azokra az állapotokra, midőn a házi teendők elvégzését nőkre kellett bízniok. Arról kevésbé beszélt, hogy a világiak gyakori látogatása milyen hatással volt rá, mert mindig nagyon ügyesen megtalálta a módját arra, hogy egy fordulattal eltűnjön közülük, ha a körülmények összehozták.

Olvasva idézett körlevelének második pontját, ez arról győz meg, hogy amiről ritkán beszélt, talán óvatosságból, nehogy a mult bírálójának tűnjön fel, arról is meg volt a maga véleménye. „Nagy kegyelem édes lelkeim szerzetesi pályára hivatást nyerni, melynek ha birtokában vagyunk becsüljük meg s ne pazaroljuk el az ezzel összekötött kegyelmeket. Vigyázzunk, hogy azt el ne vesztegessük a világgal való rendetlen barátkozás által, ne kívánczozunk ki a zárda szentélyéből, mert ha gyalók is vagyunk és bármily nagy botlásaink is legyenek, még mindig kiáradnak ránk is szerzetünk áldásai s kieszközölhetik a javulás útjára való térésünket, de ha elszakadunk tőle, a mennyei kegyelmek előbb élvezett forrása is elapad számunkra.“

A szerzetesi hivatás ápolásának egyik legnagyobb akadály, ha nem tudunk szakítani a világgal, ha tulságosan izgatnak a világnak szórakozásai, szabadosságai, ha nem tudunk szakítani a magán barátkozásokkal és házakhoz járásokkal* Figyelmeztetek és intek mindenkit, akit e részben

hanyagság terhel, hogy a klauzura törvényét teljes egészében tartsa be és ne kényszerítsenek, hogy a visszaélések miatt a legszigorúbb eszközökhez nyuljak, írja figyelmeztetéseiben. Felidézi az általános szabályok erre vonatkozó intézkedéseit, melyeket teljes egészében fenntart és felfüggesztéssel fogja sujtani azt az előljárót is, aki alattvalóit nem őrzi ellen, vagy az engedély nélküli utazásokat elnézi. Hivatásunk a világ fiainak rossz erkölcsait megjavítani, magunkhoz formálni és nem nekünk alakulni hozzájuk. Erre a következő esztendőben is (1912. szept. 8.) visszatér s ekkor a szerzeteseknek a világiakkal való érintkezését pajtáskodásnak nevezi és szigorúan elrendeli a konstitúcióknak erre vonatkozó intézkedését és kívánja, hogy engedély és áldás nélkül senki se hagyja el a házat.

Azután szükségszerűen a napi ima végzésére, a breviárium, meditáció megtartására tért ki. „Ugyanis, mondja, — míg a klauzura azon külső védfal, mely a világ romlottságától távoltart, hogy áldozatos életünket a külső befolyások meg ne zavarják, addig a közös zsoltározás biztos eszköz arra, hogy bennünket az állapotunkhoz szükséges emelkedettségben megtartsa, amely nélkül szerzetesi életünkben nem találhatjuk fel teljes boldogságunkat.”

Az imádságos lelkület csak a visszavonultságban az u. n. csendhallgatásban alakul ki.

„Szerzetünk fennállásának és a külső fegyelemtartásának egyik főkélléke és biztosítéka, hogy laikus testvéreink jó szerzetesek legyenek. Olyanok ők szerzetünk szervezetében mint a mechanikus gépezetben a csekélyebbnek látszó részek.

Ezek elhanyagolása és romlása nem egyszer okozója a nagyobb romlásnak."

Szabályozza a ruha anyagának beszerzését, a lábbeli viselést (1912 dec. 9) a pénzkézelést, amelyeknek megtartásától függ a többi fogadalmak megtartása. „Higyjétek nekem K. Testvéreim nagyon sokan veszítik el lelküket csak azért, mivel a szent szegénység megtartásával nem törődtek, a pénzhez ragaszkodtak, arról lemondani nem akartak."

Erre 1912 nov. 13-án 1325. sz. levelében újra kitér, mert római engedéllyel szabályozza a pénzkézelés módját. „A rendtartományfőnökségnek meg van az a joga, hogy minden rendház számára kijelöljön egyet a testvérek közül, aki a pénzt a szegénység szellemében elfogadja és kiadja, a többi testvérek szükségleteiről gondoskodik, egy szóval mindazon ügyeket lebonyolítja, amelyeknél pénz szerepel. Társulatoknál, egyesületeknél választasson az igazgató, vagy elnök pénzkézelő bizottságot. Tanítótestvérek pedig gondoskodjanak, hogy tanítványaik a megbízható kereskedőnél szerezhessék be szükséges tanszereiket. Higyjék el kedves Testvérek sok fölösleges gondtól s az utólagos el, vagy le nem számolások nyomában járó kellemetlen kritikától megszabadulnak."

1913 április 10-én kiadott körlevelében felhívja a házfőnök figyelmét, tegyenek jelentést, hogy az erre vonatkozó rendeletét hogyan hajtották végre? A házitanács által kijelölt atyán kívül kezel-e valaki pénzt akár társulati, akár iskolai legyen az? Egyszóval az engedély nélküli pénzkézelést sikerült-e megszüntetni? Erről annál inkább óhajtom magam informáltatni, mert ez mu-

tatja meg, hogy ki mennyire érdemes a neki jutott pozícióra, s egyben sokak szerint ez dönti el az iskolai kérdést is s kinek-kinek külső szereplését aszerint kell szabályoznunk.

Első, ami atyai szívének legmélyére hatott a szent szegénység helytelen felfogása és értelmezése. „Igen sok visszaélés csúszott be provinciánk életébe. Sóhajt fel. Ha főelöljárótok nem volnék, akkor sem tudnék szívem mély aggodalma nélkül gondolni azok sorsára, akik a szent szegénységgel ily megvetőleg bánnak el, mert amily igaz, hogy Isten van az égben, oly csálhatatlan, hogy veszendő pénzdarabokért örökre kell a pokol lángjaiban a fogadalomhoz hűtlen szerzetesnek gyötrődnie.” A esküszegőkkel szemben felfüggesztést és más súlyos büntetéseket helyez kilátásba.

„Ezekben kívántam hozzátok szólani fejezi be körlevelét. Ne vegyétek rossz néven Kedveseim, ha már első alkalommal némi megróvást tesztek. Hiszen az őszinte atyai szeretet szavai ezek, melyekkel az egyesek boldogságát és a közérdeket óhajtóm szolgálni.”

Ez volt az általános, a szabályokon és szabálymagyarázatokon nyugvó program, amelyekbe az élet beleszólt, amelyeket az emberi gyöngeség lazított, de tisztában volt azzal, hogy neki kötelessége az eredeti szigor fenntartása, egyeseknek büntetése, másoknak gyöngéd alátámasztása, vagy pedig erőteljes visszatartása.

Első megnyilatkozását jellemzi a meleg atyai szeretet az egyessel, a közösséggel szemben. Szavait csak az érti meg, aki érintkezett vele valaha. Bele tudott illeszkedni az emberek lelkiületébe.

Figyelem és gyöngédség áradt minden szavából. Szemein keresztül a lelkébe bele lehetett látni, de érces hangja félelemkeltő volt, ahol megátalkodottsággal találkozott.

Még elég sokan voltak testvérei közül, akik ha meg is értették, de nem tudták követni. Voltak olyanok is, akiknek fülébe visszacsengett azoknak a rendtársaknak gúnyos megjegyzése, akik vele egy életen keresztül elvi ellentétben állottak s akik így sok intézkedését tulzásnak minősítették. Ezek is félve és a lekicsinylés mögött megbúvó tisztelettel tekintettek rá, mert ha követni nem is tudták, tisztelték benne az aszkétát, az egyenes jellemet, a hajthatatlanságot és a meleg testvéri szeretetet.

Elek atya ifjúi álma a megújított ferences élet Erdély bércei között. A korhadtt erdélyi fatörzset akarta ifjává és erőssé tenni idézvén szent Bernát szavait: „Elmulnak az évek, elmulnak az üdvösség napjai s kevesen gondolnak arra, hogy számot kell adjanak az elmúlt időről.” Egyik alkalommal figyelembe idézi szent Pál szavait: „ne titeket alakítson a világ szelleme, hanem ti alakítsátok újjá a világot. Honnan merítünk e nagyhorderejű megbízatás sikeréhez erőt, kérdi. Megfelel rá: Bizonyára törvényeink tisztelete és azon szerzetes testvéreink életéből, akik dicsősége voltak rendünknek és nem a világ kárhozatos szellemétől megmérgezett lelkektől.

Brassó.

ELEK ATYA ötvennyolc éves volt, amikor tartományfőnöki hivatalának letelése után 1914 júliusában Vajdahunyadról átköltözött Brassóba. Alig foglalta el helyét, kitört a világháború.

Brassóba magával vitte erős szerzetesi fegyelmezettségét, a lelkekért égő buzgóságát, nagy munkaszeretetét, kitartását és sok tapasztalatát.

Brassói munkásságát a templomban kezdte meg. A templom csakhamar benépesedett s amikor alkalmasnak látta az időt visszatért a templomon keresztül kedvenc gondolatához a Szent Ferenc Harmadikrendjének megszervezéséhez, mert a harmadikrendi testvéreken keresztül akart Brassóban apostolkodni.

Fiatal éveiből, mikházi és székelyudvarhelyi tartózkodásából ismerjük, hogy a harmadikrenden keresztül milyen apostoli munkát végzett a kiválasztott lelkekben és lelkeken keresztül a nép között.

Nem mondhatni azt, hogy kiváló szervező erő lett volna s talán ezzel magyarázható, hogy kedvenc második gondolata nagyobb hullámokat nem verhetett Erdélyben.

Brassóban 1914 őszén kezdette meg szervező munkáját s még azon évben tartott beöltöztetéseket a Harmadikrendbe. A jó harmadikrendiek

voltak az ő keze, szeme, lába s vitték gondolatait az emberek közé.

Huszonnyolc éves brassói tartózkodása alatt teljesen Brassóhoz nőtt, odakötötte a kor, a munka. Kétszer is jubilálták brassói munkálkodását a harmadikrendben, mert megértő szeretettel vették körül és vigyáztak arra, hogy elképzelései, gondolatai testet is öltsenek. Nemcsak a lelki, hanem a szociális munkálkodást is szépen beindították, folytatták.

Ő pedig élt a szigorú, meghatározott napi-rend szerint. Bár egyedül volt a rendházban úgy betartott mindent a legapróbb részletekig, mintha nagy családnak kormányzása lett volna rábízva. P. Sándor Vitális egykori tartományfőnöke 1943 november 22-én kelt levelében a következőképen jellemezte Elek atya brassói életét: „Szobája butorzata közismerten szegényes volt. Semmi fölösleges nem volt benne. Egy ágy, egy szék, mosdószekrény, térdeplő és egy könyves polc. Jellemző szegénységi fogadalmára, hogy provinciálisságom idejében több ízben is kért engedélyt, hogy azokat a butordarabokat megtarthassa, mert ugymond szükség van rá, de ha úgy találja, hogy nincs azoknak ott helye, készségesen megválnak tőlük. Jól lehet másodmagával (ez később volt) egy laikus testvérrel lakott a zárdában, az ebédlői olvasást pontosan betartotta, az előírt olvasmányokat: konstitúciók, szabálymagyarázat, pápai dekretumokat pontosan felolvasta s hogy a laikus testvér is értse, a latin szövegből mindig magyarul olvasta fel. Az összes disciplináris előírásokat pontosan betartotta. Jóllehet minden este a templomban litániázott s azon a testvér is résztvett,

az előírt rendi elmélkedést és esti imát soha el nem hagyta.

Szegénységet a ruhában nagyrabecsülte. Mindig csak egy hábitusa volt s viselte amíg csak lehetett. Egy alkalommal látva azt, hogy hábitusa már nagyon viseltes és foltos, új hábitust csináltattam neki. Nem szívesen fogadta s kifejezte, hogy ő ebben még sokáig eljárta volna. De az első szóra azonnal átadta régi hábitusát s felöltötte az újat.

A templom és cellája volt lakása. Évek elmúltak anélkül, hogy a zárdát elhagyta volna, hacsak nem beteghez hívták, vagy nem gyóntatni ment a nővérekhez. Eddig tart a visszaemlékezés egy része, amely brassói életére vonatkozik.

A szívhez szóló beszédek és jó gyóntató mellett a szépen miséző pap is vonzotta a híveket a templomba. A legszentebb áldozat bemutatásánál arca átszellemült, angyali alakot vett fel s egy-egy hangosabban kimondott szónál a hívek is érezték a benső átalakulást, látták az istenközelségnek magasztos pillanatait. A jó brassóiak halála után is még sokáig várták, keresték az oltárhoz kivonuló Elek atyát.

Működési tere nemcsak Brassóba rögződött, hanem a szomszéd vármegyékből is szívesen és sokan keresték fel lelkipapnyugtatóért, tanácsért, sőt a regáti részből is sokan meglátogatták s bárha teljesen a lelkiéletet ápolta, azért a román vezetőség egy része, egy időben politikailag veszedelmesnek tartotta. Izig vérig magyar volt, de politikai tevékenységet soha sem fejtett ki. A forradalom után sok kellemetlensége volt, mert jóhiszeműségével visszaéltek,

Az Istennek szentelt élet nem mentette meg őt sem, mint embert az emberi nehézségektől, az élet önmagától adódó nehézségeitől.

Tizenhárom évig volt egyedül a rendházban és élhetett nyugodtan a maga megszokott csendességében. 1927-ben korára való tekintettel fölmentették a házfőnökség alól s életének utolsó szakában az igazi megpróbáltatások ezután következtek.

A test már nem bírta az iramot. Bár mint P. Sándor Vitális levelében olvasom, sokszor említette előtte, hogy állandóan kéri a jó Istent, hogy öregsége napjaiban tétlenségre ne legyen utalva, hanem élte utolsó napjáig dolgozhasson, gyóntathasson, de a jóakarát és az öregség őt sem mentette fel a testi bajok, nyomorúságok alól.

Szemei megromlottak. A későbbi időben már alig látott s folytonos jártában-keltében hol az egyik falnak, hol a másiknak ütdött. Olvasni nem tudott, de mivel elmaradni semmitől sem akart, azért felolvastatott magának. Sokan keresték fel leveleikkel, ezekre másoknak mondotta tollba a válaszát. A harmadikrendiek vezetését sokáig nem adta ki kezéből s minden gyűlésre és minden beszédre gondosan készülvén, azt leíratta, átdolgoztatta és előolvasás után betanulta, de mindennek mennie kellett, mert fenntartotta elvét: nem hagyjuk magunkat.

Beleszólottak életrendjébe és mindenben ellenőrizték. Lefekvését pontos időhöz kötötték s ő a parancsot szigorúan vette, de aki kiadta az is. A szándék jó volt, csak a kivitelezésben nyilvánult meg a túlbuzgóság. Megtörtént az is, hogy mikor a gyóntatás miatt késett néhány percet az

ebédlőből, ebéd alatt az egész család előtt letérdeltették büntetésből.

Az előljárói túlbuzgóságot a főelőjáró intézkedése szabályozta Elek atyával szemben, amelynek nem az volt a célja, hogy az öreg embert gyötörjék, hanem hogy az egészségét védjék, őrizték s viszont megnyugtatták Elek atyát is, hogy a kötelességteljesítést nem kell annyira percnyi pontossággal beállítani, mertha lefekvésre csengetnek, az nem azt jelenti, hogy akkor már az ágyban kell lennie.

Máskor meg a fiatal házfőnökhelyettes adott neki utasítást, hogy neki engedelmeskedni tartozik. Meg is tette, amit kívánt tőle, de jónak látta a helyzetet feltárni főelőjárója előtt, hogy az egyéni ámbicióból származó zaklatásoktól megkíméltesse magát.

Szóval a közös élet nehézségeitől sem szent élete, sem lelkiismeretessége, sem öreg kora nem mentette meg, de mindig hősies tudott lenni s éppen ezekkel segítették előre azon az úton, amelyet a kívülállók megcsodáltak s ő mindennap újabb jelét adta annak, hogy a szentek útján is tud haladni és előrejutni.

A keresztény és szerzetesi erények gyakorlására igen sok módja és alkalma volt.

Az imában kitartó volt. A hallgatást gyakorolta. Az étkezésben a koldus szegénységéig vitte az igénytelenséget s ha valamiről azt gondolta, hogy az feltűnést kelthet, pedig orvosi előírásra használta, lemondott annak élvezetéről. Egy ízben valaki nem rosszakaratú megjegyzést tett, hogy étkezésnél egy kevés fölmelegített bort használt gyomra gyengesége miatt. S ekkor mondotta

az illetőnek: egyszer már huszonöt évig semmit sem ittam, most is el tudom hagyni és lemondok róla.

Amikor 1927-ben szóval és írásban kérte tisztéről való lemondását, megkezdődött a ház beépítése. Ahol sok ember van, több baj van. Ha rendetlenséget tapasztalt, az fájt neki, sóhajtozott és imádkozott, de nem szólt semmit, mert nem az ő tiszte volt.

Ha érték is kellemetlenségek vagy apró meglepetések, de a társaságot nagyon szerette és meghatározott ideig bele tudta magát élni. Egy-egy jóízű tréfán sokat mulatott, egy-egy jómondást ismételtetett, a régiek életéből egyes epizódokat felelevenített. Ugy van fiam, jól van fiam, ezek voltak zárószavai.

Ebben a csendes magányában érte az a nagy megtiszteltetés a brassói házat, hogy az általános rendfőnök, P. Bello M. Lénárd, 1938 augusztus 31-én meglátogatta. Nagy volt ekkor az öreg Elek atya öröme, hogy Szent Ferenc atyánk utódja előtt hódolatát kifejezheti. Ünnepe volt ez számára, de az általános rendfőnök atya is meggyőződött arról, hogy Erdélynek ebben a sarkában egy szentéletű öreg szerzetes várja találkozását Szent Ferenc Atyánkkal. Meggyőződött arról és öröme telt abban, hogy ebben a kolostorban rendalapító Atyánknak egy igazi gyermeke él és adja a jó példát az egyszerűsége, szegénysége, tisztaságra, önmegtagadásra, szerénysége, szelidsége, munkára, Mária tiszteletére, a lelkiismeretessége, a türelemre, szeretetre, az imádság és elmélkedésre és az erények hősi gyakorlására. Boldogoknak is nevezte azokat a rendtagokat, akiknek Csi-

szér Elek volt tartományfőnök adja a jó példát a szent életre. „Valóban boldogok ennek a háznak szerzetesei és a mi fiaink, írta a ház történetébe, akik Csiszér Elek volt tartományfőnök vezetése és példájára szolgálnak az Istennek. Az Isten áldja meg őket a jó szerafi szellemben.“

Ebben pedig Elek atya rendületlenül kitar-
tott. Sokszor bámulattal néztem rá s ma is azon
csodálkozom, hogy annyira törékeny testtel mi-
képen tudta magát annyira alávetni a szerzetesi
fegyelemnek és a napirendnek? Hacsak egy pilla-
natig tartó megtorpanás is történt, már feljajdult,
bocsánatot kért és semmi könnyítést nem fogad-
dott el, csak amire a testi gyöngeség rákénysze-
rítette, de akkor is lelkiileg felülemelkedett.

Igy jutott el az utolsó napjáig.

Az isteni mű.

Szent Ferenc Atyánk hamar átlátta, hogy a világ mennyire megértette őt az evangéliumi tanácsok követésében és attól tartott, hogy követőinek nagy száma, vagy pedig társadalmi helyzete miatt sok családi élet felbomlik, ha engedélyt ad arra, hogy hozzá csatlakozzanak és szerzetesi életet kezdjenek. Ez a helyes mérlegelés és előrelátás indította arra, hogy megalapítsa a harmadik rendjét azok számára, akik családi állapotban élnek, vagy a világban kell, hogy maradjanak. Nem akarta visszatartani, hogy a szegénység, tisztaság és engedelmesség fogadalma ezeket is ne kötelezze arra, mint azokat, akik a férfiak közül az első, a nők közül a második rendjének tagjai, mert erre szabad állapotjukban könnyen vállalkozhatnak, azért a világban élő, vagy pedig már házasság állapotban jutott férfiak és nők részére megalapította a harmadik rendjét, amelynek tagjait ugyanazok a fogadalmak fogják kötelezni és ugyanazon úton haladnak, mint a férfiak az első, a nők a második rendben. Szent Ferenc Atyánknak ezt az intézkedését nevezte Elek atya kedvenc szójátékával opus divinissimumnak, a legistenibb műnek.

A történelem folyamán a három rend párhuzamosan haladt, fejlődött egymás mellett s végezte a lelkek megszentelését az emberi élet átala-

kitását és szólott bele a korok társadalmi kilengéseinek megakadályozásába.

A pápák egyforma lelkesedéssel és buzgósággal karolták fel mind a három rendnek jelenét és jövőjét s jósoltak szebb jövőt annak a kornak, amely megérti, felkarolja és ezek révén az evangéliumi eszméket elmélyíti, az emberi ellentéteket kiegyenlíti.

Elek atya rajongója volt rendjének és rendtartományának s az egész szerzetes rendnek. 1911-ben esedékes volt a rendtartomány káptalana, amelynek feladata volt, hogy új vezetőséget állítson a rendtartomány élére és megkapja a hírt, hogy P. Martinov Fortunát kaplonyi házfőnök és a Kapisztrán Szent Jánosról nevezett rendtartomány őrét bizta meg ezzel az általános rendfőnök, így zárja be az általa vezetett krónika sorait: „Szívünk forró imája száll az egek urához, hogy az isteni Gondviselés ezen kiváló eszközének Főtisztelendő Atyáknak szívét és lelkét a Szentlélek Isten mennyei világosságának özönével töltse el, hogy dicső multú Provinciáknak életэфáján emésztő minden bajokat, lelki betegségeket alaposan megismerhesse s megtalálhassa azok gyökeres orvoslására a hathatós szereket, ami által még egyszer az fönséges hivatásának magaslatára emelkedne, hogy feladatának minél tökéletesebben megfelelhessen.”

Elek atya ugyanígy szívébe zárta a harmadik rend életét, jelenét és jövőjét is, amelynek épenúgy megvan a fönséges és magasztos hivatása, mint az első rendnek. A harmadik rend életét az első rend apostoli buzgalma, szabályaihoz való szigorú ragaszkodása, öntudata mentheti meg,

fejlesztheti, növelheti naggyá s így tulajdonképen a harmadik rend külső vetülete a belső ferences-ségnek.

Elek atya fiatalkori élete épen az ő nagy küldetése miatt nagyon mozgalmas volt. Alig pihent meg az egyik helyen, irányították más helyre s azért külső tevékenysége nagyobb megalapozást nem nyerhetett s ezért van kevés adatunk arra, hogy mikor fogott neki élete nagy művéhez, a rendi szellem megreformálásához, mennyire kapcsolta ezt össze a harmadikrend terjesztésével?

Nyomaival találkozunk Mikházán, ahol többször megfordult, Székelyudvarhelyen, ahol nagyon jó munkát végezhetett és Brassóban. Nem tudjuk végigkísérni, hogy élete folyásán a fiatal ferences milyen sikereket érhetett el, mert a feljegyzések alapján kevés adat áll rendelkezésünkre, de feltehetjük, hogy a rekollectus Császár XIII. Leo apostoli bullájának tartalmát 1883-ban örömmel és lelkesedéssel fogadta, élete programjává tette s ha nem is maradtak fenn írásos bizonyítékok, de a harmadik rend megszervezése mindenütt szívügye volt.

Elek atya apostolkodásának egyik legmaradandóbb emléke a brassói harmadikrend megszervezése, melyek kapcsán megismerkedhetünk azokkal az alapelvekkel is, melyeket a szervezés és vezetésben szem előtt tartott

Véleményünk szerint a harmadikrend volt neki az ablak, melyen keresztül a világba nézett s a világgal érintkezett s lelkének kincseit olyan területen is megcsillogtatta és szórta, ahova különben a szószékről és a gyóntatószékből el nem juthatott volna.

Igazi ferencességet a külső világgal és a külvilág előtt itt árulta el vagy ismertette meg. A nagy és mulandó sikerek soha sem csábították. A lelkeket kereste, a lelkekért dolgozott. Mások nagy sikerei sem ámították el. Megcsodálta és örvendett, ha az egyház ügyét valaki előbbrevítte, fellendítette. Dicsérte azokat, akik sokat dolgoznak az Úr szőlőjében, mert az elismeréssel, a köszönettel és hálával adósa senkinek nem maradt, nem is fukarkodott, mivel mindenhol és mindenben az Isten ügyét és az ember feladatát kereste s tartotta szem előtt. Nála az eszköz és mód vagy a személyek csak annyiban jöttek számításba, amennyiben a legszentebb célt szolgálták. Örömmel vette az elért sikereket, de amit mások a népmissziók terén, irodalmi tevékenységgel, az iskolában való tanítással, a tevékeny lekipásztori munkával akartak elérni, ő ugyanazt a harmadikrendi testvérek megszervezésével, munkába állításával, lelkiéletének fellendítésével kívánta megvalósítani.

Gyermekkoromban Udvarhely megyében tapasztaltam, hogy a jó falusi asszonyok mennyire ragaszkodnak a központi fekvésű kolostorhoz. Azzal állandó kapcsolatot tartanak, ünnepeiket megülik, összejöveteleket tartanak és üres kézzel sohasem mennek a városba, hanem mindig visznek valamit a barátoknak. Okát akkor nem értettem, most tisztán látom a helyzetet. Székelyudvarhelyen lakott 1894-ben Elek atya a reformba fogott ferences, aki a szegénységet nemcsak hirdette, hanem meg is tartotta és huszonnyolc évvel később, amikor első misém után haza mentem b. e. plebánosom azzal fogadott és utravalóul azt adta,

olyan légy mint Dávid Antal, László Polikárp és Csiszér Elek, akiket Udvarhelyen a Kati nénik, a Márinénik és a Rózsa nénik, akkor is kerestek, amikor ők már régen elpihentek.

Épen a harmadikrend révén Székelyudvarhelyen a XIX. század végén az egyház ülő ünnepein kívül négy nagy ünnep fejlődött ki, amikor a környékről a gyónók tömege indult Udvarhely felé, hogy a barátoknál szentgyónását elvégezze. Első helyen áll augusztus 2, a porciunkulai búcsú ünnepe, amelyet itt nagyon tévesen szent Percenkulának neveznek; szent Ferenc ünnepe október 4-én; Fekete vasárnap és Kármelhegyi Boldogasszony ünnepe. A század elején a gyónók nagy száma szükségessé tette, hogy ne csak a környék plebánosait hívják meg, hanem a szomszéd kólostorokból is segítséget kérjenek. Én tanuja voltam ennek a század elején. Mert mint gyermek szüleimmel többször résztvettem ezeken a búcsúkon. Most megértem és Elek atyáék mozgalmára vezetem vissza.

Elek atya nem volt fiatal szerzetes, amikor az első szabályosan felállított rendi községet megszervezte, mint mikházi lelkész. A harmadikrendről szerzett tapasztalatait és felfogását juttatta kifejezésre 1912-ben, mikor mint tartományfőnök január 1-én kiadott körlevelének második részében foglalkozik a harmadikrenddel és ajánlja annak megszervezését mindenhol.

Ebben a körlevelében a jó ferences, a tapasztalt lelkipásztor, a gyermekeiért aggódó atya szegezi le álláspontját a harmadik rendről, az alattvalóinak mint elsőrendű feladatot köti lelkük-

re annak terjesztését, ha meg akarják ujítani általa a világot.

Az a huszonnyolc esztendő, amit Brassóban töltött az eddigi tapasztalatok kamatoztatása volt részére a harmadikrendi életben.

Eddigi tapasztalatai már gyakorlati sikon mozogtak. Szervezett, szervezkedések, beszámolásokon résztvett mint tartományfőnök Budapesten is. Sürgette saját rendtartományában annál is inkább, mert a mozgalom országos központja Kolozsváron volt.

Kolozsvár ebben az időben vezetett is.

Amikor Brassóba került 1914-ben, valószínű, hogy ezt a példát szem előtt tartotta.

Brassó vegyes lakosságú város. Lakószai ipar és kereskedelemmel foglalkoznak. Az erdélyi szász-ság második ipari és kultúrközpontja s ez a magyarságot is arra ösztönözte, hogy fejlődésében a szászokkal lépést tartson, el ne maradjon.

A ferencesek kolostora a város szívében van. Mivel eredetileg a klarissza apácák zárdája volt, tehát Szent Ferenc második rendjének tagjai laktak itt, azért a rendház a kor szükségletei és igényei szerint a templommal együtt szűkre volt méretezve és most is a körülötte épült házak között elvész. A ferencesek sokszor maguk sem értékelték eléggé szerencsés fekvését és a hanyatló korban maguk sem fordítottak kellő gondot a hitélet ápolására s ezáltal a templom benépesítésére. Sokáig vagy csak egy páter lakott benne, vagyha többen is voltak, más munkaterületen foglalkoztak.

Elek atya volt az első, aki már ugyan életének javakorában került ide, de azért feladatának

tekintette a szigorúan vett templomi élet fejlesztését és a hitélet fellendítését. Azonnal meg is kezdte ezen irányu munkásságát. Könnyebbséget jelentett számára, hogy a lelkipásztori gondok, hivatalos ügyek intézése nem kötötték le, tehát annál több időt szentelhetett az oltárszolgálatának, a szószéknek és gyóntatószéknek.

A kis templom hamarosan be is népesült s meg volt az alap arra, hogy megszervezze a harmadikrendet Brassóban.

A brassói harmadikrendi tagok 1924-ben, mikor már tíz éve volt annak, hogy a rendi hitközséget felállították, egy Almanachot adtak át és ebből meg a házi feljegyzésekből tudjuk meg a következőket:

1914. október 4-ike van. A ferencrendiek kis templomában Szent Ferenc napját ünneplik. A délutáni vecsernyén is nagy számú hívő van jelen. Felhangzik a szép Mária ének: Boldogasszony Anyánk...

Elnémul az orgona. A vecsernyének vége van, de ime a zárdafőnöke, P. Csizsér Elek megszólal. Beszél lelkes, meggyőző hangon az Assisi Szentről. Minden vasárnap ismétlődik a lelkes meggyőző beszéd. Megismerteti Szent Ferenc Harmadik Rendjét, annak szabályait. Szól a szeretetről, a lelki tisztaságról, a jó gyónásról, Szent Ferenc szelleméről. A fogékony lelkek mind nagyobb és nagyobb vágyat éreznek a szellem követésére s a lelkes zárdafőnök 1915. október 4.-én szervezi Szent Ferenc Harmadik Rendjét s a Szeplőtelen Fogantatás ünnepén már 87 tag állja körül az ünnepi diszben álló oltárt, mint Szent Ferenc gyermeke.

1915/16.

A fáradhatatlan zárdafőnök, most a harmadikrend igazgatója mind jobban és jobban igyekszik belenevelni a tagokat a szerafi szellembe. Az oktató és naggyűléseken mély bensőséggel beszél a hat igazságról, a bűnök nemeiről, a jó példáról, a rendi imádságról. Ismerteti Szent Franciska és főképen Szent Ferenc életét.

Minden hó második vasárnapján szentáldozáshoz járulnak a tagok.

Minden héten munkadélutánokat tartanak, melyeken egyházi ruhákat készítenek, javítgatnak s egyuttal a testvéries együttműködés szellemét is ápolják. A munkadélutánok eredménye 10 ol-tárterítő. A kárpátfalvi templomok javára 100 koronát adnak.

Junius 29-én felemelő ünnepség van. Első fogadalmótétel. 45 tag tesz fogadalmat, hogy hű gyermeke lesz az Assisi nágy Szentnek. P. Trefán Leonárd tartományfőnök vezeti.

Az öröm napjait szomorúak váltják fel. A harmadikrend szeretett igazgatója betegségére gyógyulást keresendő Bázna fürdőre távozik. Helyette P. Kovács Atanáz vezeti lelkesedéssel a harmadik rend ügyeit. 1916 augusztus 27-én megszakad munkája, városunkat érinti a világháború.

1916/17.

1917. január 17-én tér vissza szeretett igazgatónk és fokozott lelkesedéssel vezeti a harmadikrendet. Kedves otthonunkban minden vasárnap összegyűjti a testvéreket és ott mély bensőséggel beszél a fegyelmezett életről, a Szentlélek

munkájáról a lélekben, a nyolc boldogságról. Ismerteti Szent Klára és Szent Bonaventura életét.

A harmadikrend tagjai három szent kilencedet tartanak. Megalapítják az éjjeli szentségimádás társulatát, az ájtatosságokat a bűnösök megteréséért ajánlják fel.

Mint szociális működést a szegényügy felkarolását, a betegek látogatását tűzik ki. Egyik beteg testvér részére 85 koronát, az erdélyi szent ferencrendi templomok részére 115 koronát adnak, 600 korona értékű vecsernyepalástot hozatnak és Jézus szent Szíve oltárára 650 koronát gyűjtenek. A munkadélutánok eredménye 6 oltárlepedő, 4 oltárterítő, vecsernyeing, 1 stola és 6 minisztránsing.

1917/18.

Rendi igazgatónk különösen a jó rendi szellem kialakítására törekszik. Az oktató és rendi gyűléseken fejtegeti a harmadikrend szerepét a társadalomban. Beszél a helyes bűnbánatról, erős hitről, az igaz boldogságról. Ismerteti Szent János és Szent Lajos életét.

Bakács Lőrinc domokosrendi atya nagyhatásu lelkipraktort tart a harmadikrendnek.

A harmadikrendi tagok minden vecsernye végén kilencedet tartanak a békéért. A békekörmeneten testületileg vesznek részt. A beteg testvéreiket állandóan látogatják, segítik és Voloncs Péter rendi tagot saját költségükön temettetik el. A rendi tagok száma 112.

1918/19.

Fáradhatatlan rendi igazgató nagy gonddal

tünteti fel, hogy mi a jó harmadikrendi feladata a társadalomban. Híven ecseteli Szent Ferenc szeretetét a szegénység iránt. Magyarázta a keresztúti ájtatosság elmékedéseit. Ismerteti kortonai Szent Margit életét.

Rendi igazgató kilenc magyar fogoly tisztet öltöztet be szent Ferenc bűnbánó ruhájába.

1919 januárjától a megszálló csapatok parancsnoksága betölti a gyűlések tartását s fáradhatatlan igazgatónk a templomban tartja mélyreható magyarázatait.

A könyvtár 100 kis kötettel szaporodik. A rendi tagok legtevékenyebben résztvesznek a fellelővárban elhelyezett magyar hadifoglyok segélyezésében. 1600 korona pénzsegélyt és 3000 korona értékű élelmiszert és ruhaneműt adnak azok számára.

Elhalt testvéreinkért és magyar véreink békés megélhetéséért 68 szentmisét mondattak. Minden vecsernye végén a Jézus Szent Szívéhez, Szűz Máriához, Szent Józsefhez és Szent Ferenchez felváltva kilencedet tartanak, összesen 41-et, mely ájtatosságokon a templomban levő hívők nagy számmal és mély meghatottsággal vettek részt.

1919/20.

Az oktató és nagygyűléseken a rendi igazgató különösen az aláztatosság, tisztaság erényét és a Mária iránt való tiszteletet tárgyalja behatóan. Ismerteti Szent Antal életét. Június havában átadja a harmadikrend otthonát Bálint György főgimnáziumi tanárnak, mivel őt a lakáshivatal saját lakásából kilakoltatta. A harmadikrend ezután a sekrestyében tartja gyűléseit.

A rendi testvérek tizenöt szent kilencedet és 18 szentmisét mondatnak részint elhalt testvéreikért, részint a magyarság békés megélhetéséért. A Meisel József apátplebános emlékét megörökítendő alapra 200 koronát gyűjt a harmadikrend, egy magyar fogoly számára pedig 524 koronát, hogy engedélyezett hazautazását lehetővé tegye. Koczián Ferencné rendi tagot saját költségén temeti el a rend.

1920/21.

Szeretett igazgatónk főképen a szentmise magyarozatára és Szent Ferenc életének alapos megismerésére fekteti a fösulyt.

Október 4-én a harmadikrend 700 éves fenállását ünnepli. Ez alkalommal 3 napos missziót tart P. Kovács Atanáz. A nagyhatású beszédeket óriási közönség hallgatja. Melyenjáró gondolatokban gazdag ünnepi beszédeket tart P. Atanáz.

Ebben az évben kezdette meg fáradhatatlan igazgatónk minden hónap második vasárnapján engedély alapján a szentségimádást, mikor a rendi tagok 1-1 órát töltenek a legméltóságosabb Oltáriszentség előtt.

A rendi tagok elhatározzák, hogy minden kedden kenyeret visznek a helybeli sinylő házba, ahol többnyire elaggott szegények vannak.

Július havában elszállásolják a rendi tagok a főt. világi papság 18 tagját, akik lelkigyakorlatra gyűltek össze. Az alsócsernátomi tűzkárosultaknak 300 koronát adnak. Karácsony ünnepén a helybeli kórház szegénysorsú betegeit látja el a rend szeretetadományokkal. A rendi tagok száma 135.

1921/22.

Az év oktató és nagygyűlésein igazgató atyánk az önmegtagadás erényét és az elmélkedő ima nagy hatását és az év ünnepeire való előkészületet fejtegeti behatóan. Ismerteti Szent Anna, Szent Péter és Szent Pál életét.

A rendi tagok lelkesen felkarolják a leégett esztelneki templom felépítését. Gyűjtéseink eredménye 1245 leu. Elhatározzák, hogy minden szentségimádáskor perselyt tesznek ki erre a célra. Munkadélutánokat tartanak, hogy az újjáépítendő templom javára egyházi ruhákat készítsenek.

Október havában Veress Ernő hittanár 3 napos lelkigyakorlatot tart úgy a rendi tagoknak, mint nagyszámu hívő közönségnek.

Ismeretlen tettesek elrabolják a tabernakulumból a ciboriumot, gyűjtést kezdenek újnak beszerzésére. Eredménye 1226 leu és a tabernakulum ajtajának és belsejének újjáépítésére adnak 1000 leut a tagok.

Egy fogoly számára 120 leu értékű élelmiszer. Karácsonykor a szinylőház és közkórház szegényeit látják el élelmiszerekkel, 6 szegénynek ruhasegélyt osztanak ki. Az Erdélyi Tudósító javára 100 leut adunk. Ez évben tagja lesz a rendnek dr. Péter Antal apátplebános, akinek beöltöztetése nagy hatást gyakorol a hívőkre. A rendi tagok száma 142.

1922/23.

Oktató és nagygyűléseken szeretett igazgatónk a harmadikrend karitatív működését körvonalozza. Minden igyekezetével azon van, hogy

a rendi testvérek között az igazi testvéri szeretetet ápolja, fejlessze. Ismerteti Szent Terézia életét.

P. Trefán Leonárd tartományfőnök jubileumán közös szent áldozás, sürgöny. Többen a csik-somlyói búcsún vesznek részt. A helybeli közkórház betegeinek nincs fája, erre 300 leut adnak. A Katolikus Világ folyóirat terjesztését lelkesen felkarolják. Otthonában helyet ad az Erdélyi Tudósítónak, hogy szerdai napokon onnan lehessen expedálni. A ciboriumra 1762 leut gyűjtenek. Két szegénysorsu kereskedelmi tanfolyamra járó leánynak tandíját fizetik. A tagok száma 144.

1923/24.

Mivel nagy a jelöltek száma, szeretett igazgatónk a gyűléseket főképen ezeknek kiképzésére fordítja. Nagy bensőséggel éleszti a tagok lelkében a Mária iránti tiszteletet, az ő beléje helyezendő bizodalmat. Ismerteti Szent Klára életét.

Veress Ernő 3 napos lelkigyakorlatot tart a tagok, mint hívők számára.

Két harang beszerzése körül lelkesen tevékenykednek. Eredmény a gyűjtésnek 3150 és 1800 leu.

A harangszentelési ünnepen erkölcsi és anyagi tekintetben nagyon szép ünnepélyt rendez a harmadikrend, melynek tiszta jövedelme 3119 leu. P. Trefán Leonárd tartja az ünnepi beszédet. Megnyitó beszédet szeretett igazgatónk tartja. A zugó éljenzés, mely a zsufolásig megtelt terem közönsége köréből felhangzott, midőn jószágos igazgató atyánk a szónoki emelvényre lépett, bizonyítja azt a nagy tiszteletet és szeretetet, mellyel a város közönsége iránta viseltetik.

A rend tagjai ebben az esztendőben minden szentségimádáskor közös szentórát tartanak.

Husvét ünnepén 11 szegényt látnak el élel-miszerral. Az Erdélyi Tudosító javára adnak 300 leut, a zetelaki tüzkárosultak javára 700 leut. 3 tisztelendő nővért szállásolnak el augusztusban az otthonban.

Október 4-én rendi templomunk 200 éves jubileumát üli. Ugyanakkor szeretett igazgatónk ittműködésének 10 esztendejét jubilálja a rendünk. Ezen örömnapp emlékére a harmadikrend tagjai igazgatójuk nevére alapítványt tesznek, hogy legyen megörökítve a szeleidség és jóság, az alázatosság és szeretet: Tisztelendő P. Csiszér Elek neve.

Az első jubileumi esztendőben ezekben vázolták Elek atya tevékenységét, abból a huszonöt esztendő első tiz évéből, amely a megalakulást, tevékenységet és kifejlődést jellemzi. A részletes felsorolással az volt a célom, hogy bemutassam azt, hogy a harmadikrendben az élet nem sablon-szerűen folyt le, nem is kizárólag az ima és szem-lélődésre szorítkozott, hanem szükségszerűen a lelki és napi hiányokat tölti ki, a kor követelmé-nyeibe kapcsolódik bele, tehát a lelki nevelés mellett karitatív tevékenységet is folytatott, hogy a harmadikrend szelleme révén megújuljon a vi-lág.

Ezt így látjuk, így tapasztaljuk a következő években is. Az 1934. év sikerének könyvelhető el, hogy a mostani szép, tágas, szinpaddal ellátott otthont építik ki a rendház bejáratánál, amelynek mostani állapotba hozatala 98,000 leibe került. Ezt a rendház és a rendtartomány 1935 június ha-

vában adta át a harmadikrend használatára.

Másodszor a felvázolt tíz esztendő programja adja Elek atya pedagógiáját is, amellyel a rend tagjait beleneveli a rendi szellembe és egyuttal az életbe, ahogy a szent rendalapító Atyánk elképzelte.

Két alkalma is volt, hogy a harmadikrend vezetésére, fejlesztésére vonatkozó elgondolásait másokkal közölje, útmutatást adjon.

1936-ban a kolozsvári harmadikrendi igazgató P. M. B. fordult hozzá tanácsért, akinek elég terjedelmes levélben válaszolt, majd P. B. F. ugyancsak kolozsvári rendi igazgatónak írt 1939 szeptember 28-án.

A harmadikrendiek belső vezetésében szigorúsága közismert volt. Olyan fegyelmet tartott, mintha egy szerzetes családot vezetne.

Védte a rend függetlenségét, rendi jellegét, külső tekintélyét, ami bonyolult jogi vitára adott alkalmat a plebániával, mert a körmeneteken az egyházi jog által előírt helyet követelt a felsorakozásban.

Ez a küzdelem arra az időre esett, mikor a brassói rendi község éppen huszadik évét ünnepelte annak, hogy a jó atya közöttük él és értük fárad. Erre az alkalomra megfestették arcképét, ünnepséget rendeztek tiszteletére, amely neki alkalmat adott arra, hogy régi, elhatározott elveit nyilvánosságra hozza és tiltakozzék a megkerülésével terjesztett tisztelet ellen.

Szorgalmazta, hogy a rendi lapok többet foglalkozzanak a harmadikrenddel, vagy pedig indítsanak új lapot a rendi szellem terjesztésére.

Hattyudalát a harmadikrendről 1938 jun. 27-én mondotta el Brassóban a katolikus nagygyűlés alkalmával Szent Ferenc a mi életünkben címen.

A tűz nem aludt el. Az apostol lelkes követőkre talált.

V. Pálffy

A boldog halál.

HOSSZAS betegeskedésnek halál a vége, mondja a magyar közmondás. Az élet befejezése a halál, mert ha születünk meg kell halnunk. A magyar közmondást azonban itt nem alkalmazhatjuk szószerint, vagy a közmondás értelme szerint, mert Elek atyát a mi nemzedékünkben mindig úgy ismertem, mint törekeny beteges embert s csak azon csodálkoztunk állandóan, hogy annyira törekeny testben miképpen lehet annyira szívós az élet, hogyan feszülhet benne annyi életerő s miképpen bontakozhat ki akkora munkakészség? Azt is mondhatnók, hogy bár minden pillanatban a halál küszöbén állott, azért mindig úgy dolgozott a lelkekért, mintha előtte állana az élet és a nagy világ.

Elek atya lassan hamvadt el mint a gyertya s környezete készen lehetett arra, hogy egyszer elalszik anélkül, hogy észrevennék.

A magasan lobogó gyertya azonban észrevétlenül nem aludhatott ki, mert a halál az élet pecsétje s a másik közmondás azt tartja: amilyen az élet, olyan a halál.

Az idei tavasz, írja a brassói ház krónikása 1942-ben, amely boruban és igen nehezen született meg, házunkra is borut és gyászt hozott. De nemcsak a ház, hanem az egész Brassó városa s az egész szerzettartomány gyászbaborult április

27-én. Az eső egész nap dusan és szakadatlanul zuhogott, mintha mindent vízözönnel akarna előnteni s ennek az esős napnak leáldozásán aludt ki egy puritán, Jézus Szíve szerinti papi élet 86-ik életévében, mint 68 éves szerzetes és 63 éves pap halt meg P. Csíszér Elek exminiszter (volt tartományfőnök) a tartomány nesztorá, sokak által tisztelt és nagyrabecsült lelkiatya, Szent Ferenc atyánk egyik legjobb, leghűségesebb fia. Szép életkort megengedett neki az Isten jósága, de minden aggságnál szebben ragyogtak az ő erényei, melyeket csak csodálunk, de követni oly erőtlenek vagyunk. Hosszú élete szakából 28 évet töltött Brassóban s ebből huszonöt javarésze Szent Ferenc harmadik-rendjének jutott, melyet az ő apostoli lelke, kitarító munkája alapozott meg s virágoztatott fel. Nem tuloznak azok sem, akik a brassói hitélet felfuttatásában neki tulajdonítják az oroszlánrészt. Nem gyújtó szónoklatokkal, imponáló megjelenéssel, vagy szellemes társalgással akart hatni és hódítani. Az ő eleme és lelkialkata szerzetesi szegénysége, alázatossága, gyermekded közvetlensége mindenkét egyformán szerető és mindenkiért imádkozó nemes atyai jósága. Sokszor emlegette a jó Polikárp főatyát, akinek oldalánál sok éven át küzdött. Azt mondotta róla: Soha még ilyen apostoli férfiút, ilyen szent papot nem látott. Úgy látszik tőle tanulta Istent úgy szeretni, nem önmagának élni, hanem másoknak használni, a lelkekért szamaritánuskodni, mint kevesen.

Régi, de való igazság, hogy a szép életre csak szép halál következhet. Szép volt a Csíszér főatya élete, de szép volt a halála is. Április 24-én éjjel rosszul lett, azért másnap ágyban maradt.

A kényszerű fekvés nem volt hasznos az öreg embernek, de viszont egyedül járni sem tudott. Vasárnap április 26-án estére magas (39) láz lépett fel s az végig tartott. Az orvos jobboldali tüdőgyulladást állapított meg. A hétfői napot is így a láztól legyengítve töltötte a jó halálra készülve. Később még kifejezte reményét, hogy másnap felkelhet s misézhet. Gyengesége miatt dispenzátiót (felmentést) kért az olvasó mondása alól. Majd kérte a szentkenetet, miután többször is meggyónt, azt teljes öntudattal felvette s meg is köszönte. Estére már elalélt, összefüggéstelen szavakat mondott. 8 óra 45 perckor kezdett agónizálni s miközben az egyház imáit a szerzetes család együtt mondotta, kilehelte nemes lelkét.*

A ház krónikása röviden így jellemezte Elek atya életét és halálának bekövetkezését az utókor számára azon lapokon, amelyeken 1914—1927-ig ő is számontartotta a házat érintő eseményeket.

A jó Isten, akit Elek atya nagyon szeretett és akitől életében nagyon gyakran kérte, hogy mentse meg a hosszas és tartós betegségtől s amiért minden szerzetes imádkozni szokott, nála meghallgatásra talált.

Jellemző sajátosságai ennek a rövid leírásnak a türelem, amellyel a betegséget fogadta, a figyelmeztetés a halálra való készülődésre, a munkában való állhatatosság és a gyóntatószékhez való ragaszkodás. Az élet küszöbén állott, emberileg ő szorult volna vigasztalásra, csendre, de ugyanakkor másoknak akart segítségére lenni a bűnbánat szentségének kiszolgáltatásával, mert betegágyán is a férfi gyónókat szobájába kérette.

Vágyakozik az Úr Jézus után, eszébe jut,

hogy László Polikárp, Dávid Antal, Simon Jukundián, Kory Ottó már mind elmentek, most rajtam a sor: „Istenhez megyünk, haza a fényes szülői házba.” Vágyakozik az Úr Jézus után, hogy még egyszer mint Krisztus papja bemutatthassa a legszentebb áldozatot. Jellemző a szigorú kötelességtudás és az imádságban való állhatatosság, hogy csak előljárói engedéllyel akarja elhagyni azt, aminek végzésére már fizikai ereje nem volt. A könnyen megijedők részére pedig példát adott, amikor környezetétől önmaga kéri az utolsó kenet szentségét és annak kiszolgáltatását megköszöni. Testvérei körében ilyen előkészülettel és ilyen példaadó módon hunyt el az Úrban. Méltán írták gyászjelentésében: „megszűnt dobogni az a szív, amely fáradhatatlan volt a munkában s pótolhatatlan a tevékeny szeretetben. Utolsót lobbant az Úr dicsősége és a halhatatlan lelkek üdvéért égő szeretetláng, hogy a mennyei dicsőség fényével mutassa számunkra az égbe vezető útát.”

A brassói hívek érdeklődése, a harmadikrendi testvérek aggódása és imádsága vette körül betegágyát s mivel nagyon szerették, hitték, hogy még közöttük maradhat.

A halálhír, írja a krónikás, futótűzként terjedt el. Sokan hangosan felsírtak, különösen lelki gyermekei, a harmadikrendi testvérek. A megboldogult Főatyát kis templomunkban ravataloztuk fel. Két napon át valóságos búcsút jártak ide a hívek, még a más vallásuak is. A megyés főpásztor dr. Fejér Gerő prelátus kanonokot küldötte le a temetési szertartás elvégzésére. Ideérkeztek még a nt. Kommisszárius (P. Fodor Pelbárt) atyán kívül P. Máthé Benvenut radnai, P. Hartmann Tiva-

dar kőhalmi, P. Rozsnyai Barnabás gyulafehérvári, P. Tima Dénes vajdahunyadi és Varga Irenusz fogarasi házfőnökök.

A temetés reggelén a megboldogult koporsóját átvittük a plebánia templomba, ahol mélt. Fehér Gerő prelátus ünnepélyes gyászmisét mondott, utána Vasvári Aladár főesperes mondott megható szép beszédet. Majd felfejlődött a gyászmenet és ünnepélyes csendben kísértük ki több ezres hívősereg, iskolák és papság Brassó nagyon szeretett és sokat megsiratott lelkiatyját a bolognai temetőben lévő diszsirhelyhez. A gyászszertartás komoly, megható hangjai után a prelátus úr mondott utolsó istenhozzádot s az egyházmegye papsága nevében szép szavakkal idézte a multat, melynek egyik legkiválóbb munkása volt Elek atya, aki élő hitével, mélységes alázatosságával, szent imáival hódított és hagyott maga után nagy úrt.

Bárha példája sokakat vezetne az Isten szeretet és szolgálat ezen útjára. Legyen ő Istenünk-nél mindörökké hathatós közbenjárónk. Jóságos Elek atya az égben imádkozzál értünk.

Az egyházmegye főpásztora nemcsak képviselőjét küldötte el a temetési szertartás elvégzésére, hanem koszorút is helyeztetett a sirra ezzel a jeligével: egyházmegyém felejthetetlen példaképének. Márton püspök.

Az egyházmegye püspökei életében is megbecsülték.

Majláth püspök úr gyakran felkereste nemcsak szentgyónásainak elvégzésére, hanem az egyházmegye ügyeinek megbeszélésére is. Sőt, tiszteletbeli szentszéki tanácsosnak is kinevezte."

Eddig a krónikás megemlékezése, amelyet kiegészíthetünk dr. Fejér Gerő megemlékezésével, amelyet a Temesváron 1943. évre megjelent Katolikus Naptárban tett közzé.

Brassó lakossága régóta nem látott olyan szép temetést, mint amilyen a boldogult Csiszér ferencrendi főatyáé volt a múlt év április 30-án. Mint tömegmegmozdulás is meglepő méretű volt, mert a koporsót kísérő nők tömege még el sem hagyta jóformán a kolostor utcai nagy templomot, mikor a koporsó előtt haladó férfiak hatalmas sorfala már befordult a bolonyai temető kapuján. Jellegré nézve is elütött teljesen a rendes temetésektől, mert nem annyira könnyeztek a földreszegzett szemek, itt égfelé irányultak méltóságteljesen a derült, nyílt homlokok, az emberek nem gyászoltak, hanem ünnepeltek, nemcsak a halottért imádkoztak, hanem inkább a halotthoz önmagukért. Sírás és fájdalom helyett himnuszos tedeumos felemelkedettség, bizalom, természetfeletti öntudat adott a lelkeknek szárnyalást. Lát-szott a temetési szertartás minden részletén, hogy nagy halottját kíséri utolsó földi útjára a brassói kat. egyházközség. A ferencrendiek templomában felállított ravatalnál térdelő és állók ezrei, még más vallásuak is, azzal vettek búcsút a Főatyától, hogy kezüket végighúzták az Ő hideg, összekulcsolt ujjain, várva még egyszer és utóljára a kegyelem titkos kiáramlását lelkükbe azon kézen keresztül, amely annyiszor simította végig bárszony puhasággal homlokukat a gyóntatószékben és azonkívül valahányszor bánatos, szomorkodó lelkük Csiszér főatyához fordult vigaszért. A Kolostor-utcai templomban ezt az egyedül álló jel-

leget Vasvári főesperes plebános a ravatal felett a szószékről, beszédének kezdő szavaival így fejezte ki: Meghalt Csiszér főatya, Brassó apostola, meghalt egy szent!”

Elek atya az Isten embere.

ELEK atya koporsójának lezárásával és a fényes temetés megrendezésével csak az ő földi pályafutása ért véget, de nem az emlékének fentartása és az ő tiszteletének fokozódása, amely napról napra tapasztalható.

Sírja zarándokhely lett, ahol mindennap nemcsak friss virágokat találunk, hanem ájtatoskodó, segítséget kérő, közbenjárást igénylő emberek sokasága is megfordul, mert rendületlenül hisznek benne, hogy közbenjárása Istennél kedves és meghallgatásra talál.

Bensőséges és felemelő eseményben volt része Ciksomlyó lakosságának 1944 augusztus 13-án írja a Katolikus Világ 1945 decemberi számában.

Szent Ferenc harmadik rendjének tagjai erre a napra tüzték ki nagy apostoluknak és szervezőjüknek a szentség hírében 1942 április 29-én Brassóban elhunyt Csizsér Elek ferencrendi atya, volt tartományfőnök szülőházának emléktáblával való megjelölését.

Szép verőfényes napsütésben indult el az ünnepi menet a csiksomlyói kegytemplomból a házfőnök atya és a főjegyző irányítása mellett a megboldogult szülőháza felé, ahol már a szentpéteri egyházközség plebánosa ünnepi zászlók alatt

rendezte el hiveit, ima és szent énekekkel várta a csatlakozó, az ünneplő közönséget.

Az ünnepség egy óráig tartott. Résztvett a vármegye alispánja és a rend tagjai közül nagyon sokan.

A szülőháznál Csiszér volt tartományfőnök atya érdemeit a jelenlegi tartományfőnök méltatta. „Összejövetelünk célja, kezdette beszédét, megörökíteni annak emlékét, aki életével beírta nevét a halhatatlanság könyvébe, századokra kiható emléket állított az erdélyi ferencesek életébe s aki imádságával angyala volt magyar életünknek Erdélyben.”

A jó brassói harmadikrendi testvérek buzgólkodásával nemcsak az emlékét tartják fenn élénken Brassóban, hanem gondoskodtak arról is hogy a sírjánál ájtatoskodók külsőleg is igen jól érezzék magukat Elek atya sírjánál és lássák azt a nagy megbecsülést, amelyet méltán megérdemel szentéletű szervezőjük és atyjuk emléke. Pihenő helyét igen szép emlékkövel és sirkerettel vették körül, örökítették meg, amelynek ünnepélyes megáldása 1945 április 29-én volt halálának harmadik évfordulóján.

Akik sokat foglalkoznak önmagukkal helyes irányban és akik sokat néznek befelé, azok az életből sokkal többet látnak meg mint akik folytonosan a világban a világért élnek és állandóan másokról beszélnek.

A világ nagy kérdéseit nem azok döntik el, akik a felszínen mozognak, akik csak beszélnek, táborokat szerveznek, akiket az emberek vállukra emelnek, dicsőítenek; hanem azok, akik tudnak élesen figyelni, keveset beszélni és csak

ritkán nyitják meg ajkukat, ha nagyobb, fontosabb kérdések megoldásáról van szó. Amint a bajok gyökerét sem azok látják meg, akik dobszóval indulnak a felfedező utra, hanem azok akik lámpással keresik az igaz, az egész embert.

Visszanézve a múltba tapasztaljuk, hogy a történelmi események mozgatói váratlanul tűnnek fel és észrevétlenül, hirtelen maradnak háttérben. A nagy politikusok tanácsadói mindig a háttérben dolgoznak. Elméleteket visszavonulva dolgoztak ki s a hatalmas kötetek írói sokszor kis cellákban félrevonultan éltek.

Az egyház szentjeit sem a néphangula¹ serkentette nemes cselekedeteikben: mindenik a magányt kereste és félt a feltűnéstől, a tömeghangulat megnyilvánulásától. Ugyanezt látjuk azoknál is, akik szociális mozgalmakat indítottak el, akiknek megjelenése forradalmat jelentett a gazdálkodásban, a foglyok kiváltásában, a szegények segélyezésében, az eszmei áramlatok tisztázásában, a reformok sürgetésében.

A világgal szemben tanúsított ezen különös magatartással nemcsak azoknál találkozunk, akik különösképen keresték a kapcsolatot az Istennel, akik a cselekvő élet megtisztítását tűzték ki életcélul s azért feltűnő módon félrevonultak, akár éltek klauzurában, akár nem, hanem mindazoknál, akik egyéniségük bélyegét ráakarták nyomni az életre akár mint tudósok a könyvek tömegében, akár mint katonák a harcok színterén, akár mint politikusok a népek életének elrendezésében.

A remeteélettől a mai kolostori celláig, a megszállott vallás alapítóktól és vallási szekták beindítóitól a spiritiszta előadásokig, a katakombák-

tól a mai titkos politikai összejövetelek lezárt ajtáig mindenhol a félrevonulás, a csend, a hallgatás, a figyelés és az önfeláldozás játszik nagy szerepet.

A csend az embert éberebbé teszi, a hallgatás nem némaságot, hanem sokszor bölcsességet jelent, a lezárt szem mereven nem egy pontra irányítja tekintetét, hanem a mélységekbe tekint, az imádság kitágítja a szívet, az érzékek összpontosítása megvilágítja az elénk vetített képet, az önmegtagadás letompítja a szenvedélyeket. Amikor az ember így megtisztítja életét a salaktól, a portól, akkor kezd emelkedni a földről s minél magasabbra emelkedik annál többet lát az életből, a jövőből, mint azok, akik csak következtetésekre vannak utalva.

Az Isten különös segítsége, közreműködése mellett így lesz érthetőbbé a próféták szerepe az életben. Ezek a tisztult, hívő, bízó lelkek mozgatják meg a hegyeket, törik meg az ördög hatalmát, mert a hit ereje győzedelmeskedik náluk az anyag felett s az önmegtagadások, a böjtök, virrasztások hatalmat adnak az embernek önmaga felett s aki önmagát le tudja győzni, az már felvette Krisztus keresztségét s annak minden lehetséges.

Elek atya rejtelmesnek látszó cselekedetei így lesznek előttünk érthetőkké. Így érthetjük meg életéből azt, hogy a szegények, betegek, és éhezők, a lelkiileg elhagyatottak, a vigasztalatlanok, a sánták, vakok vele szemben különös bizalommal vannak s ő nemcsak a jelen bajait látja, hanem sokszor a jövőbe is betekint és többet tud mint más közönséges ember.

Ezért írja egyik tisztelője V. T.: „sirjánál

sokszor látok fiatal leányokat, akik siratják a lelkiajtát, aki úgy megértette ifjú lelkük minden báját. Találok ott védtelen, szegény embereket, akik siratják azt, aki mindeneket magához tudott ölelni, kinek mindenkihez volt egy jó szava. Találtam ott egy zsidó fiatalembert, térdelt és siratta azt aki mindenkihez a lélekkel bíró embert látta.

Megemlékeztem arról, hogy misézése alkalmával az emberek körülállották az oltárt, megérintették ruháját, az albát csókolgatták. Volt, aki a szemét törülgette az albával, mert állították, hogy fájó szeme ennek érintésétől meggyógyult. Amikor a templomból visszatért a sekrestyébe, sorfalat állottak az emberek, mert gyógyulást, könnyebbülést, vigasztalást reméltek a puszta közelségétől is.

Nem is volt hiábavaló az emberek bizalma a szent élet hírében álló atya iránt. Az emberek csodálatos dolgokat emlegetnek róla, jegyezték fel életéből.

Amikor a mikházi klastrom házi krónikájában lapozgattam, abból az időből, amikor Elek atya volt annak előljárója, csodálkozva állapítottam meg, hogy 1907-ben, 1909-ben azokról a rettenetes csapásokról, Istennek büntetéseiről ír, amelyek 1914-ben és 1941—45-ben be is következtek. Ezelőtt épen kétszáz esztendővel egy másik mikházi atya, Luzincky Ferenc tett hasonló, a jövőre vonatkozó kijelentéseket halálos ágyán.

Azt tudjuk, hogy Elek atya nagyon sokat sóhajtozott, fel-fel jajdult. Keveset tudunk meg arról, hogy ezeknek hátterében mi volt és mi váltotta ki ezeket? De ilyenkor mindig szenvedett is még forróbban imádkozott.

Az emberek imádságát nagyon hatásosnak tartották. Ha valaki szentmisét végeztetett Brassóban, azt szerette volna, hogy az öreg pap végezze, mert ő a bűnös nagy város atyja, orvosa, gyóntatója, ahogy az egyik lap nevezte.

Zsidók, reformátusok, görögkeletiek keresték és kérték fel, hogy áldja meg őket. A Mária érem nála mindig készen volt, hogy azzal vigasztalja és bátorítsa a hozzáfordulókat és minden segítséget a Szűzanyától várt. Akiknek pedig imáját igérte, többen beszámoltak élelsorsuk jobbulásáról.

Egyik bizalmasától tudjuk, hogy amikor 1919-ben a román hatóságok nagyon sokat zaklatták a brassói klostrot, ő sokat aggódott és imádkozott. Este lefekvés előtt megcsókolta a Mária szobrát, amely állandóan a térdeplőn volt s az egyik alkalommal lefekvés előtt úgy hallotta, mint ha megszólalt volna a Mária szobor: „nem lesz baj.” Mi történt? Másnap az állambiztonság helyettes főnöke ezekkel a szavakkal lépett be hozzá: „legyen nyugodt főtisztelendő úr: nem lesz baj.” Neki tényleg nem is lett semmi baja, de a testvért elhurcolták mellőle.

Elek atya a szent élet hírében állott és imájában nagyon bíztak az emberek. Nem hiába. Vajjon maga az a tény, hogy a ferencrend erdélyi rendtartománya az általa kezdett, szorgalmazott reformot úgy megúsza, nem az ő hathatós és állandó imájának köszönhető-e?

Kétszer volt alkalmam Elek atya imájának erejét tapasztalni. Mint az egyik klostrom főnökét nagy anyagi gondok nyomtak, sem éjjelem, sem nappalom nem volt s a legfájóbb az volt, hogy esetleg az egész kolostor rámegy a hiábavaló ag-

godalomra és a lehetetlen próbálkozásokra. Megbeszéltük az egyik karácsonyi ünnepek alatt ketten is a helyzetet, rettenetesen szenvedett ő is és imáját kértem, hogy katasztrófa ne érjen. Megígérte. Azután is sokszor üzent, mondotta, sóhajtozott Kolozsvárért. Én pedig Szent Antal közbenjárásának és Elek atya imájának tulajdonítottam a váratlan fordulatokat. Halála után egy évre a kolostor minden anyagi külső terhétől megszabadult.

A másik eset 1945 május 29-én történt. Hivatalos utamon nagy lelki fájdalmak és kísértések gyötörték. Nem tudtam semmiképpen szabadulni ezektől. Brassóban elmentem Elek atya sírjához s elkezdtem vele beszélni, mintha élne, föltártam nehéz helyzetemet s pillanatok alatt, ott a sírjánál a teher leszakadt lelkemről s máig sem tértek vissza a gyötető gondolatok.

Elek atya hagyatékában maradt néhány levél, amelyben hivatkoznak az ő imájának csodás eredményeire.

Egy sepsiszentgyörgyi (B. A.) asszony kb. 1937-ben kétségbeesetten ír neki, mert Gy. nevezetű fia Párizsban ledoktorált s most ránehezedne a családfenntartás gondja, de diplomájának honosítása előtt elmebaj ütött ki rajta. Vallási tébolyba esett, anyja ördögtől megszállást sejt. Híába hordozzák orvostól orvoshoz, nem tudnak rajta segíteni. A kétségbeesett anya Elek atyához fordul, mert egyedül az ő imádságában van reménye. „Főtisztelendő jószágos Atyám, írja levelében, hallottuk, hogy ezelőtt kb. 30 évvel az Ur Jézustól kapott hatalmánál fogva abban a nagy kegyelemben és irgalomban részesített egy sze-

gény megszállott gyermekeket, hogy kiüzte belőle az ördögöt. Az irgalmas Jézus az ő apostolainak és azok utódainak nemcsak az ördögűzés hatalmát adta meg, hanem a beteggyógyító hatalmat is. Ma már sajnos ilyennemű csodáról nem igen hallani. De én tudom, hogy az irgalmas Istennél semmi sem lehetetlen ma sem. Főtisztelendő Atyám, ha valamikor megkapta ezt a mérhetetlen kegyelmet a jó Istentől, hogy egy szerencsétlen gyermeken segíthetett, nem tudom, nem esünk-e vakmerőség bűnébe a hatalmas Istennel szemben, hogy merjünk remélni, hogy habár méltatlan bűnösök vagyunk mérhetetlen irgalmára, mégis túlárado kegyelmében minket szerencsétlen bűnösöket is részesíthet s megadhatja jóságos Tisztelendő Atyámnak a gyógyítás hatalmát a mi szerencsétlen Gy. számára."

Egyik rokona Marosvásárhelyről 1934. dec. 19-én írja neki és panaszkodik, hogy beteges lett, súlyos asztmája van. Kéri, hogy imádkozzék érte. „Mindig Imre bácsihoz fordultam, írja levelében, ha valami bajban voltam és éreztem is vigasztaló hatását. Kérem szépen jó Imre bácsi, kérje szentmisében a drága Jézust, hogy betegségemet enyhítse, mert sokat szenvedek. Hiszem és remélem, hogy a jó Isten kérését meghallgatja. Ahányszor Imre bácsihoz fordultam, mindig meg volt kérésem hallgatva."

1940. márc. 27-én Sch. K. egyházközségi nővér egy erkölcsi lejtőre jutott leány érdekében keresi meg, mert már nincs más remény, mint a jó Isten. Így jutott eszembe főtisztelendő kedves Páter, kinek emléke szentként él előttem."

A bizalom Elek atyában nem volt hiábava-

ló, mert sokan az ő közbenjárásának tulajdonítják, hogy meggyógyultak. Egyik lelkigyermeké M. J.-né vallja, hogy jobb karja, amely azelőtt meg volt meredve, úgy hogy alig tudott öltözködni, fésülni meg egyáltalán nem, amikor a főatya ravatalon volt a nagy templomban, megérintette a főatya kezét, akihez azelőtt állandóan imádkozott és egyszerre meggyógyult azelőtt hosszú időn át fájó keze. Azóta egyáltalán nem fáj és rendesen tud vele dolgozni.

Brassóban lakó K. J.-né beszéli, hogy életében sokszor kérte családi ügyben a főatya imáit és mindig megsegítette az Isten. Így történt 1942-ben is. Már sokszor nem kapott Magyarországon tanuló fiától levelet. Végül nyugtalanságában a főatya közbenjárásáért imádkozott. Egyszer amint a Mária oltárnál imádkozott és hazament, távirat várta, amelyben fia jelzi, hogy szeretne a kökösi hidnál beszélni. A táviratot a főatya közbenjárásának tulajdonította. A találkozás kijárása sikerült is, de mikor a határon várokozik az ő Gy. fia nincs sehol a tulsó oldalon várokozik az ő Gy. fia és szemrehányást tesz a főatyának. Nemsokára hívják, jöjjön, mert itt a fia és kivételesen egy óráig beszélhetett, amikor másoknak csak tíz perc időt adtak.

Dr. F. M.-né református asszony beszélt, hogy a háború folyamán sokszor imádkozott egy román repülő hadnagy ismerőséért, és kérte a főatyát, hogy védje meg. Érdekes, hogy mikor a hadnagy osztaga a legnagyobb veszedelemben volt, már két ízben is akkor kapott front mögötti beosztást. Ezen az egész család nagyon csodálkozott és Elek atya közbenjárásának tulajdonították.

H. Gy. sepsiszentgyörgyi lakos levele P. Benedek Fidelhez. „Kedves Főtisztelendő Igazgató Atyám! Jelen soraimmal második esetben van szerencsém értesíteni Önt a családomat ért igen értékes kegyelemnyeréséről, melyet szentségben elhunyt Csiszér főatyánk kiesdekelt családom kérésére a csiksomlyói Szűz Máriától. Ezen csodálatos kegyelem családuknak a legértékesebb és leghőbb kívánságunkat teljesítve a legszebb karácsonyi ajándékban részesített mindnyájunkat azért, hogy közel két év óta nem hallottunk semmi biztos hírt Sándor fiunkról és ebbeli aggodalmunkban folyamodtunk közbenjárásért Csiszér főatyánkhoz, Mária leventéjéhez, hogy fiam életelt adna magáról. A kilencedet 1945. december 1-én kezdettem családom tagjaival a Szent Ferenc 3-ik világi rend imája végzésével közösen. December 7-én a hónap első péntekjén már biztos hírt hallottunk fiamról, hogy életben van. December 8-án kilencedünk befejező napján ép egészségesen, szerencsésen hazaérkezett, úgy hogy a kilencedet az ő bevonásával közösen végeztük el, családom kimondhatatlan öröme. (1946. január 9.)

Elek atya csodatévő hire Brassó környékén általános és még életében is elég gyakran fordultak hozzá.

G. ferences nővér beszélte el, hogy ő M. nővértől hallotta, hogy hogyan gyógyult meg egy négyfalusi román leány 1930-ban, aki egyik szemére vak volt és a másik szemevilágát is majdnem elveszítette. Fokozatosan vakult arra is. Elkeseredésében a 14 éves leány öngyilkos akart lenni. Elek atyához irányították, hogy csak menjen hozzá, mert ő segít rajta. El is ment. Keserűsé-

gét elpanaszolta. Elek atya vigasztalta: nem szabad ilyesmit gondolni fiam. A Szűzanya segít rajtad, segített másokon is. Megáldotta a lányt, bevezette a templomba a Szűzanya oltárához és ott imádkozott vele, majd hazaengedte. Hazamenet észreveszi a lány, hogy egészen jól lát. Másnap visszajött a főatyához, hogy hálálkodjék. A Szűzanya gyógyított meg, háritotta el magától az esetet. Ezt a ferences nővérek mind hallották.

Meggyógyult az alsótömösi kályhagyáros, aki kapott egy darabkát Elek atya ruhájából.

Bizalmasa V. Teréz beszélte el és adta írásba a következőket: F. H. zsidónő többször találkozott nálam a főatyával, mikor francia órára járt és mindig áldását kérte. A főatya sokat beszélt neki Szűz Máriáról, kis érmet adott át és ezek hatása alatt elhatározta, hogy a katolikus hitre tér. Azóta belépett a Szent Ferenc harmadik rendjébe és ma annak egyik legbuzgóbb tagja.

Régebben a zárda udvarán lakó vendéglős (Löbl) neje ma is hangoztatja, hogy férje 1916-ban a világháború alkalmával fejlődést kapott s azóta gyakran gyötörték szörnyű fejfájások. Elment a főatyához és kérte, hogy imádkozzék férjéért. Férje nemcsak jobban lett, hanem többé nem jelentkeztek a fájdalmak.

A brassói ferencrendi nővérek közül Sz. M. I. beszélte el a következőket:

Igen nagy hálával tartozom a boldogult Csiszér Elek atyának kéréssem meghallgatásáért, amely 1942 június havában történt. Olyan nagy lábfájásaim voltak, hogy nagy nehézségek árán és megfeszített erő mellett tudtam csak kötelességemet teljesíteni. Minden segítséget Csiszér

Elek atya jóságába helyeztem. Azután ruhájából egy darabot a fájós lábamra helyeztem azzal a fohással: „Szűz Anyám, mutasd meg Elek atya iránti szeretetedet és gyógyítsd meg fájós lábamat.” Meghallgatást nyertem. Reggelig minden fájdalmam megszűnt.

1943 július havában a lelkigyakorlatok alkalmával nagy fejfájás és vérnyomás gyötört. Két éjszakán át a szememet le se hunytam. Semmiféle orvosság sem használt. Ekkor fogtam a Csiszér Elek atya által megszentelt érmet és a fájós helyre tettem és közben segítségét kértem. Öt percen belül a fájdalom megszűnt. Hálát adok a jó Istennek, hogy így szereti Elek atyánkat.

Szintén 1943 júliusában történt. Nagy szárazság pusztított a környéken. Az egyik szombat alkalmával a sirjánál imádkoztam esőért. Arra kértem, hogy kedd estig, ha eső lesz, akkor kedves Isten előtt a kérése. Már az ima elején beborult az ég és közben így fohászkodtam: „Uram, Jézus, dicsőítsd meg Elek atyát azáltal, hogy esőt bocsájtasz a földre.” Kedden este nagy eső lett és azon a nyáron több szárazság nem volt. Hálát adok a jó Istennek, hogy Brassónak van egy védszentje.

Egy másik nővér Mária M. 1946 február 14-ről íratott le egy esetet. A zárda tehene megbetegedett. A tüdőgyulladás jelei mutatkoztak. Borogattuk az állatot, de nem javult. Ekkor Csiszér Elek atyához elmondtam 9 Miatyánkot, 9 Üdvözlégyet és Dicsőiséget, közben Riska tehenünk fülébe a ruhájából egy darabot beletettem, hogy le ne rázhassa magáról. Három órán belül az állat

egészségi állapota javult és a mai napig teljesen egészséges.

Elek atya csodatevő ereje nem újkeletű. Vannak régebbi időből is visszaemlékezések, amint már eddig láttunk visszaulást a gyógyításra és ördögűzésre.

P. A. K. ferences atya írta le a következő igen érdekes esetet. 1902-ben történt, mikor II. éves filozófus voltam. Vajdahunyadon dr. S. Árpád ma is élő özvegye súlyos beteg lett hirtelen. Az orvosok konziliumot tartottak és véleményük szerint tehetetlenül állottak a beteg mellett. Az akkor fiatal beteg asszony azt a kívánságát fejezte ki, hogy hívják el P. Csiszér Elek akkori házfőnök és lelkész atyát; ki már szentség hírében állott, mert ő bizik abban, hogy neki gyógyulást fog hozni. El is jött a jó atya. Meggyón-tatta, megáldoztatta, a betegek szentségével ellátta és elvégezte a velejáró imákat, de még külön is buzgó imába merült. Egyszer az orvosok szemé láttára és nagy bámulatára az addig vergődő és óriási fájdalmakat kiállott fiatal asszony felnyitja szemeit, nevetni kezd és kijelenti, hogy nem érez semmi fájdalmat és ő teljesen egészségesnek érzi magát. Végtelen nagy volt az öröm a családban s az orvosok kijelentik, hogy ez természetfeletti dolog. Mikor hálálkodtak Elek atya jószágáért és a gyógyulásért a mindig szerény Elek atya elhárítani törekedett magáról a figyelmet, de mindenki előtt nyilvánvaló volt a városon is, hogy Isten Elek atyát ezen csodával tüntette ki.

Igy tünteti ki Isten az őt szeretők alázatos imádságát már földi életükben és dicsőíti meg haláluk után.

Ezek az események azt bizonyítják, hogy csodás esetek nemcsak a múltban kísérték a jó lelkek buzgó imádságát és rendületlen hitét, hanem a jelenben is.

Hány eset nem kerül napvilágra az emberek ajkára? Hány csodás eseményt nem tartanak nyilván?

Mi pedig hisszük, hogy az Isten ma sem hagyja el a benne bizókat. Tudjuk azt, hogy sokszor embereket használ fel eszközül, hogy ezáltal kitüntesse őket és kiemelje az átlagos emberek sorából. Örömeinkben ne feledkezzünk el a háláról. Bánatunkba pedig, hogy Istennél van a vigasztalás és ha elégtelennek tartjuk a mi imánkat, ha érdemetlennek tartjuk magunkat, hogy kívánságainkkal az Isten színe előtt megjelenhetünk, akkor forduljunk az Isten előtt kedves lelkekhez, a szentek és boldogokhoz, hogy ők legyenek közbenjáróink szószólóink az Istennél.

Elek atya ezt földi életében nem mulasztotta el, hisszük, hogy halála után is tisztelőinek kívánságait, bajait, óhajait annál inkább közvetíti az Isten trónja előtt.

A. Andrástól a brassói Harmadikrend előjárójától hallottam a tél folyamán a következő igen érdekes elbeszélést. A gondos és buzgó előjárótestvért, aki egyuttal igen nagy tisztelője volt Elek atyának, nem elégítette ki és nem nyugtatta meg, hogy Elek atya sírját kellőképpen nem készítették elő a temetőben. Azért elhatározta, hogy még idejében az egész sirt ki fogja cementeztetni és kriptaszerűen alakítja ki belsejét.

A sírfelbontáshoz meghívta a Harmadikrend előjáróságát és P. Albert Kasszián szebeni házfő-

nők is Brassóban tartózkodván ő is megjelent a koporsó felemelésénél. Így a történeteket ő is megerősítheti. Ez 1942. szeptember első napjaiban történt. Mikor a sirt felbontották és a koporsót szabaddá tették, egyhangúan vallják és állítják, hogy a sirből erős ibolyaillat tört elő. Csodálkozással és hálával teltek el az Isten iránt, aki ilyen kellemessé tette Elek atya pihenő helyét.

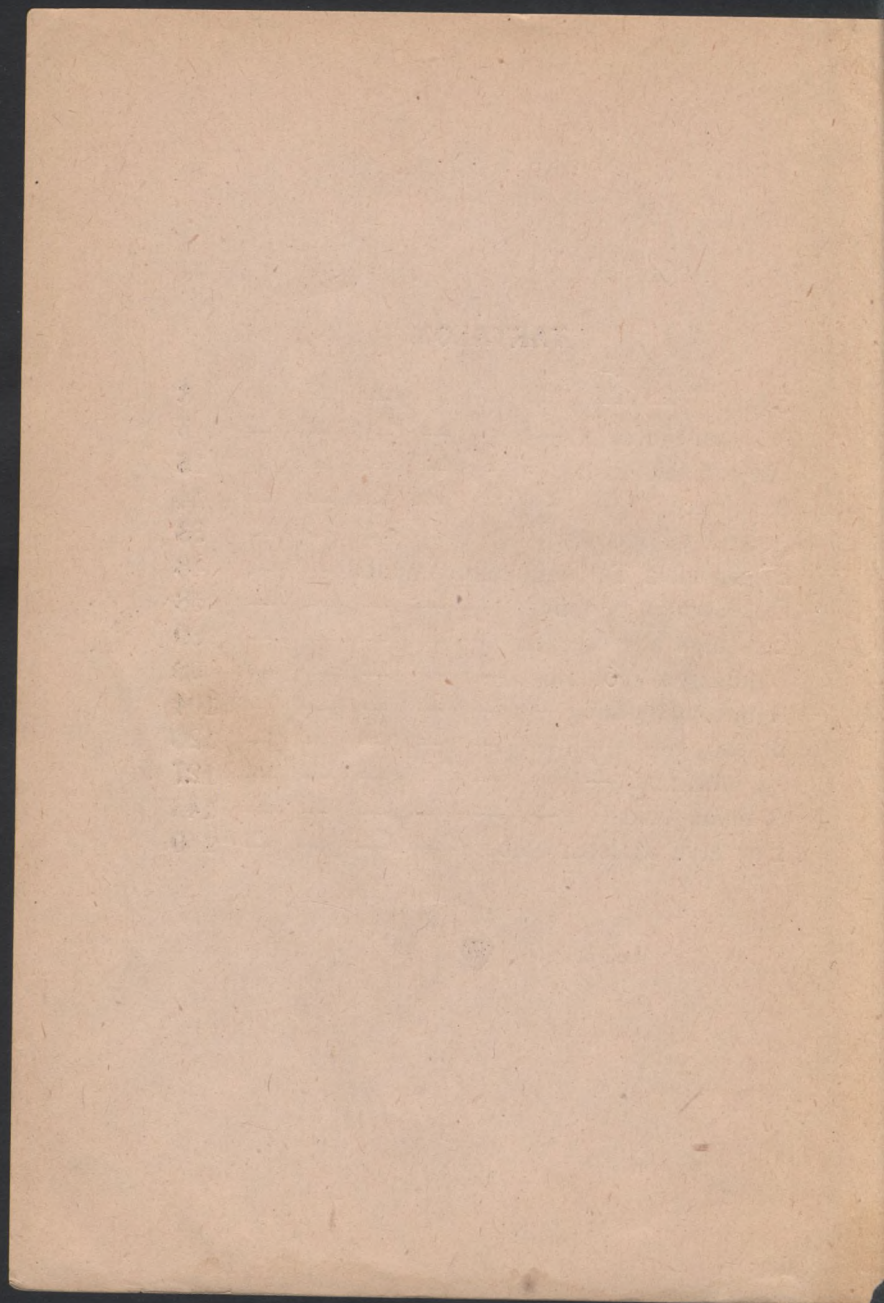
Azóta a kellemes illat Elek atya sirjáról száll, száll, mert a ráemlékezés, a beléje helyezett bizalom újabb és újabb ibolyaszálak kelyheit nyitja meg a lelkekben.

TARTALOM.

Előszó	— — — — —	3
A gyermekévek	— — — — —	5
„Itt szentek laknak“	— — — — —	16
Az ujoncév	— — — — —	24
A rend virágos kertjében	— — — — —	33
Bemegyek a Te szent templomodba	— — — — —	43
Elek atya nagy műve	— — — — —	58
Elek atya a szószéken	— — — — —	89
A hűséges gyóntató	— — — — —	98
A tartományfőnök	— — — — —	104
Brassó	— — — — —	120
Az isteni mű	— — — — —	127
A boldog halál	— — — — —	143
Elek atya az Isten embere	— — — — —	150

A szerzőtől megjelent művek :

1. A csiksomlyói harminckét Confrater, Kolozsvár, 1923.
2. Fajunk veszedelme, Kolozsvár, 1924.
3. A csiksomlyói kegyszobor története, Kolozsvár, 1924.
4. Assisi szent Ferenc élete, Kolozsvár, 1926.
5. Az erdélyi ferencrendiek története, Kolozsvár, 1926.
6. Mi az igazság, Kolozsvár, 1927.
7. A kereszt zsoldjában, Kolozsvár, 1928.
8. Ferencrendiek a Székelyföldön, Kolozsvár 1929.
9. Az első erdélyi törvénykönyv és a katolicizmus, Kolozsvár, 1930.
10. Die heilige Elisabeth in der ungarischen Geschichte, Münster, 1931.
11. Én Uram én Istenem, imakönyv férfiak részére, Kolozsvár 1934, 1938, 1943.
12. Mária légy anyám, imakönyv nők részére, Kolozsvár, 1936, 1940.
13. Az építő mult, Kolozsvár, 1938.
14. Ce este adavărul Dej, 1938.
15. Jöjjetek Hozzám, imakönyv gyermekek részére, Kolozsvár, 1938, 1940.
16. Szentföldi utam, Kolozsvár, 1940.
17. Csiksomlyó a kegyhely, Kolozsvár 1943.
18. Kolozsvár kincse, Kolozsvár 1944.
19. P. Trefán Leonárd O. F. M., 1945.

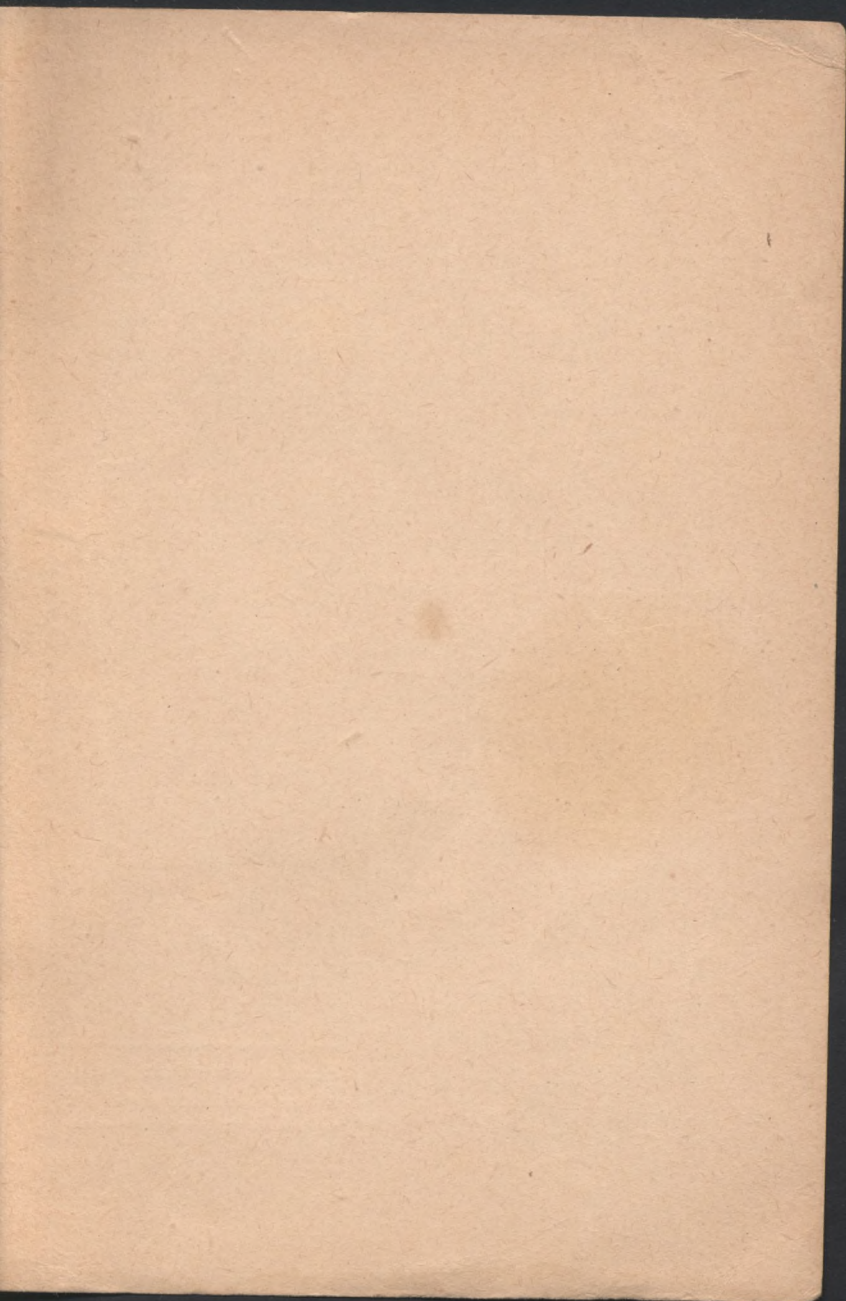
A Szent Kereszt Szövetség kiadása.

Szentkirály

Cenzurat Prefectura jud. Cluj.

Felelős kiadó: Dr. P. Boros Fortunát.

Felelős művezető: Zsulyevics Mátyás.

92/v. 22.

Szent Bonaventura könyv-
nyomda, Kolozsvár 1946.
